

มาตรการทางกฎหมายไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี
ศึกษากรณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา

Legal Measures Do Not Allow Refunds to be Subject to Judgement
Execution: A Case Study of a Savings Cooperative in Songkhla Province

นางสาวกรวิภา ชนะสิทธิ์
Miss Konvipa Chanasit

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา นิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Minor Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Law

Prince of Songkla University

ปี พ.ศ. 2567

มาตรการทางกฎหมายไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี
ศึกษากรณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา

Legal Measures Do Not Allow Refunds to be Subject to Judgement
Execution: A Case Study of a Savings Cooperative in Songkhla Province

นางสาวกรวิภา ชนะสิทธิ์
Miss Konvipa Chanasit

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา นิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Minor Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Law

Prince of Songkla University

ปี พ.ศ. 2567

ชื่อสารนิพนธ์ มาตรการทางกฎหมายไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี
ศึกษาระดับสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวกรวิภา ชนะสิทธิ์
สาขาวิชา นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

คณะกรรมการสอบ

#DS01#.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง)

#DS02#.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรชัย วิสุทธิศักดิ์)

#DS05#.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน สุวรรณรัตน์)

#DS04#.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ เฉลิมสิน)

#DS03#.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง)

#DS07#.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ)
คณบดีคณะนิติศาสตร์

(3)

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

#DS06#.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง)

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(นางสาวกรวิภา ชนะสิทธิ์)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

(นางสาวกรวิภา ชนะสิทธิ์)
นักศึกษา

ชื่อสารนิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายไม่ให้เงินเฉลี่ยคีนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ศึกษารณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวกรวิภา ชนะสิทธิ์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายไม่ให้เงินเฉลี่ยคีนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี
ศึกษารณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ
บังคับคดีและกฎหมายสหกรณ์ เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับคดีจากเงินเฉลี่ยคีนของสมาชิกสหกรณ์
ออมทรัพย์ และเพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคีนจากการถูกบังคับคดี
โดยงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร และศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิง
ลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
ไม่ให้เงินเฉลี่ยคีนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดีต่อไป

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การที่เงินเฉลี่ยคีนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ก่อให้เกิด
ปัญหาต่าง ๆ ตามมา ทั้งปัญหาข้อกฎหมายที่ว่าสิทธิในเงินเฉลี่ยคีนควรเป็นของบุคคลใด อัน
เนื่องมาจากการที่ยังไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าเจ้าหนี้ภายนอกควรมีสิทธิในการอายัดเงินเฉลี่ยคีน
หรือควรเป็นสิทธิของลูกหนี้ ปัญหาสิทธิในการนำเงินเฉลี่ยคีนมาหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อ
สหกรณ์ อันเนื่องมาจากการที่สหกรณ์ไม่ได้มีบุริมสิทธิเหนือเงินเฉลี่ยคีนดังกล่าวแต่อย่างใด และ
ปัญหาสิทธิของเจ้าหนี้ภายนอกในการอายัดเงินเฉลี่ยคีน เนื่องจากการอายัดดังกล่าวอาจส่งผลเสียต่อ
สหกรณ์ สมาชิก ตลอดจนตัวเจ้าหนี้ภายนอกเอง ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่เงินเฉลี่ย
คีนยังคงอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี จึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ
สหกรณ์ มาตรา 42 และระเบียบของสหกรณ์ ตลอดจนข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ : เงินเฉลี่ยคีน, สหกรณ์ออมทรัพย์, การบังคับคดี

Minor thesis	Legal measures do not allow refunds to be subject to Judgement Execution : a case study of a savings cooperative in Songkhla Province
Author	Miss Konvipa Chanasit
Major Program	LAW
Academic Year	2023

ABSTRACT

The Research Legal measures do not allow the average refund to be subject to legal enforcement. A case study of a savings cooperative in Songkhla Province had the purpose of studying the execution and cooperative law and studying the execution in terms of average payback to suggest legal measures to protect the average payback from judgment execution. This is qualitative research that uses document research methods and then uses in-depth interviews to obtain data to analyze the research results that suggest the relevant laws be amended so that the average payback will not be subject to judgment execution.

Based on the research results, it was found that the execution of average payback causes various problems, such as the problem of who should have the right to average payback between external creditors or debtors, the problems of the cooperative's right to average payback because cooperatives do not have preference right in average payback, and the problems of the right to seize average payback from external creditors that had bad results for cooperative debtors and external creditors. Therefore, to solve the problem that arises from the fact that the average payback is still under the liability of legal judgment execution, the researcher recommended amending the Cooperative Act, Section 42, and related rules and regulations.

Keyword : The average payback, Cooperative, Execution

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาช่วยเหลือ จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ ติดตามความก้าวหน้า แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำสารนิพนธ์ ทำให้สารนิพนธ์มีความถูกต้องสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พรชัย วิสุทธิศักดิ์ ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน สุวรรณรัตน์ และ อาจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ เฉลิมสิน กรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่ให้การตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องจนสามารถทำสารนิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คุณธนเศรษฐ์ ลีลาธิวัฒน์ ผู้จัดการใหญ่ สหกรณ์ออมทรัพย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด ที่กรุณาให้คำปรึกษา สนับสนุน ช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน รวมถึงให้ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสหกรณ์ ทำให้การวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันมีผลทำให้สารนิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คุณทศพล สุดสลด ผู้บริหารบริษัทสำนักงานกฎหมายและธุรกิจซิท้า จำกัด ที่กรุณาให้คำชี้แนะ ให้คำปรึกษา รวมทั้งให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ในเรื่องคดีความต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดี อันเป็นผลให้การจัดทำสารนิพนธ์ลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณพระคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้การตอบรับในการเข้าสัมภาษณ์งานวิจัยอันมีผลสำคัญที่ทำให้สารนิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ชุมชนสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เป็นอย่างสูงที่ได้ให้ความอนุเคราะห์มอบทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ น้อง ๆ พี่ ๆ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต รุ่น 1 ทุกคน ที่คอยให้กำลังใจ สนับสนุน และช่วยเหลือผู้วิจัย มาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว ได้แก่ นายถาวร ชนะสิทธิ์ บิดา นางลัดดา ชนะสิทธิ์มารดา นายณัฐพงษ์ บำรุงหนูใหม่ พี่ชาย และนางสาวอัมภักษมา ชนะสิทธิ์ น้องสาว ที่ให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา

นางสาวกรวิภา ชนะสิทธิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
ABSTRACT	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
รายการตาราง	(10)
รายการภาพประกอบ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานการวิจัย.....	7
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	7
1.5 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้.....	10
2.1.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับหนี้.....	10
2.2 สิทธิและหน้าที่ของลูกหนี้และเจ้าหนี้.....	10
2.2.1 สิทธิของลูกหนี้.....	10
2.2.2 หน้าที่ของลูกหนี้.....	11
2.2.3 การผิดนัดชำระหนี้.....	13
2.2.4 ผลของการผิดนัดชำระหนี้.....	14
2.2.5 สิทธิของเจ้าหนี้.....	15
2.2.6 หน้าที่ของเจ้าหนี้.....	21
2.3 แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการบังคับคดีแพ่ง.....	22
2.3.1 การบังคับคดีแพ่งโดยทั่วไป.....	22
2.3.2 บุคคลผู้มีสิทธิในการบังคับคดี.....	25
2.3.3 บุคคลซึ่งไม่มีสิทธิในการบังคับคดี.....	27
2.3.4 เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อยู่ในฐานะคู่ความที่จะบังคับคดี.....	27

2.3.5 กำหนดระยะเวลาในการบังคับคดี.....	28
2.3.6 คำบังคับ หมายบังคับคดี และการร้องขอให้บังคับคดี.....	32
2.3.7 เจ้าพนักงานบังคับคดี.....	34
2.3.8 การยึด การอายัด และการขายทอดตลาด.....	36
2.4 เงินเฉลี่ยคืน.....	41
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
2.5.1 งานวิจัยเรื่อง ปัญหาการพัฒนาสหกรณ์ในระบบกฎหมายไทย.....	42
2.5.2 งานวิจัยเรื่อง บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่.....	43
2.5.3 งานวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินฝากและเงินค่าหุ้น ของสมาชิกสหกรณ์การเงินในประเทศไทย.....	43
2.5.4 งานวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากของ สหกรณ์เครดิตยูเนียน.....	44
2.5.5 งานวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่ง.....	45
2.5.6 งานวิจัยเรื่อง ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 กับกลุ่มเครดิตยูเนียนที่ไม่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย.....	45
บทที่ 3 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก	46
บทที่ 4 บทวิเคราะห์	60
4.1 ปัญหาสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนเป็นของบุคคลใด.....	60
4.2 ปัญหาสิทธิในการนำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อสหกรณ์.....	63
4.3 ปัญหาสิทธิของเจ้าหนี้ภายนอกในการอายัดเงินเฉลี่ยคืน.....	65
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	70
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	70
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	71
5.2.1 ข้อเสนอแนะงานวิจัย.....	71
5.2.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป.....	72
บรรณานุกรม.....	73
ประวัติผู้เขียน.....	77

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
4.1 จำนวนเงินเฉลี่ยคืนจำนวนมากที่สุดที่ถูกอายัด	68

รายการภาพประกอบ

ภาพ	หน้า
4.1 จำนวนเฉลี่ยของเงินเฉลี่ยคืนที่ถูกอายัดในแต่ละปี	62

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สหกรณ์ คือ คณะบุคคลที่ร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจและในด้านสังคมที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกตลอดจนจัดให้มีสวัสดิการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อช่วยเหลือและเสริมสร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิก ซึ่งส่งผลให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความกินดีอยู่ดี สมาชิกสามารถช่วยเหลือตนเองและยังสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อีกด้วย ตามหลักอุดมการณ์สหกรณ์ซึ่งในการบริหารสหกรณ์สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิ์ออกเสียงได้หนึ่งเสียงโดยไม่ขึ้นกับจำนวนหุ้นที่ถืออยู่¹

การสหกรณ์ในประเทศไทยนั้น เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2459 ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เจริญเติบโตมาโดยลำดับจากการส่งเสริมของภาครัฐ ซึ่งวิธีการสหกรณ์เป็นแนวทางการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างแท้จริง แต่การเจริญเติบโตของสหกรณ์ได้เริ่มมีแนวโน้มลดลง² และจากผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการด้านการสหกรณ์ได้สรุปว่าคนในชาติบางส่วนที่ยังไม่เข้าใจในหลักการสหกรณ์ และไม่ตระหนักเห็นความสำคัญของสหกรณ์ จึงไม่เลือกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างที่ควรจะเป็น³ เกิดการช่วงชิงตลาดที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกับกับสหกรณ์ กรอบภารกิจของสหกรณ์ยังคงเป็นแบบต่างคนต่างทำไม่มีแผนการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกันในภาพรวม ประกอบกับนโยบายการส่งเสริมของภาครัฐยังขาดเป้าประสงค์และตัวชี้วัดที่ชัดเจน มีการดำเนินการแบบแยกส่วน ไม่มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ และในทางปฏิบัติของสหกรณ์ยังต้องพึ่งพิงภาครัฐโดยเฉพาะเงินทุนและข้อเรียกร้องต่าง ๆ จึงไม่สามารถเป็นองค์กรพึ่งพาตนเองได้อย่างที่ควรจะเป็น ส่งผลทำให้ขาดความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ การตัดสินใจ รวมถึงปัญหาที่เกิดจากนโยบายของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสหกรณ์ เช่น โครงการพักชำระหนี้ นโยบายรับจำนำพืชผลทางการเกษตร เป็นต้น

สหกรณ์การเงิน (Financial Cooperative) เป็นสหกรณ์รูปแบบหนึ่งที่ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้บริการทางการเงินแก่สมาชิก โดยที่สมาชิกเป็นทั้งเจ้าของกิจการและเป็นผู้ใช้บริการผ่านการออมเงินและกู้ยืมเงินจากสหกรณ์อันมีลักษณะการประกอบกิจการคล้ายคลึงกับสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางทาง

¹ ปรนาคินทร์ กตัญญูตานนท์, พิระพัฒน์ เจริญประยูร, รินทรธิยา เขียวธิดกุล, ธีวรา สุมาวงศ์ และ ศศิวิมล ถาวรพงศ์สถิตย์, *การศึกษาหลักเกณฑ์สากลและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการกำกับดูแลสหกรณ์เพื่อการพัฒนากฎหมายสหกรณ์ของไทย (รายงานผลการวิจัย)*, (กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2560), น. 1.

² ดวงพร หัชชะวนิช และบัญชา ชลาภิรมย์, *โครงสร้างขบวนการสหกรณ์ไทย, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 31(2) (เมษายน - มิถุนายน 2554), น.102.

³ ระบบบริหารจัดการและแอปพลิเคชันสหกรณ์, *ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาสหกรณ์ไทย*, สืบค้นวันที่ 13 พฤษภาคม 2567, <https://www.coop.in.th/article.php?aid=5600>

การเงินให้กับประชาชนทั่วไป ในประเทศไทยสหกรณ์ที่เป็นสหกรณ์การเงินอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ “สหกรณ์ออมทรัพย์ (Saving and Credit Cooperative)” และ “สหกรณ์เครดิตยูเนียน (Credit Union Cooperative)”⁴

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 กำหนดสหกรณ์เป็น 8 ประเภท คือ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน และสหกรณ์ตามที่กฎกระทรวงกำหนด และยังมีการกำหนดให้ชุมนุมสหกรณ์ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของสหกรณ์มีสถานะเป็นสหกรณ์ด้วย ซึ่งจากรายงานจำนวนสหกรณ์ ประจำเดือนสิงหาคม 2565 มีสหกรณ์รวมทั้งสิ้น 7,556 แห่ง⁵ การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์แต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ แต่เนื่องจากสหกรณ์เป็นนิติบุคคลจะมีคณะกรรมการดำเนินการโดยได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกทั้งหมด ทำหน้าที่ในการบริหารงานของสหกรณ์เพื่อให้สหกรณ์มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ ภายใต้กฎหมายสหกรณ์⁶

สหกรณ์ออมทรัพย์คือสหกรณ์ที่มีสมาชิกเป็นบุคคลที่มีอาชีพเดียวกันหรืออาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สหกรณ์ออมทรัพย์ถือเป็นสถาบันการเงินที่ช่วยส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการประหยัด และการออมทรัพย์

ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างรูปแบบการฝากเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด โดยแบ่งการออมออกเป็น 2 ลักษณะคือ

(1) การออมภาคสมัครใจได้แก่การออมเงินในรูปเงินฝาก แบ่งการฝากเงินออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1.1) เงินฝากประเภทออมทรัพย์ มี 3 ประเภท คือ

(1.1.1) เงินฝากออมทรัพย์

(1.1.2) เงินฝากออมทรัพย์มีเป้าหมาย

(1.1.3) เงินฝากออมทรัพย์พิเศษ

(1.2) เงินฝากประเภทประจำ

สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนกลับคืนในรูปดอกเบี้ยเงินฝาก ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยแตกต่างกันตามประเภทและระยะเวลาในการฝากเงินตามที่สหกรณ์กำหนดไว้ระเบียบ และประกาศของสหกรณ์⁷

⁴ นุรัตน์ ปวนคำมา, ฤทธิภูมิ กัลยาณภัทรศิษย์ และรุ่ง ศรีสมวงษ์, *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์การเงินในประเทศไทย*, MFU Connexion, 6(2) (2560), น. 322.

⁵ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2565).รายงานจำนวนสหกรณ์รายเดือน.
https://drive.google.com/file/d/1isZ4xSBRON8zopsyd73pRjYraxHD2O_Q/view

⁶ ปรีชา สุวรรณทัตและทรงพล พนาวงค์, *คำอธิบาย พระราชบัญญัติสหกรณ์ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 : กฎหมายสหกรณ์กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : จามจุรี โปรดักส์, 2555), น. 8.

⁷ สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด, *ระเบียบสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด ว่าด้วย การรับเงินฝากจากสมาชิก พ.ศ.2554*, สืบค้นวันที่ 20 มีนาคม 2567, https://psucoop.psu.ac.th/home/files/com_news_rules/2017-02_8785bd85317a81f.pdf

2) การออมอีกลักษณะหนึ่งเรียกว่าการออมภาคบังคับ คือ การออมในรูปของเงินค่าหุ้น ซึ่งบังคับให้สมาชิกทุกคนในฐานะเจ้าของจะต้องซื้อหุ้นกับสหกรณ์เป็นประจำทุกเดือน ๆ ละ เท่า ๆ กัน ตามส่วนของเงินเดือนของแต่ละคนตามที่สหกรณ์กำหนดไว้ในข้อบังคับ เช่น ให้ถือหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของเงินได้รายเดือนของสมาชิกนั้น โดยสหกรณ์จะหักเงินเดือน ณ ที่จ่ายเพื่อเป็นค่าหุ้นของสมาชิกรายเดือน และเมื่อสิ้นปีทางบัญชีสหกรณ์จะจ่ายเงินปันผลให้แก่สมาชิกในอัตราตามกำไรสุทธิของแต่ละปี ทั้งนี้ไม่เกินอัตราตามที่กฎหมายกำหนด (ปัจจุบันไม่เกินอัตราร้อยละ 10 ของหุ้นที่สมาชิกถืออยู่) เงินปันผลที่สมาชิกได้รับนั้นได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ให้แก่รัฐ⁸ นอกจากนี้สหกรณ์ออมทรัพย์ยังมีบริการให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายเมื่อเกิดความจำเป็นหรือเมื่อสมาชิกกู้เงินไปใช้ให้เกิดประโยชน์องเวยเพิ่มมากยิ่งขึ้น และได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นทั้งแหล่งเงินฝากและแหล่งเงินกู้ของสมาชิกทำให้สมาชิกไม่ต้องไปกู้เงินนอกระบบอันอาจทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกด้วย⁹ บริการด้านการให้เงินกู้แก่สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์นั้น จะมีระเบียบ หลักเกณฑ์การให้เงินกู้ในรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสหกรณ์ โดยส่วนใหญ่จะแบ่งเงินกู้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- 1) เงินกู้ฉุกเฉิน คือเงินกู้ที่จำกัดการกู้ในวงเงินที่ไม่สูงมากนักหรือประมาณไม่เกินหนึ่งแสนบาท และมีกำหนดวงการผ่อนชำระตลอดอายุสัญญาในระยะสั้น
- 2) เงินกู้สามัญ คือเงินกู้ที่มีวงเงินการให้กู้ที่สูงมากขึ้น(ขึ้นอยู่กับสิทธิการกู้ของสมาชิกแต่ละราย) โดยในการกู้สามัญนั้นผู้กู้จะต้องมีผู้ค้ำประกันมาค้ำประกันวงเงินกู้ตามที่ระเบียบสหกรณ์กำหนด
- 3) เงินกู้พิเศษ คือเงินกู้ที่มีวงเงินการให้กู้ที่สูงสุด(ขึ้นอยู่กับสิทธิการกู้ของสมาชิกแต่ละราย) โดยในการกู้พิเศษนั้นสมาชิกต้องมีหลักประกันมาเป็นประกันหนี้เงินกู้ในสัญญาดังกล่าวนี้ เช่น ใช้สิทธิเรียกร้องในค่าหุ้น และหรือ เงินฝากในบัญชีที่มีอยู่กับสหกรณ์เป็นหลักประกัน หรือใช้หลักทรัพย์ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์มาเป็นประกันหนี้เงินกู้

เมื่อสมาชิกประสงค์จะใช้บริการเงินกู้ของสหกรณ์ในแต่ละประเภทสมาชิกจะดำเนินการยื่นคำขอกู้ตามแบบของสหกรณ์เพื่อเสนอให้สหกรณ์พิจารณาอนุมัติเงินกู้ในแต่ละประเภทต่อไป และเมื่อครบกำหนดสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ สหกรณ์จะคำนวณอัตราการจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกผู้จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม ในปีเดียวกัน คุณด้วยอัตราเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์กำหนดไว้ในแต่ละปี สมาชิกที่ไม่ได้ทำธุรกรรมในการกู้เงินใด ๆ กับสหกรณ์สมาชิกกลุ่มนี้จะได้รับเฉพาะเงินปันผลตามส่วนของหุ้นที่ตนถืออยู่เท่านั้น แต่จะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน

⁸ พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยกรายกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 40) พ.ศ. 2514, มาตรา 3

⁹ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว,สหกรณ์ออมทรัพย์, สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2567,

เงินเฉลี่ยคืนที่สมาชิกจะได้รับนี้ เป็นเสมือนผลประโยชน์ตอบแทนกลับคืนให้กับสมาชิกที่ได้ทำธุรกิจกับ สหกรณ์โดยผ่านการกู้ยืมเงินจากสหกรณ์ และจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้สหกรณ์ โดยมีหลักการว่า เมื่อสิ้นปีบัญชี หาก สหกรณ์มีกำไรสุทธิ สหกรณ์จะจ่ายผลตอบแทนคืนให้กับสมาชิกเรียกว่า เงินเฉลี่ยคืน เป็นการจ่ายดอกเบี้ยบางส่วน กลับคืนให้กับสมาชิกตามส่วนดอกเบี้ยเงินกู้ที่สมาชิกได้จ่ายให้กับสหกรณ์ตลอดปีบัญชีนั้น โดยมติที่ประชุมใหญ่ ของสมาชิกสหกรณ์จะกำหนดอัตราเงินเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกที่กู้ยืมเงินสหกรณ์เป็นรายปี ตัวอย่างเช่น สมาชิกกู้ยืม เงินกับสหกรณ์ 1,000,000 บาท จ่ายดอกเบี้ยให้กับสหกรณ์ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี เป็นคิดเป็นดอกเบี้ยจำนวน 50,000 บาท เมื่อสหกรณ์มีกำไรสุทธิประจำปี และที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกสหกรณ์มีมติให้จ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้กับ สมาชิกที่กู้ยืมเงินในอัตราร้อยละ 20 ของดอกเบี้ยเงินกู้ที่สมาชิกได้จ่ายให้กับสหกรณ์ทั้งปี ซึ่งจากตัวอย่าง สมาชิก จ่ายดอกเบี้ยให้กับสหกรณ์ทั้งปี เป็นเงิน 50,000 บาท จึงได้รับเงินเฉลี่ยคืนในอัตราร้อยละ 20 ของดอกเบี้ย 50,000 บาท รวมเป็นเงิน 10,000 บาท เท่ากับสมาชิกได้จ่ายดอกเบี้ยทั้งปีให้กับสหกรณ์เพียง 40,000 บาท หรือ คิดเป็นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จริงเหลือเพียงร้อยละ 4 เท่านั้น

ด้วยเหตุที่สิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนที่สมาชิกมีสิทธิจะได้รับนั้นเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง¹⁰ จึงเกิดปัญหา ตามมาทั้งสมาชิกและสหกรณ์ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกมีภาระหนี้สินกับเจ้าหนี้ภายนอกและเจ้าหนี้ภายนอกใช้สิทธิ ฟ้องคดีต่อศาลและศาลมีคำพิพากษาให้สมาชิกชำระหนี้แล้ว โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีอำนาจร้อง ขอให้มีการบังคับคดีโดยการอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ ตามมาตรา 316 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง¹¹

ในกรณีสหกรณ์เป็นโจทก์ฟ้องดำเนินคดีกับสมาชิกเมื่อผิดนัดชำระหนี้กับสหกรณ์ สมาชิกรายดังกล่าวจะ ไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนจากสหกรณ์ เพราะหากสมาชิกผิดนัดไม่ชำระหนี้จนถูกฟ้องร้องดำเนินคดีแล้วจะถูกให้ออกจาก การเป็นสมาชิกสหกรณ์ และเมื่อมิได้เป็นสมาชิกสหกรณ์แล้วจะไม่มีสิทธิได้รับเงินเฉลี่ยคืน แต่หากสมาชิกราย ใดผิดนัดชำระหนี้เป็นบางงวด และยังไม่ถูกให้ออกจากการเป็นสมาชิกแล้ว สมาชิกรายนั้นยังมีสิทธิได้รับเงินเฉลี่ย คคืน แต่กรณีนี้สหกรณ์จะนำเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกรายดังกล่าวมาหักชำระหนี้ที่ค้างชำระกับสหกรณ์เสียก่อน และ ถ้าสหกรณ์มีเงินเหลือก็จะจ่ายคืนให้กับสมาชิกรายนั้นต่อไป ตามข้อบังคับของสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ จำกัด พ.ศ. 2562 ข้อ 28(2) ข้อ 39 และ ข้อ 45¹²

ในกรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นร้องขอให้บังคับคดีกับจำเลยซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยการอายัด สิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนซึ่งมีสิทธิได้รับจากสหกรณ์แล้วย่อมทำให้สมาชิกไม่อาจรับเงินเฉลี่ยคืนในแต่ละปีได้ โดยสหกรณ์จะส่งเงินเฉลี่ยคืนตามคำสั่งอายัดไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีในทุก ๆ ปี จนครบจำนวนหนี้ตามหมาย

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535, มาตรา 138

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2535, มาตรา 316

¹² สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด, ข้อบังคับสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด พ.ศ.2562, สืบค้นวันที่ 20 มีนาคม 2567, https://psucoop.psu.ac.th/home/files/com_news_rules/2019-09_d94df1aca2b2276.pdf

บังคับคดีของศาล แต่หากสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกไม่ส่งเงินตามคำสั่งอายัดโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะหมายแจ้งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาทราบ และเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้บังคับสหกรณ์ชำระหนี้ตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งหรือชำระค่าสินไหมทดแทนในการไม่ชำระหนี้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ถ้าสหกรณ์ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในคดีอื่นนั้นอาจร้องขอให้ศาลบังคับคดีแก่สหกรณ์เสมือนเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 321 และหากสหกรณ์เห็นว่าสมาชิกรายนั้นมีภาระหนี้สินกับสหกรณ์และต้องการใช้สิทธิยึดหวงหรือหักกลบลบหนี้ตามกฎหมายแล้วก็สามารถทำได้แต่ต้องกระทำเสียก่อนได้รับคำสั่งอายัดจากเจ้าพนักงานบังคับคดี ดังนั้น หากสหกรณ์ได้รับคำสั่งอายัดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วจะไม่อาจนำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบลบหนี้ได้ และหากสหกรณ์ฝ่าฝืนกระทำไปย่อมไม่ผูกพันเจ้าพนักงานบังคับคดี

โดยกิจการสหกรณ์นั้นได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม และคุ้มครองโดยรัฐ ซึ่งกำหนดหลักการส่งเสริมและสนับสนุนสหกรณ์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยปรากฏคำว่า “สหกรณ์” ครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 โดยมาตรา 69 กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและบำรุงการประกอบเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มพูนผลิตผลทั้งในทางปริมาณและคุณภาพ และสนับสนุนการสหกรณ์ และเมื่อต่อมาจะมียกเลิก หรือแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในหลายฉบับที่ผ่านมาแต่ก็ยังมีบทบัญญัติและให้ความสำคัญแก่การสหกรณ์ไว้ในรัฐธรรมนูญจนกระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังมีบทบัญญัติให้ความสำคัญกับสหกรณ์ที่กว้างขวางมากขึ้นในด้านเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ การดูแลระบบสหกรณ์ รวมถึงให้ระบบสหกรณ์เป็นกลไกหนึ่งในการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้กับสหกรณ์ได้อย่างเหมาะสมกับทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยซึ่งบัญญัติไว้ในหมวดและมาตราต่าง ๆ กล่าวคือ¹³

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยกำหนดให้บุคคลมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือเป็นหมู่คณะ ซึ่งการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวไม่อาจทำได้เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมายเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ การรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือจัดการกีดกันหรือการผูกขาด¹⁴

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ โดยกำหนดให้รัฐจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน พึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง จำกัดการผูกขาดในด้านเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม พัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ โดยรัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่เป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่มีความ

¹³ สุภัทร คำมุงคุณ, บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับการส่งเสริมสนับสนุนสหกรณ์, สืบค้นวันที่ 5 มีนาคม 2567, <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2563-jun4>

¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 42

จำเป็นเพื่อประโยชน์ในด้านการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือการจัดทำบริการสาธารณะ และรัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครอง และสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบสหกรณ์ ประเภทต่าง ๆ ด้วย¹⁵

หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ โดยกำหนดให้การปฏิรูปประเทศในด้านเศรษฐกิจต้องสร้างกลไกในการ ส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสมและส่งเสริมการประกอบ วิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างกลไกเพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงานและการ ประกอบอาชีพของประชาชน¹⁶

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาการขาดเงินเฉลี่ยคืนนั้นส่งผลกระทบต่อการดำเนิน กิจการของสหกรณ์และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากเงินกู้ที่สหกรณ์ให้สมาชิกกู้ยืม นั้น เปรียบเสมือนสินค้าหรือบริการหลักของสหกรณ์ที่จะช่วยส่งเสริมให้สหกรณ์มีความเข้มแข็งเจริญมั่นคง อันเป็น หลักการของสหกรณ์ที่จะต้องส่งเสริมให้สมาชิกมาใช้บริการกับสหกรณ์ ซึ่งนอกจากการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ที่เหมาะสมและไม่เอาเปรียบสมาชิกเมื่อเทียบกับการกู้เงินกับสถาบันการเงินอื่น ดังนั้น การกำหนดให้จ่ายเงินเฉลี่ย คืนกับสมาชิกที่กู้เงินกับสหกรณ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้สมาชิกมาใช้บริการกับสหกรณ์อย่าง ต่อเนื่องเพราะนอกจากจะได้กู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำแล้ว เมื่อสิ้นปีบัญชีและสหกรณ์มีกำไรสุทธิจะมีการจ่ายเงิน เฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกด้วย

ในส่วนผลกระทบต่อสมาชิกสหกรณ์นั้น เมื่อเงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินของสมาชิกที่ได้รับคืนบางส่วนจากการ จ่ายดอกเบี้ยให้กับสหกรณ์ตลอดปีบัญชี และเงินที่ได้รับคืนนี้ย่อมนำไปใช้จ่ายในครอบครัวของสมาชิก เป็นการช่วย ลดภาระทางการเงินของสมาชิกในระดับหนึ่งด้วย ดังนี้ เงินเฉลี่ยคืนจึงเป็นส่วนหนึ่งของดอกเบี้ยเงินกู้ที่สหกรณ์ได้ หักจากเงินเดือนของสมาชิกเพื่อชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ในทุก ๆ เดือน จึงเปรียบเสมือนเป็นข้อตกลงว่า เมื่อสิ้นปี บัญชี และสหกรณ์มีกำไรสุทธิแล้วก็ตกลงว่าจะจ่ายเงินคืนดอกเบี้ยบางส่วนกลับไปให้สมาชิก เมื่อเป็นดังนี้ หากสมาชิก ไม่อาจรับเงินเฉลี่ยคืนได้แล้วจึงเท่ากับการดำเนินงานของสหกรณ์ไม่สามารถตอบสนองต่อหลักการและอุดมการณ์ สหกรณ์ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างแท้จริง

สมาชิกที่จะได้รับเงินเฉลี่ยคืนนั้นมีสมาชิกรายที่กู้เงินจากสหกรณ์เท่านั้น โดยสหกรณ์จะเฉลี่ยคืนจากยอด รวมของดอกเบี้ยที่ชำระให้แก่สหกรณ์ในแต่ละปี โดยสมาชิกจะได้รับมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับดอกเบี้ยที่จ่ายให้กับ สหกรณ์ และตามอัตราส่วน(ร้อยละ) เงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับ ซึ่งสมาชิกรายที่ไม่ได้กู้เงินจะได้รับเฉพาะเงินปันผล และ สมาชิกที่ผิคนัดส่งเงินงวดในการชำระหนี้เงินกู้จะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนด้วย ทั้งเงินเฉลี่ยคืนจะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้

¹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 75

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 258 ฉ(4)

บุคคลธรรมดา ตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรฉบับที่ 40 พ.ศ.2558 สหกรณ์จึงไม่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย¹⁷

เมื่อเป็นดังนี้ จึงควรทำการศึกษาว่า สิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนจึงสมควรเป็นทรัพย์สินของสมาชิก สหกรณ์ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี และควรมีแนวทางการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนเพื่อลดผลกระทบต่อ สมาชิกและสหกรณ์อย่างไร เพราะเป็นเงินที่สมาชิกได้รับคืนบางส่วนจากการจ่ายดอกดอกเบี้ยเงินกู้ตลอดทั้งปี ให้กับสหกรณ์ มิใช่เป็นเงินที่ได้จากการลงทุนของสมาชิกดังเช่นเงินลงทุนหรือเงินปันผลอย่างใดไม่ ประกอบกับทุก รัฐบาลที่ผ่านมามีนโยบายให้การสนับสนุนกิจการสหกรณ์มาโดยตลอด ทั้งได้ออกกฎหมายยกเว้นภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดาที่ได้รับเฉลี่ยคืนจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ด้วย

1.2 สมมติฐานการวิจัย

การอายัดเงินเฉลี่ยคืนย่อมส่งผลกระทบต่อสมาชิกและสหกรณ์เกินสมควร ไม่ควรกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนไม่ อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี และกฎหมายสหกรณ์
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับคดีจากเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์
3. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนไม่ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการ บังคับคดี

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้
 - ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 - ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
 - พระราชบัญญัติสหกรณ์
2. ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมเรื่อง
 - เจตนารมณ์ของการบังคับคดี
 - สิทธิในความเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้
 - แนวคิดทฤษฎีของการกำหนดให้มีเงินเฉลี่ยคืน
3. ศึกษาวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหาการอายัดเงินเฉลี่ยคืนจากการบังคับคดี

¹⁷ พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 40) พ.ศ. 2514, มาตรา 3

1.5 ระเบียบวิธีการวิจัย

สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งไปที่ การศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมาย โดยการใช้แนวคิดเกี่ยวกับการอายัดเงินเคลื่อนที่จากการบังคับคดี ซึ่ง ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมาย เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับการอายัดเงินเคลื่อนที่จากการบังคับคดี เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการ อายัดเงินเคลื่อนที่จากการบังคับคดี โดยศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ กฎหมายที่ เกี่ยวกับสหกรณ์และพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 และศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

โดยสำหรับการวิจัยเชิงเอกสาร มีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ เก็บข้อมูลจากกฎหมายที่เกี่ยวกับสหกรณ์และพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542

2) ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการ อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ แล้วสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับมาตรการ ทางกฎหมายประเด็นเงินเคลื่อนที่จากการบังคับคดี โดยใช้วิธีการนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการ สัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เพื่อสัมภาษณ์เจาะลึกและสัมภาษณ์ทั่วไป ประกอบกับการใช้แบบ สัมภาษณ์ โดยมีผู้ช่วยผู้วิจัยบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง จดบันทึก และบันทึกภาพ สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลเงิน เคลื่อนที่จากการบังคับคดีของสมาชิกสหกรณ์ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 ราย ที่มาจากการ คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจดบันทึก ข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ ทำการจัดระบบหมวดหมู่ เพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายประเด็น เงินเคลื่อนที่จากการบังคับคดี

3. การวิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แยกตามประเด็นที่ศึกษา เพื่อหาสิ่งที่เหมือนกันและสิ่งที่ต่างกันขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง มาตรการทางกฎหมายประเด็นเงินเฉลี่ยคืนจากการบังคับคดีเพื่อวิเคราะห์ตีความ (Content Analysis) โดยการนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาจากการวิเคราะห์มาพิจารณาความถูกต้องว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในเบื้องต้นได้หรือไม่ และสรุปถึงสภาพการณ์จริงได้มากน้อยเพียงใด ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล เก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ข้อมูลบางส่วนขาดความสมบูรณ์ ต่อจากนั้นจึงวิเคราะห์ตีความ ตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

4. การนำเสนอรายงานผลการศึกษาในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยการเขียนให้มีความสมดุความต่อเนื่องและเป็นที่น่าสนใจ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี และกฎหมายสหกรณ์มากยิ่งขึ้น
2. ได้ทราบถึงสภาพปัญหาการบังคับคดีจากเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์
3. ได้ขอเสนอมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนจากการถูกบังคับคดี

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอถึงแนวคิดเกี่ยวกับหนี้ สิทธิและหน้าที่ของลูกหนี้และเจ้าหนี้ เงินเฉลี่ยคืน และแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยการบังคับคดีแพ่งตามกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติสิทธิสภกรณ์ ระเบียบของสภกรณ์ และข้อบังคับต่าง ๆ รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้ทราบถึงสิทธิในเงินเฉลี่ยคืน การบังคับคดีเกี่ยวกับเงินเฉลี่ยคืน ตลอดจนทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบการบังคับคดี และให้ทราบถึงเหตุที่กฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินดังกล่าวไม่อยู่ในความรับผิดชอบการบังคับคดี โดยมีรายละเอียดแต่ละหัวข้อดังจะกล่าวต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้

2.1.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับหนี้

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับหนี้ไว้อย่างหลากหลาย¹⁸ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าหนี้เป็นความผูกพันทางกฎหมายระหว่างบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าลูกหนี้ ซึ่งมีหน้าที่ต้องกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ให้กับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้ ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้

2.2 สิทธิและหน้าที่ของลูกหนี้และเจ้าหนี้

2.2.1 สิทธิของลูกหนี้

สิทธิของลูกหนี้มี 3 ประการ¹⁹ ดังนี้

(1) ลูกหนี้มีสิทธิขอชำระหนี้ได้

ถ้าลูกหนี้ขอชำระหนี้และเจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้โดยไม่อาจอ้างเหตุตามกฎหมายได้ ถือว่าเจ้าหนี้เป็นผู้ผิดนัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 207

ดังนั้น ถ้าลูกหนี้ขอชำระหนี้แต่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับโดยไม่อาจอ้างเหตุตามกฎหมายได้ เจ้าหนี้จะเป็นฝ่ายผิดนัด และผลของการผิดนัดนั้น หากเป็นหนี้เงินจะทำให้ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยระหว่างเจ้าหนี้ผิดนัด ตามมาตรา 221 และเมื่อขอชำระหนี้โดยชอบแล้ว ความรับผิดชอบที่เกิดจากการที่ไม่ชำระหนี้ย่อมหมดไปนับแต่เวลาที่ขอชำระหนี้ นั้น ตาม มาตรา 330 เช่น ตกลงซื้อโทรทัศน์ เมื่อถึงกำหนดส่งมอบผู้ขาย(ลูกหนี้) ต้องนำโทรทัศน์ไปส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อ(เจ้าหนี้) ถ้าผู้ซื้อไม่ยอมรับโดยไม่มีเหตุผล ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ในความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ผู้ขายยังคงมีหน้าที่ส่งมอบโทรทัศน์ให้ผู้ซื้อและผู้ขายจะหลุดพ้นจากหนี้เมื่อนำโทรทัศน์ไปวางทรัพย์สินไว้ ณ สำนักงานวางทรัพย์สิน

¹⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2556)

¹⁹ มยุรี พันแสงดาว, *กฎหมายธุรกิจโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), น. 78-79.

เจ้าหนี้อาจยกข้อแก้ตัวว่าตนเองไม่เป็นผู้ผิดนัดได้ กล่าวคือ

(ก) ในเวลาที่ลูกหนี้ขอชำระหนี้ นั้น ลูกหนี้ไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระหนี้ได้ ตามมาตรา 215 เช่น หนี้เงินกู้ ลูกหนี้ต้องนำเงินมาชำระให้แก่เจ้าหนี้ แต่ลูกหนี้กลับนำข่าวสารมาชำระหนี้แทน ถือเป็นการชำระหนี้ ไม่ถูกต้องตามความประสงค์ เจ้าหนี้นี้ย่อมปฏิเสธไม่รับชำระหนี้ และเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายได้

(ข) กรณีมิได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ หรือลูกหนี้มีสิทธิที่จะชำระหนี้ได้ก่อนเวลาที่กำหนด การที่เจ้าหนี้มีเหตุขัดข้องชั่วคราวไม่อาจรับชำระหนี้ที่ลูกหนี้ขอชำระได้นั้น ยังถือไม่ได้ว่าเจ้าหนี้ตกเป็นผู้ผิด เว้นแต่ลูกหนี้ได้บอกกล่าวการชำระหนี้ไว้ล่วงหน้าโดยให้เวลาอันสมควร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 212 เช่น ทำสัญญากู้ยืมเงินโดยกำหนดชำระคืนในวันที่ 10 มีนาคม 2566 แต่วันที่ 8 มีนาคม 2566 ลูกหนี้นำเงินมาชำระ แต่เจ้าหนี้ไม่อยู่ ดังนี้ เจ้าหนี้ไม่ผิดนัด เว้นแต่ลูกหนี้จะได้ออกกล่าวแก่เจ้าหนี้ว่าจะนำเงินมาชำระหนี้วันที่ 8 มีนาคม 2566 แล้วเจ้าหนี้ไม่อยู่ ถือว่าเจ้าหนี้ผิดนัด

(2) ในสัญญาต่างตอบแทน ถ้าลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ส่วนของตนต่อเมื่อเจ้าหนี้ต้องชำระหนี้ตอบแทนด้วย ถ้าเจ้าหนี้ไม่เสนอที่จะชำระหนี้ตอบแทนแล้ว ถือว่าเจ้าหนี้ผิดนัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 210 เช่น ก. ตกลงซื้อรถยนต์จาก ข. โดย ก. เรียกให้ ข. ส่งมอบรถยนต์ให้แก่ตน แต่ ก. ไม่ยอมชำระราคารถยนต์ให้แก่ ข. กรณีเช่นนี้ ข. อาจปฏิเสธไม่ส่งมอบรถยนต์ให้ ก. ได้

(3) กรณีไม่กำหนดระยะเวลาในการชำระหนี้ไว้ ลูกหนี้นี้ย่อมมีสิทธิที่จะชำระหนี้เมื่อใดก็ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 203 วรรคหนึ่ง เช่น ก. กู้เงิน ข. โดยไม่กำหนดวันเวลาในการชำระหนี้คืน ทั้งไม่อาจกำหนดได้ว่า ก. จะชำระหนี้คืนเมื่อใด กรณีนี้ ข. เจ้าหนี้ มีสิทธิเรียกร้องให้ ก. ชำระหนี้ได้ทันทีและขณะเดียวกัน ก. ลูกหนี้ ก็มีสิทธิชำระหนี้ให้แก่ ข. เจ้าหนี้ได้ทันทีเช่นกัน

2.2.2 หน้าที่ของลูกหนี้

ลูกหนี้มีหน้าที่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ นั้น ๆ โดยวัตถุประสงค์แห่งหนี้²⁰ แบ่งออกได้ดังนี้

(1) หน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งหนี้

ถ้าวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการส่งมอบทรัพย์สินโดยระบุไว้เพียงประเภท และตามสภาพแห่งนิติกรรม หรือตามเจตนาของคู่กรณีไม่อาจกำหนดได้ว่าทรัพย์สินนั้นเป็นชนิดอย่างไร กรณีนี้ ลูกหนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์สินชนิดปานกลาง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 195 วรรคหนึ่ง เช่น ตกลงซื้อข้าวสารโดยไม่ระบุว่าเป็นชนิดใด ผู้ขายสามารถส่งมอบข้าวสารชนิดปานกลางให้ได้ เว้นแต่คู่กรณีได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น แล้ว เช่น ต้องการซื้อข้าวสารในราคาถึงละ 200 บาท ผู้ขายต้องส่งมอบข้าวสารชนิดถึงละ 200 บาท หรือเมื่อพิจารณาจากสภาพแห่งนิติกรรมหรือเจตนาของคู่กรณีแล้วระบุได้ว่าเป็นทรัพย์สินชนิดใด เช่น ในการสั่งซื้อข้าวสารทุกครั้งที่ผ่านมา ผู้ขายได้ส่งมอบข้าวสารชนิดถึงละ 200 บาท ดังนี้ ผู้ขายต้องส่งมอบข้าวสารชนิดถึงละ 200 บาท ให้แก่ผู้ซื้อ

²⁰ มยุรี พันแสงดาว, เรื่องเดียวกัน, น. 79.

กรณีทรัพย์สินนั้นยังไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และต้องมีการคัดเลือก ชั่ง ตวง วัด เพื่อกำหนดตัวทรัพย์สินให้แน่นอนเสียก่อน และลูกหนี้ได้เลือกตัวทรัพย์สินด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้ ดังนี้ ทรัพย์สินนั้นจึงเป็นวัตถุแห่งหนี้ตั้งแต่วันที่ได้คัดเลือก ชั่ง ตวง วัด เสร็จสิ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 195 วรรคสอง เช่น ซื้อข้าวสาร 5 ลิตร และผู้ขายได้ตวงข้าวสารได้ 5 ลิตรแล้ว ข้าวสาร 5 ลิตร จึงเป็นทรัพย์สินที่ผู้ขายต้องส่งมอบให้ผู้ซื้อ

(2) หน้าที่ชำระเงินต่างประเทศและเงินตราที่เลิกใช้แล้ว

กรณีวัตถุแห่งหนี้เป็นการชำระเงินต่างประเทศ ลูกหนี้มีสิทธิเลือกชำระเป็นเงินไทยได้ โดยแลกเปลี่ยนเงินตามอัตรา ณ สถานที่ และในเวลาที่ใช้เงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 196

แต่ถ้าต้องชำระหนี้ด้วยเงินตราชนิดใดชนิดหนึ่งโดยเฉพาะและเป็นเงินตราที่ยกเลิกไม่ใช้กันในเวลาที่ต้องส่งเงินใช้หนี้นั้น กรณีนี้ การส่งใช้เงินให้ถือว่ามิได้ระบุให้ใช้เป็นเงินตราชนิดที่ยกเลิกไปแล้วนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 197 โดยลูกหนี้ยังมีหน้าที่ต้องชำระหนี้ในจำนวนเงินเท่าเดิมด้วยเงินตราที่ยังคงใช้อยู่แทน

(3) หน้าที่ในการชำระหนี้มีหลายอย่าง ถ้าวัตถุแห่งหนี้อันจะต้องชำระมีหลายอย่าง แต่ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว กฎหมายได้กำหนดวิธีการเลือกชำระหนี้ไว้ดังนี้

(ก) กรณีมิได้ตกลงกันไว้ สิทธิในการเลือกชำระหนี้เป็นของลูกหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 198 ตอนต้น เช่น ตกลงว่าจะส่งมอบข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียว ถ้าไม่ได้ตกลงกันไว้ ผู้ขาย(ลูกหนี้) มีสิทธิเลือกที่จะส่งมอบข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียวให้แก่ผู้ซื้อ(เจ้าหนี้) ก็ได้

(ข) ถ้ามีการตกลงกันไว้ก็ต้องเป็นไปตามนั้น ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 198 ตอนท้าย เช่น ก. ขอยืมข้าวสาร จาก ข. 10 กระสอบ ซึ่งคู่สัญญาอาจตกลงชำระหนี้คืนเป็นเงินจำนวนหนึ่งก็ได้

(ค) การเลือกชำระหนี้นั้นทำได้ด้วยการแสดงเจตนาแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง และเมื่อเลือกได้แล้วถือว่าสิ่งที่เลือกเป็นวัตถุแห่งหนี้ที่ต้องชำระตั้งแต่นั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 199 เช่น ตกลงซื้อข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียวโดยตกลงกันให้ผู้ขายเป็นผู้เลือกว่าจะส่งมอบอย่างไร เมื่อผู้ขายเลือกข้าวเจ้าและได้แสดงเจตนาไปให้ผู้ซื้อทราบแล้ว ข้าวเจ้าจึงเป็นวัตถุแห่งหนี้ตั้งแต่วันตกลงทำการซื้อขายกัน

(ง) กรณีจะต้องเลือกเพื่อชำระหนี้ภายในเวลาที่กำหนด แต่ฝ่ายที่มีสิทธิเลือกมิได้เลือกภายในระยะเวลาดังกล่าว สิทธิที่จะเลือกเพื่อชำระหนี้ย่อมตกแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ตามมาตรา 200 วรรคหนึ่ง เช่น ตกลงให้ผู้ขายเป็นผู้เลือกว่าจะส่งมอบข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียวให้แก่ผู้ซื้อภายใน 3 วัน ถ้าผู้ขายไม่เลือกภายใน 3 วัน สิทธิในการเลือกจะตกแก่ผู้ซื้อทันที

(จ) ถ้ามิได้กำหนดเวลาให้เลือกเพื่อชำระหนี้ และเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ฝ่ายไม่มีสิทธิเลือกอาจกำหนดเวลาพอสมควรและบอกกล่าวให้อีกฝ่ายใช้สิทธิเลือกภายในเวลาที่กำหนด ตามมาตรา 200 วรรคสอง เช่น

ตกลงซื้อข้าวเจ้า หรือข้าวเหนียว 1 กระสอบ โดยกำหนดให้ผู้ขายเป็นผู้เลือกว่าจะส่งมอบข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียว โดยมีได้กำหนดเวลาในการเลือก ดังนี้ เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ผู้ซื้ออาจกำหนดเวลาพอสมควร เช่น 3 วัน แล้วบอกกล่าวให้ผู้ขายใช้สิทธิเลือกภายใน 3 วัน ถ้าผู้ขายไม่เลือกภายใน 3 วัน สิทธิที่จะเลือกตกเป็นของผู้ซื้อ

(ฉ) กรณีให้บุคคลภายนอกเป็นผู้เลือกเพื่อชำระหนี้ บุคคลภายนอกนั้นต้องแสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ และลูกหนี้ต้องแจ้งการเลือกนั้นแก่เจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 201 วรรคหนึ่ง

แต่ถ้าบุคคลภายนอกไม่อาจเลือกได้ หรือไม่เต็มใจที่จะเลือกแล้ว สิทธิที่จะเลือกจะตกแก่ลูกหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 201 วรรคสอง

2.2.3 การผินัดชำระหนี้

เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วแต่ลูกหนี้ไม่ชำระ ลูกหนี้ออมตกเป็นผู้ผินัด โดยหนี้ถึงกำหนดชำระพิจารณาได้ดังนี้²¹

(1) ถ้ามิได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน แต่สามารถคาดการณ์จากพฤติการณ์ได้ว่าหนี้ควรถึงกำหนดชำระเมื่อใด กรณีนี้ ถือว่าหนี้ถึงกำหนดชำระเมื่อพฤติการณ์ต่าง ๆ ได้เสร็จสิ้นแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 203 วรรคหนึ่ง เช่น ก. ขอยืมรถเบนซ์จาก ข. เพื่อนำไปรับเจ้าสาวในวันแต่งงาน ดังนี้ หนี้ส่งมอบรถเบนซ์คืนจึงคาดการณ์ได้ว่าจะถึงกำหนดชำระเมื่องานแต่งงานเสร็จแล้ว

(2) ถ้าการชำระหนี้มิได้กำหนดไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และไม่สามารถคาดการณ์จากพฤติการณ์ทั้งปวงได้ว่าหนี้ควรจะถึงกำหนดชำระเมื่อใด กรณีนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิจะเรียกให้ชำระหนี้ได้ทันที และขณะเดียวกันลูกหนี้ก็มีสิทธิชำระหนี้ของตนได้ทันทีเช่นเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 203 วรรคหนึ่ง เช่น ก. ยืมเงินจาก ข. โดยมีได้กำหนดเวลาชำระคืน เมื่อ ข. เจ้าหนี้ ส่งมอบเงินให้ ก. ลูกหนี้แล้ว ถือว่าหนี้ถึงกำหนดชำระทันที และขณะเดียวกัน ก. ลูกหนี้ ก็มีสิทธิชำระหนี้ให้แก่ ข. เจ้าหนี้ได้ทันทีเช่นเดียวกัน

(3) ถ้าการชำระหนี้ได้กำหนดไว้แน่นอนตามวันแห่งปฏิทิน หนี้ออมถึงกำหนดชำระตามวันที่กำหนดนั้นทันทีโดยเจ้าหนี้ไม่ต้องเตือน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 204 วรรคสอง เช่น ก. ยืมเงิน ข. จำนวน 5,000 บาท กำหนดใช้คืนวันที่ 31 สิงหาคม 2566 ดังนี้ เป็นการกำหนดวันชำระหนี้ไว้แน่นอนตามวันแห่งปฏิทิน หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ในวันดังกล่าว ลูกหนี้ออมตกเป็นผู้ผินัดทันที

(4) ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และเจ้าหนี้ได้มีหนังสือเตือนให้ชำระหนี้แล้ว แต่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ถือว่าลูกหนี้เป็นผู้ผินัดตามหนังสือเตือนแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 204 วรรคสอง

²¹ มยุรี พันแสงดาว, เรื่องเดียวกัน, น. 81.

(5) กรณีหนี้ที่เกิดจากการทำละเมิด ถือว่าลูกหนี้ผิดนัดนับแต่วันทำละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 206 เช่น ก.ขับรถโดยประมาทชน ข.ได้รับบาดเจ็บ ดังนี้ ก.ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ ข. และถือว่า ก.ผิดนัดนับแต่วันทำละเมิด คือ นับแต่วันที่ ก.ขับรถโดยประมาทชน ข. ได้รับบาดเจ็บแล้ว

2.2.4 ผลของการผิดนัดชำระหนี้

เมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ดังนี้²²

(1) กรณีเป็นหนี้เงิน เจ้าหนี้สามารถกำหนดดอกเบี้ยไว้ในสัญญาไม่เกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654

ถ้ามิได้กำหนดอัตรดอกเบี้ยไว้ในสัญญา เมื่อลูกหนี้ผิดนัดจึงต้องรับผิดชอบชำระดอกเบี้ยระหว่างผิดนัดในอัตราร้อยละ 3 บวกอัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายก็ให้เป็นไปตามนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 (ที่แก้ไขใหม่) ประกอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 (ที่แก้ไขใหม่)

(2) ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้อง เจ้าหนี้อาจเรียกให้ลูกหนี้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 215 เช่น จ้างตัดชุดแต่งงาน แต่ผู้รับจ้างผิดนัดโดยตัดชุดไม่ทันตามสัญญา เจ้าสาวจึงต้องไปเช่าชุดแต่งงานที่อื่นในราคาแพงกว่า ผู้รับจ้างต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าว

(3) ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นในระหว่างผิดนัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 217 ดังนี้

(ก) ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อในระหว่างที่ผิดนัด

(ข) ต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้ที่กลายเป็นพันธวิสัย เพราะอุบัติเหตุซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างผิดนัดด้วย โดยมีข้อยกเว้นทั้งสองกรณีว่า ถ้าความเสียหายนั้นถึงแม้ว่าตนจะได้ชำระหนี้ได้ทันเวลากำหนดก็ยังคงเกิดมีอยู่นั่นเอง

(ค) ถ้าลูกหนี้ไม่อาจชำระหนี้ได้เพราะเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ กรณีนี้ยังถือไม่ได้ว่าลูกหนี้ผิดนัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 205 โดยพฤติการณ์ดังกล่าว เช่น เหตุสุดวิสัย อุบัติเหตุ รวมทั้งเหตุที่เกิดจากความผิดของฝ่ายเจ้าหนี้ก็ได้ เช่น ก.เช่ารถยนต์จาก ข. โดยกำหนดส่งคืนในวันที่ 13 สิงหาคม 2566 แต่วันนั้นเกิดฝนตกหนักและน้ำท่วมฉับพลัน จึงไม่อาจนำรถยนต์ไปส่งคืนได้ทันตามกำหนด กรณีนี้ ลูกหนี้ยังไม่ถือว่าเป็นผู้ผิดนัด

²² มยุรี พันแสงดาว, เรื่องเดียวกัน, น. 83.

2.2.5 สิทธิของเจ้าหนี้

สิทธิของเจ้าหนี้มี 5 ประการ²³ ดังนี้

(1) สิทธิที่จะได้รับชำระหนี้

เจ้าหนี้มีสิทธิในการรับชำระหนี้จากลูกหนี้ทั้งหมด หรือบางส่วน หรืออาจเป็นการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ หรือรับชำระหนี้เป็นอย่างอื่นผิดไปจากที่ตกลงกันได้ ทั้งนี้ แล้วแต่การแสดงเจตนาของคู่สัญญา

(ก) การรับชำระหนี้

ลูกหนี้มีหน้าที่ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 314 และเจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้โดยตรง แต่ถ้าลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่บุคคลผู้ไม่มีอำนาจรับชำระหนี้แล้ว ถ้าเจ้าหนี้ให้สัตยาบันก็สมบูรณ์ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 315

กรณีเจ้าหนี้นำคดีขึ้นสู่ศาลและศาลมีคำพิพากษาให้จำเลย ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ให้แก่โจทก์ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมร้องขอต่อศาลให้ออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจนครบถ้วน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง(ป.วิ.แพ่ง) มาตรา 274

เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีโดยยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 296(1) หรืออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะเรียกให้บุคคลภายนอกชำระเงิน หรือส่งมอบหรือโอนทรัพย์สิน ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 296(2) หรืออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะเรียกให้บุคคลภายนอกชำระหนี้เป็นอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้วใน(2) ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 296(3) และขายทอดตลาดหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินที่ได้มาจากการยึดหรือการอายัดหรือซึ่งสิทธิเรียกร้องที่ได้ยึดไว้ ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 296(4)

การยึดทรัพย์สิน

กรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เงินให้แก่โจทก์ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาในคำบังคับแล้ว จำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ โจทก์ขอให้บังคับคดีและศาลได้ออกหมายบังคับคดี หลังจากที่ศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว หากปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินที่เจ้าหนี้สามารถดำเนินการบังคับคดีได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะไปร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ออกขายทอดตลาด²⁴ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างหรือยืนยันว่า เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 296 วรรคหนึ่ง โดยจะยึดให้เพียงเท่าที่จะพอชำระหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมที่จะต้องใช้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีเท่านั้น ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 300 วรรคหนึ่ง

²³ มยุรี พันแสงดาว, เรื่องเดียวกัน, น. 84.

²⁴ เอื้อน ขุนแก้ว, *การบังคับคดีแพ่ง*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2560), น. 91.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 17393/2555 วินิจฉัยว่า การยึดที่ดินซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ย่อมครอบคลุมไปถึงดอกผลดินนัยของที่ดินนั้นด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304 วรรคสอง(เดิม) ค่าเช่าที่ดินที่ผู้เช่าต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามหนังสือสัญญาเช่าที่ดินถือเป็นดอกผลดินนัยของที่ดินที่ถูกยึด เมื่อมีการขายทอดตลาดที่ดินที่ถูกยึด ผู้ซื้อทรัพย์สินย่อมได้ไปซึ่งสิทธิในการเรียกค่าเช่าในงวดที่ถึงกำหนดชำระภายหลังเมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินได้ชำระราคาครบถ้วนแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีและจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายแล้ว

การอายัดทรัพย์สิน

การอายัดทรัพย์สินเป็นอำนาจของศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจออกคำสั่งอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้ ตาม ป.วิ.แพ่ง 316 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 57/2564 วินิจฉัยว่า เงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินที่สหกรณ์ ผู้ร้อง จ่ายให้แก่จำเลย ไม่ใช่เงินอื่นใดที่หน่วยงานของรัฐ สถานประกอบการ หรือหน่วยงานอื่นใดในฐานะนายจ้างที่จำเลยปฏิบัติปฏิบัติหน้าที่อยู่จ่ายให้แก่จำเลยตามความในมาตรา 42/1 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ข้อตกลงตามสัญญาที่จำเลยยินยอมให้ผู้ร้องหักเงินจากบัญชีเงินฝากของจำเลยชำระหนี้เงินกู้ที่จำเลยมีต่อผู้ร้อง มิใช่เป็นข้อตกลงในเรื่องเกี่ยวกับเงินปันผลหรือเงินเฉลี่ยคืน ผู้ร้องจึงไม่อาจนำเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนที่จำเลยมีสิทธิได้รับจากผู้ร้องไปหักชำระหนี้ที่จำเลยมีต่อผู้ร้องโดยอาศัยข้อตกลงดังกล่าวได้ การขอให้นำเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนมาหักชำระหนี้ได้กระทำภายหลังจากผู้ร้องได้รับหนังสืออายัดเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนปี 2561 จากเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว ผู้ร้องจึงไม่อาจหักเงินดังกล่าวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 322 และมาตรา 324 ผู้ร้องจึงไม่ใช่เจ้าหนี้บุริมสิทธิเหนือเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนของจำเลยในอันที่จะนำไปหักชำระหนี้ให้แก่ผู้ร้องก่อน...

จึงเห็นได้ว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินค่าหุ้น เงินปันผล และเงินเฉลี่ยคืนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์ได้ และเฉพาะเงินค่าหุ้นนั้น สหกรณ์ยังไม่ต้องจัดส่งตามคำสั่งอายัดในทันที ทั้งนี้ จนกว่าสมาชิกภาพในสหกรณ์ของลูกหนี้จะสิ้นสุดลง โดยสหกรณ์มีสิทธินำเงินค่าหุ้นของสมาชิกที่มีอยู่มาหักกลบลบหนี้ซึ่งสมาชิกมีความผูกพันที่จะต้องชำระแก่สหกรณ์เสียก่อน หากมีเงินเหลือจึงจัดส่งตามคำสั่งอายัด แต่ถ้าไม่มีเงินเหลือก็ไม่ต้องจัดส่งเพียงมีหนังสือแจ้งเหตุขัดข้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบเท่านั้น

(ข) การปลดหนี้

การปลดหนี้ คือ การที่เจ้าหนี้แสดงเจตนาต่อลูกหนี้ว่าจะปลดหนี้ให้ หนี้เป็นอันระงับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 340 และการปลดหนี้นั้น เจ้าหนี้จะปลดแต่เพียงบางส่วนก็ได้ และหนี้ระงับเฉพาะส่วนที่ปลดหนี้ให้ ถ้าเจ้าหนี้ปลดหนี้ให้ลูกหนี้ทั้งหมด ผู้ค้าประกันยอมหลุดพ้นจากหนี้หนี้ไปด้วย แต่ถ้าเจ้าหนี้ปลดหนี้ให้เฉพาะผู้ค้าประกัน ลูกหนี้อย่อมไม่หลุดพ้นเพราะหนี้ประธานยังคงอยู่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6757/2560 วินิจฉัยว่า ข้อความที่โจทก์ส่งถึงจำเลยทางเฟซบุ๊กมีใจความว่า “ เงินทั้งหมด 670,000 บาท ไม่ต้องส่งคืนให้แล้ว ยกให้ทั้งหมด...” การส่งข้อมูลดังกล่าวเป็นการสนทนาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ถือเป็นการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ต้องนำพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2544 มาใช้บังคับ ซึ่งตามมาตรา 7 บัญญัติว่า ห้ามมิให้ปฏิเสธความมีผลผูกพันและการบังคับใช้ทางกฎหมายของข้อความใดเพียงเพราะเหตุที่ข้อความนั้นอยู่ในรูปของข้อมูล ดังนั้น ข้อความที่โจทก์ส่งถึงจำเลยทางเฟซบุ๊ก แม้จะไม่มี การลงลายมือชื่อโจทก์ก็ตาม แต่การส่งข้อความของโจทก์ทางเฟซบุ๊กจะปรากฏชื่อผู้ส่งด้วย และโจทก์ก็ยอมรับว่าได้ส่งข้อความทางเฟซบุ๊กถึงจำเลยจริง ข้อความการสนทนาจึงรับฟังได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาปลดหนี้ให้แก่จำเลยโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 340 แล้ว หนี้ตามสัญญากู้ยืมย่อมระงับ

(2) การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้

การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เป็นการควบคุมทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วยการใช้สิทธิฟ้องร้องบุคคลภายนอกซึ่งเป็นลูกหนี้ของลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ในนามของตนเองเมื่อลูกหนี้ไม่ยอมใช้สิทธิเรียกร้องหรือเพิกเฉยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตนและทำให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์²⁵ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233

หลักเกณฑ์การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ มีดังนี้

- (ก) มีหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้
 - (ข) ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้
 - (ค) การที่ลูกหนี้ขัดขืนหรือเพิกเฉยเสียไม่ใช้สิทธิเรียกร้อง ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายเสียประโยชน์เพราะทำให้ลูกหนี้มีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้
 - (ง) หนี้ระหว่างลูกหนี้และบุคคลภายนอกจะต้องมิใช่สิทธิเรียกร้องที่เป็นการของส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้
- สิทธิส่วนตัวของลูกหนี้ เช่น สิทธิอันเกี่ยวกับฐานะในทางครอบครัว เช่น การสมรส การหย่า หรือ สิทธิที่เกี่ยวกับกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เช่น การเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีลูกหนี้ถูกทำละเมิด เป็นต้น²⁶
- (จ) เจ้าหนี้ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้จะต้องดำเนินการขอหมายเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีด้วย
- ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 234

²⁵ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้), พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2563), น. 380.

²⁶ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, เรื่องเดียวกัน, น. 381-382.

อย่างไรก็ตาม เจ้าหนี้อาจฟ้องลูกหนี้และบุคคลที่สามเป็นจำเลยร่วมกันก็ได้ โดยไม่ต้องขอหมายเรียกลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 234 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1065/2496) หรือลูกหนี้จะร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57(2) ก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2159/2562 วินิจฉัยว่า สิทธิเรียกร้องทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดแก่ลูกหนี้ซึ่งเป็นทายาทแห่งกองมรดกนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1614 ได้บัญญัติเป็นการเฉพาะว่า ถ้าทายาทสละมรดกด้วยวิธีใด โดยรู้ว่าการที่ทำเช่นนั้นจะทำให้เจ้าหนี้ของตนเสียเปรียบ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องขอให้เพิกถอนการสละมรดกนั้นเสียได้ สิทธิในการเรียกเรียกร้องทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดแก่ลูกหนี้ซึ่งเป็นทายาทแห่งกองมรดกนั้น จึงมิใช่สิทธิในข้อที่เป็นส่วนตัวโดยแท้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5257/2560 วินิจฉัยว่า กรณีลูกหนี้เป็นบริษัทจำกัดไม่ชำระหนี้ และไม่เรียกผู้ถือหุ้นให้ชำระค่าหุ้นที่ยังค้างชำระแก่ลูกหนี้ ทำให้เจ้าหนี้เสียประโยชน์ เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ให้ผู้ถือหุ้นส่งเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระได้

(3) การเพิกถอนการฉ้อฉล

เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 214

การเพิกถอนการฉ้อฉลเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ฟ้องเพื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ และผลจากการฟ้องดังกล่าวมิได้ทำให้ทรัพย์สินกลับมาเป็นของเจ้าหนี้ แต่ทำให้ทรัพย์สินนั้นกลับคืนมาเป็นของลูกหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 237 เป็นการฟ้องทำนองเดียวกับการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 233 โดยการอาศัยสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 214 เช่น ก.กู้ยืมเงินจาก ข.จำนวน 500,000 บาท โดย ก.มีทรัพย์สินเพียงบ้านและที่ดิน 18 ตารางวา ต่อมา ก.ทำการโอนบ้านและที่ดินนั้นให้ ค.โดยเสนาหา จึงทำให้ ก.ไม่เหลือทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระหนี้ให้ ข.ได้ จึงทำให้ ข. เจ้าหนี้เสียเปรียบ เจ้าหนี้จึงขอเพิกถอนการโอนดังกล่าวได้

หลักเกณฑ์การเพิกถอนการฉ้อฉลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 มีดังนี้

(ก) ลูกหนี้ทำนิติกรรมโอนทรัพย์สินของลูกหนี้ไปเป็นของบุคคลอื่น โดยรู้จะทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ

(ข) ถ้าเป็นนิติกรรมทำให้โดยเสนาหา เพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้ผู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่เจ้าหนี้จะขอเพิกถอนได้

(ค) ถ้านิติกรรมนั้นมิใช่เป็นการทำให้โดยเสนาหา เจ้าหนี้ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าบุคคลซึ่งเป็นผู้รับโอนนั้นได้รู้ว่าเป็นการฉ้อฉล เจ้าหนี้จึงจะฟ้องเพิกถอนได้

(ง) การฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉลต้องดำเนินการภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เวลาที่เจ้าหนี้ได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน แต่ไม่เกิน 10 ปี นับแต่ได้ทำนิติกรรมนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 240

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5248/2560 วินิจฉัยว่า การที่จำเลยที่ 1 ทำสัญญากู้ยืมเงินจากโจทก์จำเลยที่ 1 จึงเป็นลูกหนี้ การที่จำเลยที่ 1 ทำนิติกรรมให้ที่ดินพิพาทแก่จำเลยที่ 2 โดยเสนาหา จำเลยที่ 2 ย่อมมีฐานะเป็นผู้ได้ลากอก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 เพราะผู้ได้ลากอก หมายถึง ผู้ที่ทำนิติกรรมกับลูกหนี้โดยตรง จำเลยร่วมซึ่งเป็นผู้รับงานอรรถประโยชน์ต่อจากผู้ทำนิติกรรมกับลูกหนี้จึงเป็นบุคคลภายนอก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 238 วรรคหนึ่ง การที่จำเลยร่วมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกรับจดทะเบียนงานอรรถที่ที่ดินพิพาทจากจำเลยที่ 2 ซึ่งกระทำในวันที่ 9 ตุลาคม 2557 แต่โจทก์ฟ้องคดีนี้เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2557 การจดทะเบียนงานอรรถระหว่างจำเลยที่ 2 กับจำเลยร่วม จึงเป็นการกระทำภายหลังที่โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนเป็นคดีนี้ เมื่อจำเลยร่วมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกไม่ได้ทำนิติกรรมงานอรรถก่อนเริ่มฟ้องคดีขอให้เพิกถอน จำเลยร่วมย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 238

การที่จำเลยที่ 1 ทำนิติกรรมให้ที่ดินพิพาทแก่จำเลยที่ 2 โดยเสนาหา ทั้งที่จำเลยที่ 1 รู้อยู่แล้วว่าเป็นทางให้โจทก์เสียเปรียบซึ่งเพียงจำเลยที่ 1 รู้ฝ่ายเดียวก็เป็นเหตุที่จะขอให้เพิกถอนได้ตามมาตรา 237 วรรคหนึ่ง โจทก์ย่อมมีสิทธิขอให้เพิกถอนนิติกรรมระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 และนิติกรรมระหว่างจำเลยที่ 2 กับจำเลยร่วมได้

(4) การรับช่วงสิทธิ

การรับช่วงสิทธิ หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งซึ่งมิใช่เจ้าหนี้ได้เข้ามารับสิทธิที่เจ้าหนี้มีอยู่ต่อลูกหนี้ด้วยอำนาจแห่งกฎหมาย และทำให้บุคคลนั้นสามารถใช้สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีอยู่ต่อลูกหนี้ได้ในนามของตนเอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 เช่น ก. เอาบ้านของตนทำประกันอัคคีภัยไว้กับบริษัทประกันภัย ต่อมา ข. วางเพลิงเผาบ้านของ ก. เสียหายหมดทั้งหลัง และ ข. ถูกจับได้ ก. เรียกเอาค่าเสียหายจากบริษัทประกันภัยในฐานะ ก. เป็นเจ้าหนี้ บริษัทประกันเป็นลูกหนี้ เมื่อบริษัทประกันจ่ายค่าเสียหายให้ ก. แล้วบริษัทประกันยอมเข้ารับช่วงสิทธิของ ก. ที่จะไปไล่เบี้ยเอาจาก ข. ได้โดยตรง

หลักเกณฑ์การรับช่วงสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 226 มีดังนี้

(ก) การรับช่วงสิทธิเกิดโดยอำนาจกฎหมาย กล่าวคือ จะไม่สามารถตกลงกันเองเพื่อรับช่วงสิทธิกันได้

(ข) ผู้ซึ่งจะเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ได้ต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในมูลหนี้นั้น ได้แก่ ลูกหนี้นั่นเอง ซึ่งลูกหนี้จะเข้ารับช่วงสิทธิได้เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ทำให้ลูกหนี้มีหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้เต็มตามราคาทรัพย์สินหรือสิทธิซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้แล้ว ลูกหนี้จึงรับช่วงสิทธิทั้งหลายจากเจ้าหนี้เดิม

ไปเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ได้ เช่น ก. กู้เงินจาก ข. จำนวน 100,000 บาท โดยนำทองคำมาจำนำเป็นประกันเงินกู้ และมี ค. เป็นผู้ค้ำประกันด้วย เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ค. ชำระหนี้แทน ก. ไปแล้ว ค. ย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของ ข. ที่มีต่อ ก. คือเงินจำนวน 100,000 บาท และทองคำนั้นด้วย

(5) การโอนสิทธิเรียกร้อง

การโอนสิทธิเรียกร้อง คือ การที่เจ้าหนี้ตกลงยินยอมโอนสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง มีผลให้บุคคลผู้รับโอนเข้ามาเป็นเจ้าหนี้คนใหม่แทนเจ้าหนี้เดิม และมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้เช่นเดียวกับเจ้าหนี้เดิม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 วรรค 1

หลักเกณฑ์การโอนสิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 303 มีดังนี้

- (ก) การโอนสิทธิเรียกร้องเกิดโดยขึ้นโดยนิติกรรม กล่าวคือ เกิดจากการตกลงระหว่างผู้โอนและผู้รับโอน
- (ข) สิทธิเรียกร้องนั้นสามารถโอนกันได้ทุกชนิด เว้นแต่
- สภาพแห่งสิทธินั้นไม่เปิดช่องให้โอนกันได้ เช่น หนี้ที่ลูกหนี้จะต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้เพียงผู้เดียว เช่น หนี้ที่เกิดจากละเมิดและผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิด เป็นสิทธิเรียกร้องที่โอนให้กันไม่ได้
 - สิทธิเรียกร้องที่คู่กรณีตกลงกันห้ามโอน แต่ข้อตกลงนี้จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตไม่ได้
 - สิทธิเรียกร้องใดที่ศาลสั่งยึดไม่ได้จะโอนกันไม่ได้ เช่น สิทธิที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู สิทธิที่จะได้รับเงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เป็นต้น
- (ค) การโอนสิทธิเรียกร้องต้องทำตามแบบดังนี้
- การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่จะต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง ต้องทำเป็นหนังสือการโอนระหว่างผู้โอน (เจ้าหนี้) กับผู้รับโอน (เจ้าหนี้ใหม่) และต้องบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ หรือลูกหนี้ยินยอมด้วยในการโอนโดยทำเป็นหนังสือ
 - การโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่จะต้องชำระตามคำสั่ง หนี้ประเภทนี้ เช่น ตัวเงิน หุ่นผู้ถือใบตราส่ง กรมธรรม์ประกันชีวิต วิธีการโอน ต้องสลักหลังใบตราส่งและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 309 เช่น ก. ออกเช็คสั่งธนาคารจ่ายเงินให้แก่ ข. ดังนี้ ข. สามารถโอนเช็คนี้ให้แก่ ค. ได้ โดย ข. สลักหลังเช็คและส่งมอบให้แก่ ค.

2.2.6 หน้าที่ของเจ้าหนี้

หน้าที่ของเจ้าหนี้ มีดังต่อไปนี้²⁷

เจ้าหนี้มีหน้าที่รับชำระหนี้กรณีลูกหนี้ชำระหนี้ตรงตามกำหนดเวลาและสถานที่ มิฉะนั้น เจ้าหนี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ผิดนัด และเจ้าหนี้ต้องออกไปเสริ่งหรือจดแจ้งแสดงการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้

กรณีลูกหนี้และเจ้าหนี้หลายคนในมูลหนี้หนึ่งนั้นอาจมีบุคคลหลายคนรวมกันเป็นเจ้าหนี้ร่วมหรือลูกหนี้ร่วมได้

ลูกหนี้ร่วม

ลูกหนี้ร่วมเป็นกรณีบุคคลหลายคนจะต้องชำระหนี้ทั้งหมด โดยเจ้าหนี้จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้ คนใดคนหนึ่ง หรือจะเรียกให้ลูกหนี้คนใดคนหนึ่งชำระหนี้ตามส่วนก็ได้แล้วแต่เจ้าหนี้จะเลือก แต่ลูกหนี้ร่วมทุกคนนั้นยังคงผูกพันจนกว่าจะชำระหนี้เสร็จสิ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 291

การเป็นลูกหนี้ร่วมมีลักษณะดังนี้

(ก) มีลูกหนี้หลายคนในหนี้รายเดียวกัน

(ข) เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกชำระหนี้จากลูกหนี้คนใดคนหนึ่งโดยครบถ้วนหรือแต่บางส่วนก็ได้

ตามแต่จะเลือก

(ค) ลูกหนี้ยังต้องผูกพันอยู่ทุกคนจนกว่าหนี้นั้นจะได้ชำระ เสร็จสิ้น

(ง) ลูกหนี้ร่วมอาจเกิดโดยนิติกรรมสัญญา หรือโดยกฎหมายก็ได้ เช่น หนี้ในมูลละเมิดที่ลูกจ้างกับนายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบในกรณีลูกจ้างกระทำละเมิด เช่น ก. และ ข. เป็นลูกหนี้ร่วมกันกู้เงินจาก ค. 10,000 บาท และเมื่อถึงกำหนดชำระ ก. นำเงิน 5,000 บาท ไปชำระให้ ค. ส่วนที่เหลือ 5,000 บาท ดังนี้ ค. มีสิทธิจะเรียกให้ ก. และ ข. ชำระหนี้ส่วนที่เหลือได้ โดย ก. จะอ้างว่าตนได้ชำระหนี้ไปแล้ว 5,000 บาทแล้วไม่ได้ ฉะนั้น ทั้ง ก. และ ข. ยังคงต้องรับผิดชอบร่วมกันในหนี้ 5,000 บาท จนกว่า ค. จะได้รับชำระหนี้ครบ

ผลของการเป็นลูกหนี้ร่วม

ผลของการเป็นลูกหนี้ร่วมมีทั้งเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ร่วมทุกคน เช่น ถ้าหนี้นั้นไม่สมบูรณ์ตกเป็นโมฆะย่อมเป็นคุณและโทษแก่ลูกหนี้ร่วมทุกคน หรือมีผลเฉพาะตัวลูกหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งเท่านั้น เช่น ก. ข. และ ค. ร่วม กู้เงินจาก ง. จำนวน 500,000 บาท หากปรากฏว่าการกู้เงินครั้งนี้ ก. ได้ทำสัญญากู้เพราะถูก ง. ใช้กลฉ้อฉล การกู้เงินของ ก. จึงตกเป็นโมฆียะ ดังนี้ ก. ย่อมมีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมนี้ได้ ส่วน ข. และ ค. จะอ้างเหตุบอกล้างด้วยไม่ได้ สัญญาของ ข. และ ค. ยังคงสมบูรณ์

²⁷ ศนันทกรณ โสทธิพันธุ์, เรื่องเดียวกัน, น. 89.

เจ้าหนี้ร่วม

เจ้าหนี้ร่วมเป็นกรณีบุคคลหลายคนมีสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้โดยแต่ละคนอาจจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทั้งหมด แต่ลูกหนี้ก็สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แต่คนใดคนหนึ่งก็ได้ตามแต่จะเลือก ถึงแม้เจ้าหนี้คนหนึ่งจะได้อุ่นฟ้องให้ชำระหนี้ไว้แล้วก็ตาม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 298

การเป็นเจ้าหนี้ร่วมลักษณะดังนี้

(ก) มีเจ้าหนี้หลายคนในหนี้รายเดียวกัน

(ข) เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยครบถ้วน

(ค) ลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งก็ได้ตามแต่จะเลือก แม้เจ้าหนี้คนหนึ่งจะได้อุ่นฟ้องเรียกให้ชำระหนี้ไว้แล้ว

(ง) เจ้าหนี้ร่วมอาจเกิดขึ้นโดยนิติกรรมสัญญาหรือโดยกฎหมายก็ได้ เช่น ก. ข. ค. ร่วมกันให้ ง. กู้เงินจำนวน 100,000 บาท ดังนี้ ก. ข. หรือ ค. มีสิทธิที่จะเรียกให้ ง. ชำระหนี้ทั้งหมด 100,000 บาท และถ้า ง. ชำระเงินจำนวน 100,000 บาท ให้ ก. แล้ว หนี้นั้นก็อันระงับไป

ผลของการเป็นเจ้าหนี้ร่วม

(ก) ผลระหว่างเจ้าหนี้ร่วมกับลูกหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 299 โดยเจ้าหนี้ร่วมคนหนึ่งผิดนัดยอมเป็นโทษแก่เจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วย และกรณีสิทธิเรียกร้องและหนี้นั้นเป็นอันเคลื่อนกลิ้งกันไปในเจ้าหนี้ร่วมกันคนหนึ่ง สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ ก็ยอมเป็นอันระงับไป เช่น ก. และ ข. ร่วมกันให้ ค. กู้เงิน ต่อมา ก. ถึงแก่ความตาย โดย ก. ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินทั้งหมดให้ ค. ดังนี้ ทำให้หนี้เคลื่อนกลิ้งกันไป หนี้เงินกู้รายนี้จึงระงับไป และให้นำบทบัญญัติมาตรา 292 มาตรา 293 และ มาตรา 295 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ แม้เจ้าหนี้ร่วมคนหนึ่งจะโอนสิทธิเรียกร้องให้แก่บุคคลอื่นไป ก็หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้คนอื่น ๆ ด้วยไม่ เช่น ก. ข. และ ค. ร่วมกันให้ ง. กู้เงิน ต่อมา ก. โอนสิทธิเรียกร้องในหนี้รายนี้ให้แก่ จ. หนี้รายนี้จึงมี ข. ค. และ จ. เป็นเจ้าหนี้ร่วมกัน

(ข) ผลระหว่างเจ้าหนี้ร่วมกันนั้น เจ้าหนี้แต่ละคนชอบที่จะได้รับชำระหนี้เป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 300

2.3 แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการบังคับคดีแพ่ง

2.3.1 การบังคับคดีแพ่งโดยทั่วไป

การบังคับคดี (Execution) หมายถึง วิธีการที่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) จะดำเนินการบังคับเอาแก่ผู้แพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ให้ได้ผลตามคำพิพากษา²⁸ ซึ่งการที่ศาลรับคำฟ้องของ

²⁸ กุณต์ฤทธิ์ หาญจริง, แนวทางพัฒนาการบังคับคดีที่ถูกต้องตามกฎหมายและปฏิบัติได้โดยการไกล่เกลี่ย, (ภาคนิพนธ์สาขาวิชาการจัดการความขัดแย้งแบบบูรณาการ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 2550, น. 4.

โจทก์ไว้พิจารณาจนกระทั่งมีคำพิพากษาในคดีแพ่งเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในการกำหนด (Stipulate) สิทธิ (Rights) และหน้าที่ (Duties) ของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องเท่านั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้รับสิทธิของตนตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาก็แต่โดยดำเนินการบังคับคดีตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง (Execution of Judgment or Order) ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ มาตรา 271 ถึง มาตรา 323 รวมกับบทบัญญัติที่เพิ่มเติมในภายหลัง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 64 มาตรา โดยแบ่งเป็น 2 หมวด ได้แก่ หมวด 1 หลักทั่วไปตั้งแต่มาตรา 271 ถึง มาตรา 302 หมวด 2 วิธียึดทรัพย์อายัดทรัพย์สิน และการจ่ายเงิน ตั้งแต่มาตรา 303 ถึง มาตรา 323 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเป็นวิธีการดำเนินการเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง อันเป็นกระบวนการพิจารณาภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว การบังคับคดีส่วนใหญ่ไม่ได้กระทำโดยศาล แต่เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งมีฐานะเป็น เจ้าพนักงานศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 วรรคหนึ่ง และขณะเดียวกันยังมีฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วย ทั้งนี้ ตามมาตรา 278 วรรคสอง

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้าผู้แพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษายินยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เช่น ชำระหนี้ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ออกไปจากที่พิพาท งดเว้นการกระทำ หรือดำเนินการแก้ไขจัดทำ ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแล้วจึงไม่มีสิ่งใดที่จะต้องดำเนินการอีกต่อไป แต่หากถ้าผู้แพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน กรณีนี้ ก็ต้องดำเนินการขอให้บังคับคดีต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผล ให้ผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับสิทธิหรือได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น โดยผู้มีอำนาจร้องขอให้บังคับคดี คือ คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี ซึ่งเรียกว่า “ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ”²⁹ ส่วนผู้ที่จะถูกบังคับคดี คือ คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี ซึ่งเรียกว่า “ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ” หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (Judgment Creditor) จะต้องดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษา (Execution of Judgment) เพื่อที่จะได้รับสิทธิตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษานั้น และในการบังคับคดีหากว่าเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับ คดี หรือทางศาล ทางปฏิบัติศาลจะออกคำบังคับ และส่งให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีรับทราบคำบังคับ เพื่อให้ปฏิบัติตามคำบังคับนั้น และเมื่อครบกำหนดระยะเวลาที่ให้ปฏิบัติตามคำบังคับแล้ว คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับดังกล่าว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นคำขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อศาลได้รับคำขอของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะพิจารณาว่า คำขอดังกล่าว มีหลักเกณฑ์ครบถ้วนตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดหรือไม่ และหากมีเงื่อนไขครบถ้วน ศาลจะมีคำสั่งและออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ตาม

²⁹ พิชัย นิลทองคำ, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม*, (กรุงเทพฯ : อทตยา มิเลินเนียม, 2551), น. 74.

คำขอของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา³⁰ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เรียกว่า การออกหมายบังคับคดี (Warrant of Execution) อันเป็นเรื่องความสมัครใจ (Voluntary) ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาซึ่งการบังคับคดีนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องรอ จนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว แม้ต่อมาจะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาแต่ หากศาลมิได้มีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับคดี (Stay of Execution) ไว้ก็ย่อมดำเนินการบังคับคดีได้ทันที

กรณีที่การบังคับคดีจะดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ได้แก่ กรณีที่ศาลพิพากษาให้ ลูกหนี้ชำระเงิน ศาลพิพากษาให้ขับไล่หรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ส่วนกรณีที่การบังคับคดีนั้นจะต้องดำเนินการทางศาล ได้แก่ ศาลพิพากษาให้จำเลย ดำเนินการทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หากจำเลยไม่ดำเนินการให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนา ศาลพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เช่น ห้ามนำสิ่งของมาเกิดขวาง ทางเข้าออกโจทก์และหากมีการฝ่าฝืนหลังจากออกคำบังคับแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้ดำเนินการจับกุม (Arrest) และกักขัง (Detention) จำเลยได้

การบังคับคดีแพ่งนั้นอาจแยกได้เป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้³¹

1) ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลูกหนี้ (บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพคดี) ชำระหนี้ตามคำพิพากษา โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งการอายัดนั้นเป็นการอายัดทรัพย์สินที่ลูกหนี้อาจมีสิทธิได้รับจากบุคคลภายนอก และเมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินแล้วก็จะนำเงินที่ได้จากการบังคับคดีดังกล่าว ไปชำระหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

2) ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สิน เช่น ขับไล่ลูกหนี้ออกไปจากที่พิพาท หรือให้ลูกหนี้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่พิพาท เป็นต้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อส่งมอบให้กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกจากทรัพย์สินที่พิพาท ถ้าหากไม่มีบุคคลใดอยู่อาศัยในทรัพย์สินที่พิพาทเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบริวารยังไม่ออกไปจากที่ดินของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดี อาจรายงานต่อศาลเพื่อมีคำสั่งจับกุมกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารได้ หรือศาลอาจสั่งให้บุคคลภายนอกเป็นผู้กระทำการแทน โดยลูกหนี้เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายก็ได้

วิธีการบังคับคดีแพ่งตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นมีเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดอยู่หลายประเด็นซึ่งมีขอบเขตกว้างและไม่อาจที่จะยกขึ้นอธิบายได้ทั้งหมด ดังนั้น จึงขอยกหัวข้อหรือประเด็นที่สำคัญมาอธิบายพอสังเขป ดังต่อไปนี้

³⁰ เอื้อน ขุนแก้ว, *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดี* ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งพิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : พลสยามพริ้นตัง, 2553), น. 74.

³¹ อาคม โง่นแดง, *ปัญหาการยึด อายัดทรัพย์สินในทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอก*, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553, น. 58.

2.3.2 บุคคลผู้มีสิทธิในการบังคับคดี

มาตรา 274 กรณีคู่ความฝ่ายที่แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง กรณีนี้เป็นงวด ให้เริ่มนับระยะเวลาสิบปี เมื่อถึงกำหนดชำระหนี้แต่ละงวด และในกรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้ยึดทรัพย์สิน आयัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นไว้บางส่วนแล้ว ภายในระยะเวลาดังกล่าวก็ให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไปจนแล้วเสร็จได้

บุคคลผู้มีสิทธิบังคับคดี คือ คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ซึ่ง “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” นั้น มีความหมายถึงบุคคลใดบ้างเป็นประเด็นปัญหาประการแรกที่จะต้องพิจารณาต่อไป³² โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าบุคคลผู้มีสิทธิบังคับคดีได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้³³

1) โจทก์ในกรณีศาลมีคำพิพากษาให้ชนะคดี เช่น โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระเงิน และศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีโดยให้จำเลยชำระหนี้ดังกล่าวแก่โจทก์

2) จำเลย ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษายกฟ้องโจทก์ ถือว่าโจทก์เป็นฝ่ายแพ้คดีและให้ โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลย (Carry Costs) หรือศาลพิพากษาให้จำเลยชนะคดีตามฟ้องแย้ง

3) ผู้ร้องสอด (Interpleader) คือ บุคคลภายนอก ซึ่งร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 ผู้ร้องสอดมีได้ 2 กรณี คือ 1) เป็นการร้องสอด ขณะคดีอยู่ระหว่างการพิจารณา ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการรับรองคุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิของตนที่ มีอยู่ และ 2) เป็นการร้องสอดในชั้นบังคับคดี เนื่องจากมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องกับการบังคับตาม คำพิพากษา ซึ่งผู้ร้องสอดจะต้องเป็นบุคคลที่ยังไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี หากยังเป็นคู่ความใน คดีย่อมไม่เป็นผู้ร้องสอด ในกรณีที่ร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดีนั้น หากการบังคับคดีมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ร้องสอด (บุคคลภายนอก) ผู้ร้องสอด (บุคคลภายนอก) สามารถร้องสอดเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสีสิทธิของตนได้ อันเป็นไปตามบทบัญญัติตอนท้ายของประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57(1) นั้นเอง³⁴

4) บุคคลภายนอกผู้เข้ามาในชั้นบังคับคดี ซึ่งได้แก่ ผู้ร้องขัดทรัพย์ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 เจ้าหนี้ชอกกันส่วนตามมาตรา 287 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์ มาตรา 290 เจ้าหนี้

³² เอื้อน ขุนแก้ว, เรื่องเดียวกัน, น. 75.

³³ สมชัย ทีฆาอุตมากร, *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการ บังคับตามคำพิพากษาและคำสั่ง*, (กรุงเทพฯ : เนติบัณฑิตยสภา, 2549), น. 90-96.

³⁴ อุดม เพ็ญพุ่ม, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ : เนติบัณฑิตยสภา, 2550), น. 519-530.

ผู้รับจ้างตามมาตรา 289 หรือกรณีที่ บุคคลภายนอกร้องขอแสดงสิทธิพิเศษในการขับไล่ และศาลพิพากษาให้ บุคคลภายนอกที่เข้ามาเป็นฝ่ายชนะคดี³⁵

5) ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านที่ชนะคดีในคดีที่ไม่มีทุนทรัพย์ และศาลกำหนดให้ฝ่ายที่แพ้คดี ใช้ค่าฤชาธรรมเนียม แทนอีกฝ่าย

6) กรณีคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา (Civil and Penal Actions) หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิ เรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญา³⁶ เมื่อศาลมีคำพิพากษาในคดีอาญาให้จำเลยคืน ทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ ผู้เสียหาย ผู้เสียหายสามารถดำเนินการบังคับคดีในคำ ขอส่วนแพ่งต่อไปได้ โดยถือว่าเป็นเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50³⁷

7) สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งได้ดำเนินการบังคับคดีแล้วถึง แก่กรรมในระหว่าง การ บังคับคดี หรือในขณะที่การบังคับคดียังไม่เสร็จสิ้น เมื่อสิทธิในมูลหนี้ ตามคำพิพากษาดังกล่าวไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัว ทายาทโดยธรรมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้จัดการมรดก ก็สามารถขอบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นต่อไปได้ ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 7795/2546³⁸

8) ผู้รับโอนสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ตามพระราชกำหนดบริษัทบริหารสินทรัพย์ พ.ศ. 2541 หรือซื้อสิทธิเรียกร้องจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์³⁹ ส่วนบุคคลผู้ซื้อสิทธิเรียกร้องใน การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ย่อมเข้าสวมสิทธิในคดีเดิมบังคับคดีต่อไปได้⁴⁰

9) กรณีที่มีบุคคลซื้ออสังหาริมทรัพย์จากการขายทอดตลาดและทรัพย์ที่โอนนั้นมีลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบริวารอยู่อาศัย ผู้ซื้อสามารถดำเนินการบังคับคดีขับไล่ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ตี

10) กรณีที่เจ้าหนี้ผู้นายัดไม่ยอมชำระค่าธรรมเนียมในกรณีการยึดแล้วไม่มีการขาย หรือจำหน่ายทรัพย์ที่ ยึด กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการบังคับคดีในส่วนค่าธรรมเนียมในการยึดดังกล่าวได้ โดยถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ในส่วนที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมนั้น (ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 295 ตี)

³⁵ ไพฑูรย์ เรื่องเดชจร, การบังคับคดีจากสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 41-42.

³⁶ ธานิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา, 2551), น. 701.

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2548, มาตรา 50

³⁸ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7795/2546

³⁹ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2067/2549

⁴⁰ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6676/2550

2.3.3 บุคคลซึ่งไม่มีสิทธิในการบังคับคดี

1) ผู้ได้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในคำพิพากษาตามยอม เช่น กรณีที่สามีมรณตายตกลงประนีประนอมยอมความกัน จะยกที่ดินให้แก่บุตร บุตรซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะร้องขอบังคับไม่ได้ แม้ว่าผู้รับประโยชน์ตามสัญญา ประนีประนอมยอมความจะไม่สามารถบังคับคดีได้ แต่โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเดิม ก็ยังมีสิทธิดำเนินการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้⁴¹

2) จำเลยหรือบุคคลที่แพ้คดี จะร้องขอบังคับคดีไม่ได้

3) เจ้าหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีในมูลหนี้ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ชนะคดีไว้โดยถือว่าเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 233 ไม่ได้⁴²

4) เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีสิทธิในการบังคับคดีในเงินส่วนที่ขาดในกรณีที่มีการนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดใหม่ เนื่องจากผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ยอมวางเงิน⁴³

2.3.4 เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อยู่ในฐานะคู่ความที่จะบังคับคดี

ตามที่กล่าวมาแล้วในข้อ 2.3.1 ว่าบุคคลผู้มีอำนาจในการบังคับคดีนั้นมีบุคคลประเภทใดบ้าง จึงได้ข้อสังเกตประการหนึ่งว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมิใช่บุคคลผู้มีอำนาจบังคับคดีโดยตรงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ได้กำหนดให้สิทธิแก่คู่ความหรือบุคคลฝ่าย ที่ชนะคดีจะขอให้บังคับคดีแก่คู่ความหรือบุคคลฝ่ายที่แพ้คดีเท่านั้น ดังนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นเสมือนเจ้าพนักงานศาลตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 ตอนท้าย⁴⁴ ในกรณีที่ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายเท่านั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีหาใช่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายที่ชนะคดีไม่ และไม่ใชกรณีศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดแล้วไม่ชำระราคาซึ่งต้องชำระส่วนที่ขาดไปจากการขายทอดตลาดใหม่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁴⁵ ดังนั้น การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสือขอให้บังคับคดีตามมาตรา 271 จากผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดดังกล่าว จึงไม่อาจทำได้และเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเพียงเจ้าพนักงานศาลไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 จึงร้องขอให้บังคับคดีไม่ได้⁴⁶

⁴¹ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3137/2549

⁴² โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2562/2550

⁴³ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2090/2537

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2560, มาตรา 278

⁴⁵ พัฒนพงศ์ คงศักดิ์, ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดี, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553, น. 109-112.

⁴⁶ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี, (กรุงเทพฯ: มีสมบัติ, 2551), น. 138.

แต่มีข้อยกเว้นอยู่กรณีหนึ่งที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจบังคับคดีได้เองเหมือนคู่ความในคดี ตามมาตรา 295 ตี กำหนดว่าเมื่อมีการถอนการบังคับคดีนั้น จะต้องมีการเสียค่าธรรมเนียม เจ้าพนักงานบังคับคดีในการถอนการยึด หลักเรื่องการเสียค่าธรรมเนียมในชั้นพิจารณาคดีมี หลักการอยู่อันหนึ่งว่า จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบซึ่งก็คือ ผู้ที่แพ้คดี หรือผู้ดำเนินการบังคับคดีโดยไม่ชอบ⁴⁷ เช่น โจทก์ไปยึดทรัพย์มีผู้ร้องขัดทรัพย์ร้องว่าทรัพย์รายนั้นไม่ใช่ของจำเลย ในที่สุดศาลฟังว่าไม่ใช่ของจำเลยเป็นของผู้ร้องขัดทรัพย์ ต้องถอนการยึดทรัพย์รายนั้น โจทก์ซึ่งเป็นผู้ยึดต้องเสีย ค่าธรรมเนียมถอนการยึดดังกล่าว มีปัญหาในทางปฏิบัติว่าผู้มีหน้าที่จะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการถอนการยึด ไม่ยอมเสีย ซึ่งในทางปฏิบัติแต่เดิมถ้าไม่เสียค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานก็จะไม่ถอนการยึด ฉะนั้น มาตรา 295 ตี จึงกำหนดว่ากรณีเช่นนี้ต้องถอนให้ เพราะศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าทรัพย์ เป็นของผู้ร้องขัดทรัพย์ไม่ใช่ของจำเลย ฉะนั้นต้องถอนให้แก่ผู้ร้องขัดทรัพย์ไป ส่วนค่าธรรมเนียมที่ค้างอยู่เจ้าพนักงานบังคับคดี สามารถบังคับคดีได้เอง เหมือนกับเจ้าหนี้ ตรงนี้จึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี และอาจจะคัดค้านคำสั่งศาลได้⁴⁸

2.3.5 กำหนดระยะเวลาในการบังคับคดี

แนวความคิดเรื่องการกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดี (Deadline of Execution) มีจุดประสงค์เพื่อจำกัดระยะเวลาที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบหนี้ (Debt) ตามคำพิพากษาให้หลุด จากหนี้ดังกล่าว ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ก็นำแนวความคิดนี้ไปใช้ด้วย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 81/1⁴⁹ ซึ่งกำหนดให้บุคคลธรรมดาพ้นจากการล้มละลาย หรือปลดจากล้มละลาย (Discharge of Bankrupt) ทันที ที่พ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ ล้มละลาย หรือเรียกว่า การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย⁵⁰ (Automatic Discharge) ซึ่งกำหนดระยะเวลาดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็นระยะเวลาที่เป็นคุณแก่ลูกหนี้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274⁵¹ กำหนดให้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี หรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ไม่ปฏิบัติตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี หรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) มีอำนาจร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สินอายัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องไว้ หรือดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีอื่นไว้บางส่วนภายในระยะเวลาสิบปีดังกล่าวแล้วก็ให้ดำเนินการบังคับคดีต่อไปจนเสร็จได้

⁴⁷ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, เรื่องเดียวกัน, น. 139.

⁴⁸ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 768/2539

⁴⁹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483, มาตรา 81/1

⁵⁰ วิชา มหาคุณ, *กฎหมายล้มละลาย* พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2548, (กรุงเทพฯ : นิติบรรณการ, 2548), น. 175-176.

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2560, มาตรา 274

การนับระยะเวลาบังคับคดี จะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ขึ้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง⁵² เมื่อมาตรา 271 บัญญัติให้บังคับคดี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่ง น่าจะหมายถึงวันที่อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาของศาลที่จะต้องมีการบังคับคดี ทั้งนี้ โดยไม่ต้องรอให้คำพิพากษานั้นถึงที่สุดเสียก่อน ซึ่งจะสอดคล้องกับมาตรา 145 วรรคหนึ่ง⁵³ ที่ให้ถือว่าคำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความนับตั้งแต่วันที่คำพิพากษานั้นถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไข กลับ หรือคดีเสีย ทั้งยังตรงกับหลักการในมาตรา 231 วรรคหนึ่ง⁵⁴ ที่บัญญัติว่าการยื่นอุทธรณ์ ย่อมไม่เป็นการทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น และในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็เริ่มขอออกคำบังคับ และหมายบังคับคดีได้ทันทีที่ศาลพิพากษาให้ตนชนะคดี โดยไม่ต้องรอให้คำพิพากษานั้นถึงที่สุดเสียก่อน⁵⁵ แต่ก็ยังมีคำพิพากษาบางเรื่องที่กล่าวว่า กำหนดเวลาการบังคับคดีจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด⁵⁶

กรณีศาลมีคำพิพากษามาตามยอม และในคำพิพากษานั้นได้กำหนดระยะเวลาชำระหนี้เป็นงวด ๆ การนับระยะเวลาการบังคับจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่เจ้าหน้าที่อาจใช้สิทธิบังคับคดีได้⁵⁷ ส่วนในกรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วและคู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป เช่นนี้การนับระยะเวลา 10 ปี ก็ต้องนับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นเดียวกันโดยจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีคำพิพากษา กล่าวคือ วันที่ศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาให้คู่ความฟัง

ในเรื่องของการขยายระยะเวลาบังคับคดี ถือว่าเป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ดังนั้น เมื่อมีเหตุอันสมควร (Justification) และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (Interest of Justice) ศาลมีอำนาจสั่งให้ขยายระยะเวลาดังกล่าวออกไปได้ตามสมควร (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5091/2552)⁵⁸ และอำนาจในการดำเนินการบังคับคดีภายในระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเป็นสิทธิของโจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่จะดำเนินการบังคับคดีเวลาใดก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1763/2551)⁵⁹ ภายใน 10 ปี แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เคยมีตัวอย่างที่เข้าเงื่อนไขให้ศาลขยาย ระยะเวลาร้องขอให้บังคับคดีได้เลย เนื่องจากเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากอยู่แล้ว

⁵² พิพัฒน์ จักรราษฎร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2546), น. 65-66.

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 145

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 231

⁵⁵ จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการบังคับคดี พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง, 2553), น. 75-77.

⁵⁶ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1699/2549

⁵⁷ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7823/2542

⁵⁸ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5091/2552

⁵⁹ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1763/2551

เห็นได้ว่า ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี หรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้ (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำสั่งที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี หรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน อายัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่ง และหากคดีมีอุทธรณ์หรือฎีกา กำหนดระยะเวลาสิบปีให้นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด(Final Judgment) กล่าวคือ ถ้าคดีไม่มีการอุทธรณ์ คดีย่อมถึงที่สุดนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ถ้ามีการอุทธรณ์แต่ไม่มีการฎีกา คดีย่อมถึงที่สุดนับแต่วันฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ และถ้าคดีมีการฎีกา คดีย่อมถึงที่สุดนับแต่ฟังคำพิพากษาศาลฎีกา

กรณีคำพิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา เมื่อผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพิจารณาและมีคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ที่จะจัดพิมพ์คำพิพากษา และวันที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพิพากษาคือวันที่ผู้พิพากษาลงนามในคำพิพากษาดังกล่าว แล้วจัดส่งไปให้ศาลชั้นต้นนัดคู่ความฟังคำพิพากษา ดังนี้ วันที่ลงในคำพิพากษากับวันที่อ่านให้คู่ความฟังย่อมไม่ตรงกัน กรณีเช่นนี้ “ วันมีคำพิพากษา ” ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาต้องถือเอาวันที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟัง (ฎีกาที่ 285/2503 ประชุมใหญ่) และหากมีการโต้แย้งในชั้นบังคับคดี เช่น การร้องขัดทรัพย์ การนับระยะเวลาบังคับคดีต้องนับจากวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุด ในคดีเดิมไม่ใช่ นับจากวันที่คดีร้องขัดทรัพย์ถึงที่สุด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 728/2482)

กรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาถึงแก่ความตายเสียก่อนการบังคับคดีเสร็จสิ้น ทายาทของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิขอเข้าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้เพราะสิทธิอันเกี่ยวกับการบังคับคดีนั้นมิใช่เป็นสิทธิเฉพาะตัว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 347/2503 เป็นคดีที่โจทก์จำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันกับผู้ร้อง โดยยอมให้เงินโจทก์สี่หมื่นบาทแบ่งชำระเป็น 2 งวด โดยชำระไปสองหมื่นบาทแล้ว และยังคงเหลืออีกสองหมื่นบาท ต่อมาโจทก์ได้ถึงแก่กรรม และก่อนตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินและสิทธิที่เป็นของโจทก์ให้กับผู้ร้อง ผู้ร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ร้องรับมรดกความแทนโจทก์ และมีสิทธิรับเงินจากจำเลยอีกสองหมื่นบาท ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งว่าการขอรับมรดกตามมาตรา 42 จะต้องรอให้ศาลพิพากษาก่อน และไม่อนุญาตให้ผู้ร้องอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งของศาลชั้นต้น เพราะศาลชั้นต้นตัดสินให้สิทธิและหน้าที่ตกกับผู้ร้องตามพินัยกรรม และอนุญาตให้ผู้ร้องดำเนินการบังคับคดีต่อไป ศาลฎีกาตรวจพิจารณาและเห็นว่าสิทธิของโจทก์ไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัวแต่เป็นสิทธิเกี่ยวกับการบังคับคดี และศาลชั้นต้นได้ตัดสินให้สิทธิและหน้าที่เหล่านี้ตกลงกับผู้ร้องตามพินัยกรรม และอนุญาตให้ผู้ร้องดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น และมีสิทธิรับมรดกความแทนโจทก์ตามคำพิพากษาดังกล่าว เมื่อโจทก์ผู้ชนะคดีตาย ทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัวจะต้องตกแก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599 สิทธิเกี่ยวกับการบังคับคดีมิใช่สิทธิเฉพาะตัว ย่อมตกทอดแก่ผู้ร้อง

ซึ่งเป็นบุตรและผู้รับพินัยกรรม ผู้ร้องจึงเข้าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแทนโจทก์ และอาจดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้⁶⁰

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 348/2532 คำพิพากษาระบุว่าสิทธิในการบังคับคดีของโจทก์ในเรื่องฟ้องขับไล่ จำเลยออกจากอสังหาริมทรัพย์เป็นสิทธิในทรัพย์สินทั่วไป และไม่ใช่สิทธิเฉพาะตัวของโจทก์เอง ดังนั้นสิทธินี้จะถูกส่งต่อแก่ทายาทตามกฎหมาย ในกรณีที่โจทก์ผู้ชนะคดีตายและผู้ร้องเป็นบุตรคนหนึ่งของโจทก์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629 (1) ผู้ร้องมีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกและสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินอื่น ๆ รวมทั้งมีสิทธิขอเข้ารับมรดกความแทนโจทก์ การมีสิทธิเข้ารับมรดกไม่มีผลต่อสิทธิของผู้จำเลยตามคำพิพากษา ดังนั้นผู้ร้องมีสิทธิและสามารถดำเนินการบังคับคดีต่อไปเพื่อรับสิทธิและทรัพย์สินตามคำพิพากษานั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องกังวลว่า การมีสิทธิเข้ารับมรดกจะส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้จำเลยตามคำพิพากษา⁶¹

กรณีลูกหนี้ตามคำพิพากษาถึงแก่ความตายเสียก่อนการบังคับคดีเสร็จสิ้น เดิมศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอให้บังคับคดีภายใน 1 ปี นับแต่วันรู้หรือควรรู้การตายของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (อายุความมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1754 วรรคสาม) ต่อมาศาลฎีกาวินิจฉัยกลับหลักเป็นว่า การร้องขอให้บังคับคดีมิใช่ฟ้องคดีมรดกจึงไม่อยู่ในอายุความ 1 ปี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาแก่ทายาทของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบังคับเอาจากกองมรดกของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 505/2500 , คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 455/2512 (ประชุมใหญ่) และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2532/2523)

ระยะเวลาที่ให้ผู้ประกันคดีอาญาปฏิบัติตามคำสั่งศาล มีกำหนด 10 ปี ทั้งนี้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3798/2533 ซึ่งวินิจฉัยว่า เมื่อศาลสั่งปรับผู้ประกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติระยะเวลาในการบังคับผู้ประกัน และไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ จึงต้องนำระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ

กรณีการบังคับคดีไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จในคราวเดียวได้ เช่น ยึดเรือจำเลยขายทอดตลาดชำระหนี้แล้วยังคงค้างอีกครึ่งหนึ่ง และหาทรัพย์สินอื่นของจำเลยในขณะนั้นไม่ได้ ต่อมาภายใน 10 ปี จำเลยมีทรัพย์สินขึ้นมาใหม่ โจทก์ย่อมมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดียึดทรัพย์สินนั้นได้ แต่หากพ้นกำหนด 10 ปี จำเลยมีทรัพย์สินขึ้นมาใหม่ โจทก์ไม่มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้อีก

ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นบางส่วนก็ดี หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการบังคับคดีได้เงินชำระหนี้มาแล้วเป็นบางส่วนก็ดี กรณีเช่นนี้ก็ทำให้กำหนดเวลาในการบังคับคดีขยายออกไปตั้งเช่นการรับสภาพหนี้ไม่ เพราะมิใช่อายุความในการฟ้องคดี การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ นั้นเป็นเรื่องของการปฏิบัติตามคำพิพากษา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 728/2482) ดังนั้น เมื่อพ้นกำหนด 10 ปี จึงไม่

⁶⁰ กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 347/2503, สืบค้นวันที่ 6 มีนาคม 2567, <https://deka.in.th/view-82465.html>

⁶¹ กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 348/2532, สืบค้นวันที่ 6 มีนาคม 2567, <https://deka.in.th/view-59074.html>

อาจบังคับคดีได้ แม้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะทำสัญญาโดยยินยอมให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิยึดทรัพย์สินได้ อีกทั้งตาม และการที่ลูกหนี้ชำระหนี้ภายหลังหนี้ขาดอายุความ ลูกหนี้ก็หาอาจเรียกคืนได้ไม่เพราะเป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 408 (2)) ดังนี้ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ภายหลังเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาบังคับคดีแล้วก็ไม่อาจเรียกคืนได้เช่นเดียวกัน

กรณีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาดำเนินการร้องขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี แต่การบังคับคดียังไม่แล้วเสร็จก็มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีต่อไปจนกว่าการบังคับคดีจะเสร็จสิ้น แม้จะเกินกำหนด 10 ปี ก็ตาม ทั้งนี้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 696/2518 ซึ่งวินิจฉัยว่า มาตรา 271 (เดิม) บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเท่านั้น ไม่มีบทบัญญัติไว้ว่าจะให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีให้เสร็จภายในระยะเวลาเท่าใด หรือหากเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีไม่เสร็จภายใน 10 ปี ให้การบังคับคดีเป็นอันสิ้นสุด ดังนั้น เมื่อโจทก์ร้องขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว โจทก์ก็มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีต่อไปจนกว่าการบังคับคดีจะแล้วเสร็จ แม้จะเกิน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาโจทก์ก็ไม่หมดสิทธิจะดำเนินการบังคับคดีให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

2.3.6 คำบังคับ หมายบังคับคดี และการร้องขอให้บังคับคดี

คำบังคับ (Decree) หมายถึง คำสั่งของศาลที่สั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยได้กำหนดวิธีการปฏิบัติไว้ว่าจะต้องกระทำอย่างไรบ้าง การออกคำบังคับนั้น เป็นการบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษา แต่จะมีการออกคำบังคับเฉพาะในคดีที่จะต้องมีการออกหมายบังคับคดีเท่านั้น เพราะการออกคำบังคับเป็นเงื่อนไขของการบังคับคดีตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 ซึ่งบางคดีก็อาจจะไม่ต้องออกหมายบังคับคดีก็ได้ เช่น กรณีศาลยกฟ้อง ค่าฤชาธรรมเนียมเป็นพิพและคำบังคับนี้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะออกคำบังคับได้เอง แม้โจทก์จะมีได้แถลงขอให้ออกก็ตาม แต่หากศาลมิได้ออกคำบังคับ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาก็ย่อมมีสิทธิที่จะขอให้ศาลออกคำบังคับได้⁶²

ส่วนคดีที่จะต้องบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือทางศาล ได้แก่ กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาดังต่อไปนี้

- 1) คำพิพากษาที่กำหนดให้ใช้เงิน (Payment)
- 2) คำพิพากษาที่กำหนดให้ส่งมอบทรัพย์สิน (Delivery of the Property)
- 3) คำพิพากษาที่ให้ทำการขับไล่ (Evicting) รื้อถอน (Removing)
- 4) คำพิพากษาที่ให้งดเว้นกระทำการ (Restraint) หรือให้กระทำการ (Performance) อย่างหนึ่ง

อย่างไรใด

⁶² สุพิศ ปราณีตพลกรัง, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดี, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: ม.ป.พ., 2545), น. 26.

หมายบังคับคดี (Writ of Execution) หมายถึง คำสั่งของศาลที่ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล หมายบังคับคดีนั้นเป็นการดำเนินการตามขั้นตอนหลังจากมีการขอให้ออกคำบังคับแล้วแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำบังคับหรือปฏิบัติตามคำบังคับยังไม่ครบถ้วน จึงจำเป็นต้องมีการออกหมายบังคับคดี ในกรณีที่มีการปฏิบัติตามคำบังคับครบถ้วนแล้วก็ไม่จำเป็นต้องมีการบังคับคดี ดังนั้น หมายบังคับคดีจึงเป็นเรื่องที่คู่ความขอไม่ใช่ศาลจะออกได้เองโดยผลการผิดกับคำบังคับซึ่งศาลออกได้เอง⁶³ โดยไม่ต้องให้คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีมีคำขอ

มาตรา 275⁶⁴ นี้ เป็นบทบัญญัติสืบเนื่องมาจากมาตรา 272⁶⁵ และมาตรา 273⁶⁶ แต่บัญญัติไว้เฉพาะวิธีบังคับเฉพาะหนี้เงินเท่านั้น สังเกตได้จากมาตรา 275(2) ที่บัญญัติโดยใช้ถ้อยคำว่าจำนวนเงินที่ยังมิได้รับชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แสดงว่าเป็นหนี้เงินจึงให้มีหมายบังคับ หรือเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า หมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี ส่วนการบังคับอย่างอื่นนั้นต้องบังคับตามวิธีการที่วัตถุแห่งหนี้ (Subject Matter of Obligation) เปิดช่องให้ทำได้⁶⁷

ส่วนกรณีที่จะต้องมีการร้องขอให้ดำเนินการบังคับคดีนั้น กฎหมายมิได้บัญญัติว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (Judgment Creditor) จะต้องกระทำอย่างไรบ้างจึงจะถือได้ว่าเป็นการร้องขอให้บังคับคดีแล้ว โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา แนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาได้วางแนวปฏิบัติว่า หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะดำเนินการบังคับคดีโดยทางเจ้าพนักงานบังคับคดี จะต้องดำเนินการครบ 3 ประการ⁶⁸ ภายใน 10 ปี ดังนี้

1) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้ศาลออกคำบังคับและสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ทราบคำบังคับเพื่อปฏิบัติตามคำบังคับนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272)

2) เมื่อครบกำหนดที่ให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามคำบังคับนั้นแล้ว ลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตาม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้ามาดำเนินการ และต้องแจ้งหรือแถลงให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว (ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 และ มาตรา 276)⁶⁹

3) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี (Executing Official) ว่ามีความประสงค์ขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ และต้องนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สิน ของลูกหนี้ตามรายละเอียดที่ได้แถลงไว้

⁶³ สุพิศ ปราณีตพลกรัง, เรื่องเดียวกัน, น. 19.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 275

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 272

⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 273

⁶⁷ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, เรื่องเดิม, น. 207-210.

⁶⁸ จริญญา กักตธนากุล, เรื่องเดิม, น. 74.

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 276

การร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เจ้าหน้าที่ ตามคำพิพากษา จะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการบังคับคดีให้ครบถ้วนภายใน 10 ปี ตามที่กล่าวมาแล้วใน ข้อ 1 - ข้อ 3 นั้นเอง⁷⁰

2.3.7 เจ้าพนักงานบังคับคดี

ในการบังคับคดีแพ่ง ศาลต้องออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานกรมบังคับคดีหรือ พนักงานอื่นใด เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อจัดการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(14) ซึ่งบัญญัติว่า เจ้าพนักงานบังคับคดี หมายถึง เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างพิจารณาหรือเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และให้ หมายควมรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการแทนเจ้าพนักงานบังคับคดี⁷¹

อำนาจหน้าที่ (Competence) ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเกิดขึ้นเมื่อมีการออกหมายบังคับคดีโดยหากมีการส่งหมายบังคับคดีอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มตั้งแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่หากไม่มีการส่งหมายบังคับคดีอำนาจหน้าที่ ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเริ่มตั้งแต่วันที่ศาลออกหมายบังคับคดี⁷² และเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งภาคนี้ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี นับแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือถ้าหมายนั้นมิได้ส่งนับแต่วันออกหมายนั้นเป็นต้นไป ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกใบรับให้กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดและยึดถือ ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาดทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้นและดำเนินวิธีการบังคับทั่ว ๆ ไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดี รวมทั้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีได้โดยให้ถือเสมือนเป็นเจ้าพนักงานศาล

คำว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งภาคนี้ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี หมายความว่า หากบทบัญญัติแห่งภาคนี้ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีแล้วก็ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจตามที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้ด้วย เช่น อำนาจเจ้า พนักงานบังคับคดี กรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกพิพากษาให้ขับ

⁷⁰ สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่, *เกร็ดกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พิมพ์ครั้งที่ 7*, (กรุงเทพฯ : บัณฑิตอักษร, 2554), น. 252-253.

⁷¹ ชลธิชา ศรีวิวัฒน์, *ปัญหาการดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการขายทอดตลาด*, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554, น. 54-55.

⁷² ไพบูรณ์ เมฆมานะ, *ปัญหาการขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดี*, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548, น. 41-42.

ไล่ หรือต้องออกไปหรือต้องรื้อ ถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 296 ทวิ⁷³ เป็นต้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจตามที่ระบุไว้ในมาตรานี้และตามบทบัญญัติอื่น ๆ แห่งภาคนี้ที่จะดำเนินการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีถือเป็นเจ้าพนักงานศาล (Court Official) เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล แม้จะเห็นว่าคำสั่งของ ศาลดังกล่าวเคลือบคลุม (Vague) ไม่ชัดเจน (Unclear) หรือไม่ถูกต้อง (Incorrect) ขัดต่อกฎหมาย (Contrary) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีสิทธิที่จะแถลงขอให้ศาลพิจารณาทบทวนคำสั่งดังกล่าวได้ แต่ เมื่อศาลมีคำสั่งประการใดแล้วก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล จะอุทธรณ์คำสั่งของศาลไม่ได้ การปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งศาลดังกล่าวย่อมไม่เป็นการทำละเมิดต่อบุคคลภายนอก เว้นแต่เจ้าพนักงานบังคับ คดีจะกระทำโดยไม่สุจริตมีเจตนาทำให้บุคคลภายนอกได้รับความเสียหาย⁷⁴

พิเคราะห์แล้ว อาจสรุปอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ ดังนี้⁷⁵

- 1) เจ้าพนักงานบังคับคดี (Executing Officer) มีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (Represented Judgment Creditor) ในอันที่จะรับชำระหนี้
- 2) มีอำนาจที่จะยึดหรืออายัด (Seize or Attach) และยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้
- 3) มีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด (Auction) ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สิน (Assets) หรือเงินรายได้ (Revenue)
- 4) เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาไว้โดยปลอดภัย ซึ่งเงินหรือทรัพย์สิน หรือเอกสารทั้งปวงที่ยึดมาหรือที่ได้ชำระหรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานตามหมายบังคับคดี
- 5) ในการที่จะดำเนินการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจเท่าที่มีความจำเป็น (Necessity) เพื่อที่จะค้น (Search) สถานที่ใด ๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปกครองอยู่ เช่น บ้านที่อยู่ คลังสินค้า โรงงาน และร้านค้าขาย ทั้งมีอำนาจที่จะยึดและตรวจสอบบัญชี หรือแผ่นกระดาษ และกระทำการใด ๆ ตามสมควร เพื่อเปิดสถานที่ หรือบ้านที่อยู่หรือโรงเรือนดังกล่าวแล้วรวมทั้งตู้ ไม้ ทรัพย์ หรือที่เก็บของอื่น ๆ (มาตรา 279 วรรคสอง)⁷⁶
- 6) เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ห้ามไม่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก (มาตรา 290 วรรคหนึ่ง)⁷⁷
- 7) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งขนย้ายหรือถอนในคดีฟ้องขับไล่ (Ejectment)

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2527, มาตรา 296 ทวิ

⁷⁴ เวทย์ พัฒนชัยวงศ์คุณ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับตาม คำพิพากษาหรือคำสั่ง, (นครราชสีมา: มิตรภาพการพิมพ์1995, พ.ศ. 2554), น. 65-66.

⁷⁵ รัฐติกรณ พงษ์ประเสริฐ, การบังคับคดีลิขสิทธิ์, (วิทยานพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550, น. 72-74.

⁷⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 279

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 290

8) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขอให้ศาลออกหมายจับ (Warrant of Arrest)

2.3.8 การยึด การอายัด และการขายทอดตลาด

ความมุ่งหมายของการบังคับคดีโดยการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน (Seizure or Attachment) ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁷⁸ เพื่อบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁷⁸ ซึ่งกระบวนการยึดและอายัดเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากการออกหมายบังคับคดีนั่นเอง ดังนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของการบังคับคดีโดยการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี เพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดเอาเงินชำระแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หลังจากศาลได้มีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้หรืออายัดสิทธิ เรียกร้อง (Claims) ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁷⁹

ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดได้ ได้แก่

- 1) สंहามทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ (มาตรา 282(1))⁸⁰
- 2) บรรดาเอกสารทั้งปวงซึ่งให้สิทธิแก่ผู้פקัดในอันที่จะได้รับส่งมอบหรือรับโอนสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างหรืออสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิใด ๆ จากบุคคลภายนอก (มาตรา 282(2))
- 3) เอกสารที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในอันที่จะได้รับชำระเงินจากบุคคลภายนอก (มาตรา 282(3))
- 4) เอกสารใด ๆ เช่น สัญญากระทำกรณต่าง ๆ ซึ่งได้ชำระเงินทั้งหมดหรือแต่ บางส่วนแล้ว ซึ่งการบังคับตามสัญญาเช่นว่านี้อาจทวีจำนวนหรือราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (มาตรา 282(4))

ส่วนทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถอายัดได้ ได้แก่

- 1) สंहามทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งสิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์เหล่านั้น ซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง (มาตรา 282(2))
- 2) เงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา (มาตรา 282(3)) 3) ทรัพย์สินใด ๆ ตามสิทธิเรียกร้องและดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 310(4) ตามที่กล่าวในมาตรา 272(4) และตามมาตรา 11

ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดได้นั้น คือ ทรัพย์ที่เจ้าหนี้อ้างว่าเป็นของ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ที่เป็นเช่นนี้เพราะการยึดทรัพย์นั้น เป็นการยากที่จะทราบที่ทรัพย์สินใดเป็นของลูกหนี้และไม่ใช่ของลูกหนี้ ฉะนั้น แม้ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้อายัดจะมีผู้อื่นเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วม (Co-Ownership) ด้วย เจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมจะขอให้ปล่อยทรัพย์สิน (Release Property) ไม่ได้ หรือ หากลูกหนี้ได้เอาทรัพย์สินไปจำนำ (Pledge)

⁷⁸ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 และภาค 4 ว่าด้วยอุทธรณ์ฎีกาและการบังคับคดี, (กรุงเทพฯ: บรรณาคม, 2516), น. 147.

⁷⁹ บุญศิริ คำแก้ว, ปัญหาการการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548, น. 57.

⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 282

จำนอง (Mortgage) หรือเอาไปวางเป็นประกัน เจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาก็สามารถยึดทรัพย์สินนั้นได้เสมอ แต่ผู้ที่มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินนั้นสามารถไปฟ้องหรือร้องขอแสดงสิทธิของตนในภายหลังเท่านั้น⁸¹ แต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีอำนาจยึดทรัพย์สินของผู้เป็นลูกหนี้ร่วม (Co-Debtor) กับจำเลย (Defendant) ได้รวมทั้งจะยึดทรัพย์สินของคนอื่นไม่ได้ เนื่องจากเจ้าหนี้ไม่ได้ฟ้องคดีให้เป็นจำเลยร่วมกับลูกหนี้ เมื่อศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทรัพย์สินของลูกหนี้ร่วมหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ไม่ได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่ใช่ทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

การยึด (Seizure) หมายถึง การเอาทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ครอบครองอยู่และเป็นของลูกหนี้ มาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย

กรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เงินให้แก่โจทก์ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาในคำบังคับแล้ว จำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ โจทก์ขอศาลให้ออกหมายบังคับคดี หลังจากที่ศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว หากปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินที่เจ้าหนี้สามารถดำเนินการบังคับคดีได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะไปร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้ดำเนินการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกขายทอดตลาด ซึ่งโดยปกติในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดทรัพย์สินซึ่งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยฝ่ายโจทก์จะเป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินดังกล่าว โดยอาจนำยึดอสังหาริมทรัพย์ (Immovable Property) สังหาริมทรัพย์ (Movable Property) ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา รวมทั้งสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ (Hire Purchase Rights) สิทธิการเช่าโทรศัพท์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า (Trademark Rights) ลิขสิทธิ์ (Copyright) ก็สามารถนำยึดได้ ยกเว้นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ซึ่งการยึด สังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303⁸² และการยึดอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304⁸³ เมื่อทำการยึดแล้วผลที่มาก็คจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 305⁸⁴ ขึ้นต่อไปเจ้าพนักงานบังคับคดีจะยื่นคำขอต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตให้นำทรัพย์สินที่ยึดมาได้ออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

การอายัด (Attachment) หมายความว่า ทรัพย์สินหรือสิทธิของลูกหนี้ซึ่งอยู่ที่บุคคลภายนอก หรือบุคคลภายนอกมีหน้าที่จะต้องส่งมอบหรือโอนให้แก่ลูกหนี้ เพื่อชำระหนี้แก่ลูกหนี้ภายหลังคำพิพากษา โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งให้บุคคลภายนอกมิให้ทำการโอนทรัพย์สิน หรือส่งมอบทรัพย์สินหรือชำระหนี้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่เป็นการสั่งให้บุคคลภายนอกให้นำมาชำระแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีแทน

⁸¹ วลัยพรรณ อินทวิมล, *การบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของสามีและหรือภริยาตามบรรพ 5*, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550, น. 83-84.

⁸² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 303

⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 304

⁸⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478, มาตรา 305

กรณีที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระเงินจำนวนหนึ่งให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา นอกจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะมีสิทธินำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกขายทอดตลาดแล้ว หากลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเรียกร้องให้ บุคคลภายนอกชำระหนี้ เช่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้บุคคลภายนอกกู้ยืมเงิน เช่นนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็อาจขอให้ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี อายัดสิทธิเรียกร้องเหล่านั้นไปยังบุคคลภายนอกได้ โดยในการอายัดสิทธิเรียกร้องนั้นไม่จำเป็นต้องมีการยึดทรัพย์มาก่อน การบังคับคดีโดยการยึดและอายัดนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะดำเนินไปพร้อมกันหรืออย่างใดอย่างหนึ่งก่อนก็ได้

ในการรวบรวมหรือจำหน่ายสิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้มีต่อบุคคลภายนอกนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 310 (1)-(3) เช่น กรณีเป็นพันธบัตร (Bonds) หรือ หลักทรัพย์ (Securities) ซึ่งออกให้แก่ผู้ถือ หรือตราสารเปลี่ยนมือ (Instruments) และสิทธิเรียกร้องอื่น ๆ นอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 310 เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดการตามวิธีการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 310(1) (2) และ (3) ตามลักษณะแห่งสิทธิเรียกร้องนั้น

2) สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 310 ทวิ⁸⁵ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดตามบทบัญญัติ มาตรา 311⁸⁶ ถึงมาตรา 315 หากปรากฏว่าลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องต่อบุคคลภายนอก เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ขอให้ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดสิทธิเรียกร้องนั้นไปยังบุคคลภายนอกได้

ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรอาจกำหนดไว้ในหมายบังคับคดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดสิทธิเรียกร้องก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นคำสั่งของศาล ในกรณีที่ศาลมีหมายบังคับคดีตั้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดและอายัดนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดได้ตามบทบัญญัติมาตรา 311⁸⁷ วรรคสอง โดยไม่ต้องร้องขอต่อศาลอีกและคำสั่งอายัดนั้นอาจจะออกได้แม้ว่าหนี้ของบุคคลภายนอกนั้นจะมีข้อโต้แย้ง (Dispute) หรือมีข้อจำกัด (Restrictions) หรือมีเงื่อนไข (Condition) หรือว่าได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนหรือไม่ โดยคำสั่งอายัดนั้นต้องมีข้อห้ามลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้งดเว้นการจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตั้งแต่ขณะที่ได้ส่งคำสั่งนั้นให้ และมีข้อห้ามบุคคลภายนอกไม่ให้ชำระหนี้ หรือส่งมอบสิ่งของให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ให้ชำระหรือส่งมอบแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี ณ เวลา หรือภายในกำหนดเวลาที่กำหนดระบุไว้ในคำสั่ง (มาตรา 311 วรรคสามและวรรคสี่)

การอายัดสิทธิเรียกร้องมีผลดังต่อไปนี้

(1) การที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ก่อให้เกิดโอน หรือเปลี่ยนแปลงซึ่งสิทธิเรียกร้องที่ได้ถูกอายัดภายหลังที่ได้ทำการอายัดไว้แล้วนั้น หากอาจใช้ยื่นแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือ เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไม่ถึงแม้ว่าราคาแห่ง

⁸⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2542, มาตรา 310 ทวิ

⁸⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2542, มาตรา 311

⁸⁷ วลัยพรรณ อินทวิมล, เรื่องเดียวกัน, น. 84.

สิทธิเรียกร้องนั้นจะเกินกว่าจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมในการฟ้องร้องและการบังคับคดี และลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ จำหน่ายสิทธิเรียกร้องนั้นเพียงส่วนที่เกินจำนวนนั้นก็ตาม

(2) ถ้าค่าแห่งสิทธิเรียกร้องซึ่งอายุได้ไว้นั้น ต้องเสื่อมเสียไปเพราะความผิดของเจ้าหนี้ ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อความเสียหายใด ๆ ซึ่งเกิดขึ้นแก่ลูกหนี้

(3) การชำระหนี้โดยบุคคลภายนอกตามที่ระบุไว้ในคำสั่งอายัดทรัพย์นั้นให้ถือว่าเป็นการชำระหนี้ตามกฎหมาย

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์แล้ว ขั้นตอนต่อไป คือการดำเนินการขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดได้จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เว้นแต่ทรัพย์ดังกล่าวเป็นของสุจริตเสียง่าย เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถนำออกขายทอดตลาดได้ทันที ซึ่งมาตรา 306 วางหลักว่า เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดียึดสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการยื่นคำขออนุญาตต่อศาลเพื่อนำทรัพย์สินที่ยึดมาได้ออกขายทอดตลาด และหากไม่มีผู้ใดคัดค้านคำขอตกลงแล้ว ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอและให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งคำสั่งของศาลและวันขายทอดตลาดแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีในทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาด⁸⁸

ดังนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดได้เมื่อพ้นระยะเวลาอย่างน้อย 5 วันนับแต่วันที่ยึด ส่วนการดำเนินการและรายละเอียดอื่น ๆ ให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 509 ถึง มาตรา 517 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาดรวมทั้งข้อกำหนดของศาลด้วย

การบังคับคดีเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ มีความเกี่ยวข้องกับรัฐ และสังคมอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่และความจำเป็นที่จะต้องกำหนดวิธีการบังคับใช้กฎหมายให้มีผลบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรมกับบุคคลทั่วไปในสังคมโดยไม่เฉพาะเจาะจงกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และไม่เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม ทั้งเป็นการบรรเทาความเสียหายและความขัดแย้งในทางแพ่งระหว่างเอกชนด้วยวิธีการที่ยุติธรรม รวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อย และเป็นที่ยอมรับของคู่ความทุกฝ่าย จึงเป็นกฎหมายที่รัฐมีบทบาทและออกนโยบายในการกำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายวิธีสบัญญัติโดยผ่านองค์กรศาลเพื่อระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งหากเกิดมูลหนี้แล้วบุคคลย่อมมีทั้งสิทธิและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 ที่กำหนดให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ และมาตรา 213 วรรคหนึ่ง กำหนดกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้แก่

⁸⁸ นิรชา วรมุนินทร์, การเพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี, (วิทยานพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543, น. 26-33.

เจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลเพื่อบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ แต่ถ้าสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่อง เจ้าหนี้ก็ไม่อาจดำเนินการขอให้ศาลบังคับได้⁸⁹

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากทรัพย์สินที่สามารถทำการยึด การอายัด และการขายทอดตลาดได้ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 4 กันยายน 2560 ได้บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมจำนวนเงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และเพื่อคุ้มครองลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้

ซึ่งนอกเหนือจากบทบัญญัติดังกล่าว ยังคงมีเงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามที่มิใช่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ หรือได้ถือว่าอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นนอกเหนือจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 302 เช่น พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 ที่มีการกำหนดให้ค่าหุ้นสหกรณ์ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกสหกรณ์ยังไม่สิ้นสุดลงอยู่นอกเหนือจากความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี⁹⁰ โดยตามความในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 นี้ เป็นการกำหนดให้ระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุด ห้ามมิให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าหุ้นของสมาชิก และห้ามมิให้เจ้าหนี้อายัดค่าหุ้นของสมาชิก

ส่งผลให้เงินค่าหุ้นสหกรณ์ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสหกรณ์ยังไม่สิ้นสุดไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ถือเป็นเงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302 และศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาว่าตามความมาตรา 42 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ไว้ดังนี้ “ มาตรา 42 วรรคสอง บัญญัติห้ามมิให้เจ้าหนี้ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องในค่าหุ้นของสมาชิกในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นยังไม่สิ้นสุดลง ก็โดยมุ่งหมายที่จะคุ้มครองทุนของสหกรณ์ที่ได้มาจากค่าหุ้นของสมาชิกมิให้ลดน้อยถอยลงเพราะเหตุที่สมาชิกเป็นหนี้บุคคลภายนอก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกระทำการดำเนินการของสหกรณ์ ” (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7448/2550)⁹¹

⁸⁹ ดร.วรรณชัย บุญบำรุง และคณะ. *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน,2519), น. 58-59.

⁹⁰ สำนักงานศาลยุติธรรม, *ซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับเงินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี* ที่ ศย 024/ว121 ปี ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2563, สืบค้นวันที่ 29 เมษายน 2567, <https://lad.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/9006/iid/195132>

⁹¹ กรมส่งเสริมสหกรณ์, *กรมส่งเสริมสหกรณ์ที่ กษ 1115/9080 เรื่อง แนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553*, สืบค้นวันที่ 29 เมษายน 2567, http://e-service.cpd.go.th/elib/list_t.asp?tid=23

2.4 เงินเฉลี่ยคืน

เงินเฉลี่ยคืน⁹² คือ เงินที่จ่ายคืนให้กับสมาชิกผู้จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่สหกรณ์ ในรอบปีบัญชี นับแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม ในปีเดียวกัน คูณด้วยอัตราเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์กำหนดไว้ในแต่ละปี สมาชิกที่มีได้กู้เงินใด ๆ กับสหกรณ์จะได้รับเฉพาะส่วนของเงินปันผลตามหุ้นเท่านั้น โดยจะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน

วัตถุประสงค์ของการจ่ายเงินเฉลี่ยคืน

การจ่ายเงินเฉลี่ยคืนเป็นการจ่ายเงินให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี ตามมาตรา 60 วรรคสอง (2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ดังนั้น เมื่อสมาชิกได้ร่วมทำธุรกิจและสร้างรายได้ให้กับสหกรณ์โดยสหกรณ์ได้รับดอกเบี้ยจากสมาชิกและสหกรณ์มีกำไรเพียงพอในแต่ละปี สหกรณ์จะจ่ายเงินกลับคืนให้แก่สมาชิก โดยสมาชิกแต่ละคนจะได้รับเงินเฉลี่ยคืนไม่เท่ากัน สมาชิกรายใดจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสหกรณ์มากก็จะได้เงินเฉลี่ยคืนมากซึ่งอัตราการจ่ายเงินเฉลี่ยคืนในแต่ละปีขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละสหกรณ์

วิธีการคำนวณเงินเฉลี่ยคืน

วิธีคำนวณเงินเฉลี่ยคืนมีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง นายประหยัด อุดอม กู้เงินสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ชำระดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่สหกรณ์ทั้งปี จำนวน 62,170.40 บาท สหกรณ์จะต้องคำนวณจากดอกเบี้ยเงินกู้ทุกประเภทที่สมาชิกมีอยู่ ตามที่สมาชิกจ่ายจริงแล้ว นำมารวมกัน จำนวนเงินเฉลี่ยคืนจึงคำนวณได้ดังนี้ (กรณีตัวอย่างนี้ หากที่ประชุมใหญ่มีมติให้จ่ายเงินเฉลี่ยคืนในอัตรา 12%)

ประเภทเงินกู้	ดอกเบี้ยทั้งปี	วิธีคำนวณเงินเฉลี่ยคืน 12%	เงินเฉลี่ยคืน
กู้ฉุกเฉิน	8,512.60	$8,512.60 \times 12/100$	1,021.51
กู้สามัญทั่วไป	38,521.10	$38,521.10 \times 12/100$	4,622.53
กู้สามัญเพื่อการศึกษา	6,463.25	$6,463.25 \times 12/100$	775.59
กู้สามัญดิจิทัล	8,673.45	$8,673.45 \times 12/100$	1,040.81
นายประหยัด อุดอม ได้รับเงินเฉลี่ยคืน			7,460.44

อย่างไรก็ตาม โดยปกติสมาชิกที่ผิดนัดการส่งเงินงวดชำระหนี้เงินกู้จะไม่ได้เงินเฉลี่ยคืน ส่วนสมาชิกที่มีได้กู้เงินใด ๆ กับสหกรณ์เลยจะได้รับเฉพาะส่วนของเงินปันผลตามหุ้น แต่ไม่ได้เงินเฉลี่ยคืน สมาชิกจะได้รับมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับยอดดอกเบี้ยมากหรือน้อย และอัตราส่วน(ร้อยละ)เงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับ

⁹² สหกรณ์ออมทรัพย์กรมป่าไม้ จำกัด, เงินปันผล - เงินเฉลี่ยคืน คืออะไร? คำนวณอย่างไร?, สืบค้นวันที่ 6 กรกฎาคม 2566, <https://www.025798899.com/news/2412>

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 กล่าวถึงเงินเฉลี่ยคืนไว้ดังนี้

มาตรา 60 การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ และเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ต้องไม่เกินร้อยละห้าของกำไรสุทธิ

กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรเป็นทุนสำรองและค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ภายใต้ข้อบังคับ โดยข้อ (2) ของมาตราดังกล่าว กล่าวไว้ว่า

(2) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี⁹³

นอกจากนี้ ตามมาตรา 86 เมื่อได้ชำระหนี้ของสหกรณ์แล้ว ถ้ามีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใดให้ผู้ชำระบัญชีจ่ายตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(1) จ่ายคืนเงินค่าหุ้นให้แก่สมาชิกไม่เกินมูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว

(2) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วแต่ต้องไม่เกินอัตราที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท

(3) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปีตามที่กำหนดในข้อบังคับ⁹⁴

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.5.1 งานวิจัยเรื่อง ปัญหาการพัฒนาสหกรณ์ในระบบกฎหมายไทย

งานวิจัยเรื่อง “ ปัญหาการพัฒนาสหกรณ์ในระบบกฎหมายไทย ” ภูมิ จันทชุม ได้ศึกษาในเรื่องนี้มีผลการศึกษาพบว่า⁹⁵ กฎหมายสหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้สหกรณ์พัฒนาได้ตามอัตลักษณ์ของสหกรณ์ (Cooperative Identities) โดยเฉพาะหลักการสหกรณ์ (Cooperative Principles) โดยมีแนวทางต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคน องค์กร และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสหกรณ์

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 อันเป็นกฎหมายสหกรณ์ที่ใช้บังคับปัจจุบันยังมีช่องว่างที่ไม่สนับสนุนการศึกษาด้านสหกรณ์ ไม่สนับสนุนการปกครองตนเองอิสระของสหกรณ์ และไม่สนับสนุนการรวมตัวของสหกรณ์ให้เกิดความเข้มแข็ง แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมายสหกรณ์ต่างประเทศที่กำหนดสาระสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นเอาไว้ในกฎหมายเพื่อจัดความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับขบวนการสหกรณ์

⁹³ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542, มาตรา 60

⁹⁴ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542, มาตรา 86

⁹⁵ ภูมิ จันทชุม, *ปัญหาการพัฒนาสหกรณ์ในระบบกฎหมายไทย*, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558, บทคัดย่อ.

จากผลการศึกษา มีการเสนอให้แก้ไขกฎหมายสหกรณ์ของไทย โดยอย่างน้อยประกอบไปด้วย (1) เป็นกฎหมายสหกรณ์ฉบับเดียวที่บทยุติสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท (2) มีการบัญญัติอัตลักษณ์และโครงสร้างที่สำคัญต่าง ๆ ของสหกรณ์เอาไว้ (3) กำหนดมาตรการที่ได้สัดส่วนซึ่งสนับสนุนการพัฒนาสหกรณ์สำหรับสมาชิกสหกรณ์ สหกรณ์ขั้นปฐม และสหกรณ์ขั้นสูง และ (4) มีมาตรการเพื่อถ่ายโอนอำนาจกำกับและส่งเสริมสหกรณ์จากภาครัฐไปสู่ขบวนการสหกรณ์

2.5.2 งานวิจัยเรื่อง บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่

งานวิจัยเรื่อง “ บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่ ” ศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ ได้ศึกษาในเรื่องนี้และผลการศึกษาพบว่า⁹⁶

(1) พัฒนาการของการสหกรณ์ไทยในบริบทของการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ช่วงปี พ.ศ.2457-2558 แบ่งได้ 4 ยุค ตามการประกาศใช้กฎหมายสหกรณ์ ได้แก่ ยุคที่หนึ่ง ช่วงปี พ.ศ.2457-2470 การก่อเกิดสหกรณ์ ยุคที่สอง ช่วงปี พ.ศ.2471-2510 การขยายตัวของสหกรณ์ ยุคที่สามช่วงปี พ.ศ.2511-2541 การควบรวมสหกรณ์ ยุคที่สี่ช่วงปี พ.ศ.2542-2558 การทำแผนพัฒนาสหกรณ์

(2) บทบาทของการสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่ พบว่า สหกรณ์ควรมีบทบาทดังนี้ ด้านสังคม สหกรณ์ควรรวมกันเป็นเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สกัดองค์ความรู้ออกมาเป็นนวัตกรรมใหม่ ทำธุรกิจเพื่อสังคมโดยดูแลสวัสดิการแก่สมาชิกสหกรณ์ สังคม และดูแลสิ่งแวดล้อมที่สหกรณ์ตั้งอยู่ ด้านเศรษฐกิจ สหกรณ์ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจ การลดต้นทุนด้าน โลจิสติกส์โดยการแยกย้ายกระจายเก็บ ด้านการเมือง สหกรณ์ควรมีการปรับตัว มีการวางแผนในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับพลวัตของการเมืองภายในประเทศ มีการเชื่อมโยงในระดับนโยบายของประเทศไปสู่การปฏิบัติงานในสหกรณ์ บนพื้นฐานของความเข้าใจในระบบสหกรณ์อย่างถูกต้อง และด้านเทคโนโลยี สหกรณ์ควรเน้นการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ เช่น ระบบร้านค้าออนไลน์ ระบบการชำระเงินออนไลน์ ระบบการประชุมอิเล็กทรอนิกส์ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นต้น

2.5.3 งานวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์การเงินในประเทศไทย

โดยงานวิจัยเรื่อง “ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์การเงินในประเทศไทย ” นุรัตน์ ปวนคำมา, ฤทธิภักดิ์ กัลยาณภัทรศิษย์ และรุ่ง ศรีสมวงษ์ ได้ศึกษาโดยมุ่งนำเสนอผลจากงานวิจัยที่ได้ศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์การเงินในประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ เพื่อนำมาวิเคราะห์และนำเสนอมาตรการที่เหมาะสมกับสภาพของสหกรณ์

⁹⁶ ศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ, บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 10(2) (2560), น. 143-183.

การเงินในประเทศไทย โดยในงานวิจัยได้เสนอให้มีการจัดตั้งสถาบันคุ้มครองเงินฝากสำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนโดยเฉพาะแยกต่างหากจากสถาบันคุ้มครองเงินฝากของสถาบันการเงินอื่น โดยสถาบันดังกล่าวจะทำหน้าที่รับประกันเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์และให้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์การเงิน รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือทางการเงินและเข้าไปแก้ไขปัญหาเมื่อสหกรณ์นั้นประสบปัญหาการดำเนินงานอีกด้วย⁹⁷

2.5.4 งานวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากของสหกรณ์เครดิตยูเนียน

โดยงานวิจัยเรื่อง “ มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ” ฐปนวัชร สระสมและอดุลย์ ทานาราช ได้ทำการศึกษาและผลการศึกษาพบว่า⁹⁸

(1) สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีสินทรัพย์ขนาดใหญ่และเป็นหนึ่งในสถาบันการเงินที่มีการฝากเงินและทำธุรกรรมการเงินในเชิงพาณิชย์มากขึ้นเช่นเดียวกับสถาบันการเงินทั่วไปจึงย่อมจะมีความเสี่ยงต่อสถานะเงินฝากของสมาชิกสหกรณ์มากขึ้นเช่นกันแม้ว่าปัจจุบันจะมีกฎหมายว่าด้วยสถาบันคุ้มครองเงินฝากเพื่อเป็นการคุ้มครองเงินฝากประชาชนในสถาบันการเงินแต่กฎหมายดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงสหกรณ์เครดิตยูเนียนหากเกิดมีกรณีที่สหกรณ์ต้องถูกเพิกถอนทะเบียนหรือใบอนุญาตและนอกจากนี้ตามกฎหมายสหกรณ์ปัจจุบันไม่ได้กำหนดมาตรการระบบคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์ไว้เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศกลับมีระบบการประกันเงินฝากในสหกรณ์เครดิตยูเนียนเช่นเดียวกับสถาบันการเงิน

(2) สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีสภาพและจำนวนสมาชิกไม่แตกต่างจากสถาบันการเงิน ผลกระทบที่เกิดจากการเพิกถอนทะเบียนหรือใบอนุญาตไม่ส่งผลกระทบต่อเฉพาะสมาชิกแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงควรมีการคุ้มครองเงินฝากภายใต้ระบบการคุ้มครองเงินฝากแบบจำกัดวงเงินพร้อมทั้งกำหนดกลไกต่าง ๆ ในการพัฒนาระบบสถาบันคุ้มครองเงินฝากสหกรณ์เครดิตยูเนียนอย่างเป็นระบบเหมาะสมกับรูปแบบของสหกรณ์ไทยซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบสหกรณ์เครดิตยูเนียนอันจะเป็นการสนับสนุนการออมเงินในประเทศและเสริมสร้างความมั่นคงและความมีเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงินในภาพรวมและทัดเทียมนานาประเทศ

⁹⁷ นูร์ตีน์ ปวนคำมา, ฤทธิภักดิ์ กัลยาณภัทรศิษฐ์ และรุ่ง ศรีสมวงษ์, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์การเงินในประเทศไทย, MFU Connexion, 6(2) (2560), น. 321-351.

⁹⁸ ฐปนวัชร สระสม และอดุลย์ ทานาราช, มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากของสหกรณ์เครดิตยูเนียน, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2) (2560), น.725-734.

2.5.5 งานวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่ง

โดยงานวิจัยเรื่อง “ ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่ง ” อีรศักดิ์ ลีละพัฒนา ได้ศึกษาในเรื่องนี้และผลการศึกษาพบว่า⁹⁹ การอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ คือ การดำเนินการอย่างใด ๆ อันเป็นการห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน หรือสิทธิเรียกร้องอย่างอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล โดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสมาสามารถดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้หลายประเภท เช่น การอายัดสิทธิเรียกร้องเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง เงินโบนัส เงินตอบแทนกรณีจำเลยออกจากงาน หรือเงินค่าล่วงเวลา ค่าเบี้ยขยัน ค่าครองชีพ หรือการอายัดสิทธิเรียกร้องเงินในบัญชีเงินฝากหรือเงินปันผลสหกรณ์ ค่าหุ้น เป็นต้น แต่กระบวนการบังคับคดีในการอายัดทรัพย์สินนั้นมีอุปสรรคที่ทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับชำระหนี้ในแต่ละครั้งน้อยกว่าที่ควรจะได้รับและล่าช้าออกไป เช่น การที่ลูกหนี้ขอลดการอายัด หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หรือลูกหนี้เป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ ตลอดจนการอายัดเงินในบัญชีเงินฝากแต่เป็นบัญชีเงินเดือน จึงส่งผลให้ต้องมีการถอนการอายัดและเจ้าหน้าที่ไม่ได้รับชำระหนี้จึงควรมีการปรับแก้แนวปฏิบัติให้มีความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

2.5.6 งานวิจัยเรื่อง ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กับกลุ่มเครดิตยูเนียนที่ไม่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

โดยงานวิจัยเรื่อง “ ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กับกลุ่มเครดิตยูเนียนที่ไม่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ” สุรัชย์ อุฬารวงศ์ ได้ศึกษาในเรื่องนี้และผลการศึกษาพบว่า¹⁰⁰ พระราชบัญญัติสหกรณ์ไม่สามารถบังคับใช้กับกลุ่มเครดิตยูเนียนได้ จึงต้องใช้กฎหมายอื่น ๆ ที่มีอยู่มาเทียบเคียงและบังคับใช้แทน ซึ่งลักษณะของการดำเนินงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนนั้น สามารถนำกฎหมายมาปรับใช้ได้ คือ ประมวลกฎหมายอาญา 343 ฐานฉ้อโกงประชาชน และตามมาตรา 352 ฐานยกยอกทรัพย์ เป็นต้น

ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีความเกี่ยวข้องในเรื่องของสัญญา และเรื่องละเมิด ทั้งนี้เพื่อการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

อีกทั้งการแก้ไขการดำเนินงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนซึ่งไม่เป็นนิติบุคคลนั้นจะต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาล หลักความซื่อสัตย์สุจริต เป็นสำคัญด้วย เพื่อให้กรรมการหรือผู้บริหารกลุ่มเครดิตยูเนียนนำไปบริหารกลุ่มให้เกิดประโยชน์มากที่สุด รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในการบริหารภายในกลุ่มเครดิตยูเนียนด้วย

⁹⁹ อีรศักดิ์ ลีละพัฒนา, ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่ง, งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 9 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2560), น. 1248.

¹⁰⁰ สุรัชย์ อุฬารวงศ์, ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กับกลุ่มเครดิตยูเนียนที่ไม่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย, วารสารนิติรัฐกิจและสังคมศาสตร์, 3(1) (มกราคม – มิถุนายน 2562), น. 71-91.

บทที่ 3 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ประเภทกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีตัวอย่างคำถาม ดังต่อไปนี้

ข้อคำถามที่ 1 ท่านคิดว่าสภาพปัญหาอันเกิดจากการที่เงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคตินั้นเป็นอย่างไรบ้าง

ข้อคำถามที่ 2 ในกรณีเงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีส่งผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์หรือไม่ อย่างไรบ้าง

ข้อคำถามที่ 3 หากเงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว สหกรณ์มีวิธีการอย่างไรที่จะรักษาผลประโยชน์ของเจ้าหนี้

ข้อคำถามที่ 4 ท่านคิดว่าผลดี ผลเสียของการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีมีอย่างไรบ้าง

ข้อคำถามที่ 5 หากเงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว ท่านเห็นว่าควรแก้ไขกฎหมายสหกรณ์ หรือไม่ และหากไม่สามารถแก้ไขกฎหมายสหกรณ์ได้แล้ว จะมีช่องทางแก้ไขกฎระเบียบภายในของสหกรณ์ได้บ้างหรือไม่

ข้อคำถามที่ 6 ท่านคิดว่าการแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์อันเนื่องมาจากการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืน อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีจะส่งผลต่อท่านหรือไม่ อย่างไร

ข้อคำถามที่ 7 ข้อเสนอแนะ

โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ได้มีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งถือเป็นตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก สำนักงานสหกรณ์จังหวัด และกรมบังคับคดี

และจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 9 ดังกล่าว แบ่งออกเป็น ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์จำนวน 6 กลุ่มตัวอย่าง ตัวแทนของสำนักงานสหกรณ์จังหวัด 1 กลุ่มตัวอย่าง และตัวแทนของกรมบังคับคดีจำนวน 2 กลุ่มตัวอย่าง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างทั้ง 9 กลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละกลุ่มตัวอย่าง ได้มีความคิดเห็นในแต่ละประเด็น ดังนี้

ข้อคำถามที่ 1 ท่านคิดว่าสภาพปัญหาอันเกิดจากการที่เงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคตินั้นเป็นอย่างไรบ้าง

ในประเด็นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็น ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

เงินเฉลี่ยคืน คือ เงินที่สหกรณ์จ่ายคืนให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนจำนวนรวมแห่งดอกเบี้ยเงินกู้ ซึ่งสมาชิกได้ชำระให้แก่สหกรณ์ในระหว่างปี ซึ่งหากสมาชิกมีการผิณฑชำระหนี้ไม่ว่าต้นเงิน หรือดอกเบี้ยงวดใดงวดหนึ่งในปีนั้น ๆ มิให้สมาชิกดังกล่าวได้รับเงินเฉลี่ยคืนสำหรับปีนั้น และอีกประการหนึ่งสหกรณ์นั้นต้องมีผลการดำเนินงานสิ้นปี และมีผลกำไรสุทธิ จึงจะสามารถจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกได้ จึงเป็นเหตุให้เงินเฉลี่ยคืนไม่ควรเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในภายใต้การบังคับคดี เนื่องจากเงินดังกล่าวไม่ถือเป็นเงินได้ของสมาชิกที่เกิดจากการลงทุน เช่น การซื้อหุ้น ที่สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนเป็นเงินปันผล ซึ่งถือเป็นรายได้จากการลงทุน อีกทั้งเงินเฉลี่ยคืนไม่ใช่รายได้จากการกู้ยืมเงิน แต่เป็นเงินที่สหกรณ์ได้คืนให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนแห่งการชำระดอกเบี้ยเงินกู้กับสหกรณ์ โดยเปรียบเทียบส่วนลดของดอกเบี้ยที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิก เช่น เมื่อสมาชิกได้มีการชำระดอกเบี้ยเงินกู้เป็นเงิน 100 บาท สหกรณ์จึงต้องจ่ายเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนของดอกเบี้ยที่สมาชิกจ่ายให้กับสหกรณ์จำนวน 10% เท่ากับว่าสหกรณ์ได้จ่ายดอกเบี้ยที่เรียกเก็บจากสมาชิกคืนให้กับสมาชิกไปเป็นเงินจำนวน 10 บาท ซึ่งแสดงว่าสมาชิกจะจ่ายดอกเบี้ยให้กับสหกรณ์เพียง 90 บาท เท่านั้น จึงแสดงให้เห็นว่าเงินเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์ได้จ่ายคืนให้แก่สมาชิกเป็นไปตามหลักการของสหกรณ์ ที่สมาชิกได้มีส่วนในการใช้บริการเงินกู้กับสหกรณ์โดยการกู้ยืมเงินและจ่ายดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนต้นทุนของเงินกู้ที่สมาชิกกู้ยืมเงินตลอดปี ดังนั้นสมาชิกรายใดที่ไม่ได้กู้เงินกับสหกรณ์สมาชิกรายดังกล่าวก็จะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน

ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการทำธุรกิจโดยสมาชิกจึงเป็นหลักการสำคัญของสหกรณ์ ที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกในฐานะเจ้าของและผู้ใช้บริการด้วย หลักการข้อนี้มุ่งสร้างพฤติกรรมให้เห็นคุณค่าของความร่วมมือเป็นสำคัญมากกว่าเงินกำไรที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจ เพื่อเป็นสวัสดิการ และช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้านดอกเบี้ยให้แก่สมาชิก และเป็นกำลังใจให้กับสมาชิกที่มีความอดทน มีวินัย และภักดีในการทำธุรกิจและใช้บริการกับสหกรณ์ การที่เงินเฉลี่ยคืนยังตกอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีจึงขัดกับหลักการสหกรณ์ดังกล่าวข้างต้น อันจะส่งผลเสียต่อวิธีการดำเนินงานของสหกรณ์ในที่สุด

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

เงินเฉลี่ยคืนไม่ถือเป็นรายได้ของสมาชิก เนื่องจากเป็นเงินที่เกิดจากการชำระหนี้ให้แก่สหกรณ์ และสหกรณ์จะคืนให้เมื่อสหกรณ์มีความสามารถในการที่จะจ่ายเงินเฉลี่ยคืนได้ เงินเฉลี่ยคืนจึงควรเป็นสิทธิ์เฉพาะตัวของสมาชิกที่จะนำเงินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ตามความจำเป็นรวมถึงการชำระหนี้รายใดก็ได้ ซึ่งหากเงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี จะเป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบและภาระงานของสหกรณ์มากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้ปริมาณงานมีมากเกินไปเกินกว่าศักยภาพของสหกรณ์ที่จะกระทำได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

เงินเฉลี่ยคืนนั้น มิใช่เงินรายได้ของสมาชิกแต่เป็นเงินที่เกิดจากการจัดสรรกำไรสุทธิตามข้อบังคับสหกรณ์ มาเป็นเงินเฉลี่ยคืนในกรณีที่สหกรณ์ได้รับชำระดอกเบี้ยจากสมาชิกในแต่ละปี ดังนั้น การที่เงินเฉลี่ยคืนยังคงอยู่ใน ความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี จะเป็นการเพิ่มภาระและความรับผิดชอบให้กับสหกรณ์ที่ต้องดำเนินการจัดส่งเงิน ดังกล่าวให้แก่กรมบังคับคดีหลังจากที่มีการประชุมใหญ่เสร็จสิ้น

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

สภาพปัญหาอันเกิดจากเงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า เงินเฉลี่ยคืน ในความเป็นจริงแล้ว ถือเป็นเงินรายได้หรือผลกำไรของสหกรณ์ที่นำมาจ่ายคืนให้แก่สมาชิกแต่ละคนที่ไม่มีประวัติ การผิดนัดชำระหนี้ให้แก่สหกรณ์ ตามสัดส่วนของการจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่สหกรณ์สำหรับปีบัญชีนั้น ๆ โดยถือเป็นสิ่งจูงใจหนึ่งที่ทำให้สมาชิกมีวินัยในการชำระหนี้ให้แก่สหกรณ์ เพื่อหวังว่าตนจะคงมีสิทธิ์ได้รับเงินเฉลี่ยคืนจาก สหกรณ์เมื่อสิ้นสุดปีบัญชี ฉะนั้น หากเงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบของการบังคับคดี ย่อมส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจ และ อาจทำลายวินัยการชำระหนี้ต่อสหกรณ์ของสมาชิก หากทราบล่วงหน้าว่าจะมีการบังคับคดีนำเงินเฉลี่ยคืนไปชำระ หนี้อื่น ซึ่งจะเป็นผลกระทบที่ส่งต่อมายังสหกรณ์และกระบวนการสหกรณ์อีกด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่ 5 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

เมื่อเจตนากรรมของเงินเฉลี่ยคืน คือ การให้ผลตอบแทนเพื่อดึงดูดให้สมาชิกสหกรณ์กู้ยืมเงินหรือประกอบ ธุรกิจกับสหกรณ์ เพื่อผลกำไรของสหกรณ์ และเป็นการดูแลสมาชิกสหกรณ์ให้ได้รับเงินเฉลี่ยคืนอีกทางหนึ่ง หาก เงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบของการบังคับคดีจะทำให้เกิดปัญหาแก่สมาชิกได้ โดยทำให้สมาชิกของสหกรณ์ ขาดรายได้จากเงินเฉลี่ยคืนซึ่งจ่ายให้ปีละครั้ง ทำให้สมาชิกสหกรณ์ไม่สามารถนำเงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับไปใช้จ่ายเพื่อ ลดภาระอย่างอื่นได้ เช่น ค่าครองชีพ ค่าเทอม ค่าประกันภัย ประกันชีวิต ซึ่งอาจส่งผลถึงคุณภาพชีวิตสมาชิก สหกรณ์ และการชำระหนี้สหกรณ์ตามมา

กลุ่มตัวอย่างที่ 6 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

การที่เงินเฉลี่ยคืนยังถูกอายัดจากบังคับคดีได้นั้น จะเป็นปัญหาอย่างมากต่อข้าพเจ้า เนื่องจากเงินเฉลี่ยคืน ถือเป็นเงินที่มีจำนวนน้อยที่ได้รับจากการที่ชำระดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่สหกรณ์ ซึ่งข้าพเจ้าหวังจะนำมาใช้จ่ายใน คราวเรือน แต่กลับต้องนำไปชำระแก่เจ้าหนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 7 ตัวแทนของสำนักงานสหกรณ์จังหวัด มีความเห็นสรุปได้ว่า

หากสหกรณ์ได้มีการจัดสรรเงินเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกหลังจากที่ประชุมใหญ่ได้มีการพิจารณาอนุมัติ คณะกรรมการจะต้องดำเนินการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวให้กับสำนักงานบังคับคดีเต็มจำนวน หากสหกรณ์ไม่ดำเนินการอาจจะต้องถูกบังคับคดีเสียเองเสมือนเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 312 วรรคสอง และคณะกรรมการดำเนินการอาจต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 8 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

เงินเฉลี่ยคืน คือ เงินในส่วนของดอกเบี้ยยซึ่งสมาชิกได้จ่ายให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ และหากสหกรณ์ออมทรัพย์จัดทำบัญชีประจำปีแล้วและมีผลกำไร ทางสหกรณ์ออมทรัพย์ถึงจะจ่ายเงินเฉลี่ยคืนแก่สมาชิก เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับสมาชิก และหากกรณีที่มีสมาชิกไม่ได้รับผลประโยชน์ในส่วนของเงินเฉลี่ยคืน สมาชิกก็อาจเลือกที่จะกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินอื่น ซึ่งอาจมีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่า และอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการของสหกรณ์ออมทรัพย์ได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 9 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

ทำให้สหกรณ์ที่ลูกหนี้เป็นสมาชิกอยู่นั้นได้รับผลกระทบหลายด้าน เช่น ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่าง ๆ ในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนที่ถูกอายัด อีกทั้งยังถือเป็นการเพิ่มภาระให้แก่สหกรณ์ในการควบคุมให้ไปไปตามคำสั่งอายัด รวมถึงจะเป็นการกระทบกับตัวลูกหนี้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น เมื่อได้รับเงินเฉลี่ยคืนซึ่งได้เพียงแค่ 1 ครั้งต่อปี แต่กลับต้องนำเงินดังกล่าวไปชำระหนี้ เป็นต้น”

ข้อคำถามที่ 2 ในกรณีเงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีส่งผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์หรือไม่ อย่างไรบ้าง

ในประเด็นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็น ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลเสียต่อสมาชิกโดยตรง จะเป็นการทำให้สมาชิกไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน เป็นผลให้สมาชิกต้องรับภาระดอกเบี้ยเงินกู้เต็มอัตรา โดยไม่ได้รับส่วนลดจากการทำธุรกิจกับสหกรณ์ และเป็นการทำให้สมาชิกต้องจ่ายดอกเบี้ยสูงกว่าที่ควรจะเป็นได้

ผลเสียต่อสมาชิกทางอ้อม เป็นผลให้สมาชิกไม่เชื่อมั่นในวิธีการตามหลักการของสหกรณ์ เพราะสมาชิกจะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนที่ตนได้ทำธุรกิจกับสหกรณ์ และส่งผลกระทบต่อรายจ่ายในการดำรงชีวิตของสมาชิกและ

ครอบครัวได้ ซึ่งสมาชิกคาดหวังว่าเมื่อสิ้นปีบัญชี สหกรณ์มีผลกำไร ตนเองจะได้รับเงินเฉลี่ยคืนกลับคืนมาบางส่วน อันจะเป็นการช่วยลดภาระดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายให้กับสหกรณ์ทั้งปี

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ส่งผลเสียโดยตรง คือ ส่งผลให้สมาชิกอาจเสียโอกาสในการใช้เงินที่ได้จากการเฉลี่ยคืนของสหกรณ์ และส่งผลเสียโดยอ้อม คือ อาจเป็นการทำให้เสียชื่อเสียง เนื่องจากถูกบังคับเอาเงินเฉลี่ยคืนเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้รายอื่น

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ส่งผลเสียโดยตรง คือ ทำให้สมาชิกเสียโอกาสในการใช้เงินจำนวนดังกล่าว หรือไม่สามารถนำเงินมาใช้ตามความจำเป็นได้ และส่งผลเสียโดยอ้อม คือ ส่งผลต่อชื่อเสียงของสหกรณ์ ทำให้สหกรณ์ถูกมองในแง่ลบ และอาจถูกแบล็กลิสต์ (Blacklist) ในการกู้ครั้งต่อไป หรือไม่ได้รับเงินกู้ตามที่ต้องการ

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ส่งผลกระทบโดยตรง คือ สมาชิกไม่ได้รับเงินเฉลี่ยที่พึงมีสิทธิได้รับจากสหกรณ์ และส่งผลกระทบโดยอ้อม คือ เป็นการลดแรงจูงใจการรักษาวินัยในการชำระหนี้ของสมาชิกต่อสหกรณ์ และอาจเป็นปัญหากระทบต่อไปยังสหกรณ์ และกระบวนการสหกรณ์ได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 5 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

หากการที่เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในการบังคับคดีจะส่งผลเสียในทางตรง คือ สมาชิกสหกรณ์จะไม่มีรายได้ทางอื่นเพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นค่าสาธารณูปโภคได้ เนื่องจากเงินจำนวนดังกล่าวได้ถูกบังคับคดีไป

ส่วนผลเสียทางอ้อม คือ เมื่อสมาชิกสหกรณ์มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี ซึ่งอาจเป็นเพราะการขาดเงินเฉลี่ยคืนในส่วนนี้ อาจส่งผลต่อกำไรของสหกรณ์ในอนาคตได้ เนื่องจากสมาชิกจะไม่ใช้บริการจากสหกรณ์ หรือกู้ยืมเงินจากสหกรณ์ ซึ่งหากเงินส่วนนี้ถูกอายัด จะส่งผลทางอ้อมต่อสหกรณ์ทำให้สหกรณ์ขาดสมาชิกที่จะมาใช้บริการ และส่งผลให้ตัวสมาชิกรับภาระมากขึ้น

กลุ่มตัวอย่างที่ 6 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

จะส่งผลเสียทางตรงต่อสมาชิก เนื่องจากสมาชิกก็จะได้ไม่ได้รับเงินในส่วนดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่เงินเฉลี่ยคืนนั้นถือเป็นสิทธิของสมาชิกที่ควรจะได้รับจากการชำระดอกเบี้ยให้แก่สหกรณ์ อีกทั้งยังส่งผลเสียทางตรงกับสหกรณ์อีกด้วย เนื่องจากสหกรณ์จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนำส่งเงินส่วนนี้อีกด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่ 7 ตัวแทนสำนักงานสหกรณ์จังหวัด มีความเห็นสรุปได้ว่า

ส่งผลเสียโดยตรงต่อสมาชิกซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา กล่าวคือ อาจไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผล และหรือเงินเฉลี่ยคืน และยอมส่งผลเสียโดยอ้อม คือ ทำให้สมาชิกขาดขวัญกำลังใจในการดำเนินธุรกรรมร่วมกับสหกรณ์ เนื่องด้วยสมาชิกที่ทำธุรกรรมกับสหกรณ์มีความคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนในรูปของเงินเฉลี่ยคืน

กลุ่มตัวอย่างที่ 8 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

ในกรณีเงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีอาจส่งผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสมาชิก โดยส่งผลเสียทางตรง คือ ส่งผลให้สมาชิกไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนได้ และจะส่งผลเสียทางอ้อมต่อสหกรณ์ เนื่องจากสมาชิกซึ่งบางส่วนได้ตัดสินใจยุติจากสหกรณ์ออมทรัพย์ ที่แม้บางครั้งอัตราดอกเบี้ยอาจจะสูงกว่าสถาบันการเงินอื่น แต่ก็ได้ตัดสินใจไปโดยหวังว่าจะให้ได้เงินเฉลี่ยคืนตอนสิ้นปี และหากสมาชิกถูกอายัดเงินเฉลี่ยคืนแล้ว ย่อมไม่ยอมผ่อนชำระหนี้ต่อ จึงอาจส่งผลให้สมาชิกกลายเป็นลูกหนี้ประเภทนี้เสียได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 9 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

ส่งผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสมาชิกในสหกรณ์ออมทรัพย์ คือ เงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับปีละครั้งกลับต้องนำไปชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ภายนอก ทั้งที่เงินดังกล่าวเป็นเงินที่ได้รับมาจากส่วนแบ่งจากการชำระดอกเบี้ยควรจะนำมาหักหนี้ที่สมาชิกมีกับสหกรณ์เสียก่อน

ข้อคำถามที่ 3 หากเงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว สหกรณ์มีวิธีการอย่างไรที่จะรักษาผลประโยชน์ของเจ้าหนี้

ในประเด็นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็น ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

เงินเฉลี่ยคืน ถือเป็นเงินส่วนที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิกในรูปแบบส่วนลดของดอกเบี้ยเงินกู้ที่สมาชิกได้จ่ายให้กับสหกรณ์ตลอดปี ซึ่งมีจำนวนไม่สูงพอที่จะไปลดภาระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ได้ แต่สมาชิกสหกรณ์สามารถขอสินเชื่อเงินกู้เพื่อไปชำระหนี้คืนให้กับเจ้าหนี้ภายนอกได้ อันจะเป็นแนวทางช่วยเหลือทั้งเจ้าหนี้ และลูกหนี้โดยตรง เพราะหากสมาชิกมีหนี้สินล้นพ้นตัวมีหนี้กับเจ้าหนี้ภายนอกรายอื่น สมาชิกก็จะมีเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ได้ และเมื่อสมาชิกค้างส่งเงินกู้กับสหกรณ์ ก็จะเป็นเหตุให้สมาชิกหมดสิทธิ์ได้รับเงินเฉลี่ยคืนกับสหกรณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ให้เจ้าหนี้ขอหนังสือยินยอมจากสมาชิก ซึ่งหากสมาชิกได้ให้ความยินยอม สหกรณ์จึงมีหน้าที่ส่งเงินแก่เจ้าหนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ให้สหกรณ์มีการจัดโครงการแก้ไขปัญหานี้ของสมาชิก โดยสหกรณ์จะเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ยหนี้กับเจ้าหนี้ เพื่อขอลดจำนวนหนี้ และให้สมาชิกสามารถกู้เงินจากสหกรณ์เพื่อนำไปชำระหนี้แก่เจ้าหนี้รายนั้น ๆ ได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

แนวทางการรักษาผลประโยชน์สำหรับเจ้าหนี้ นั้น เจ้าหนี้ยังคงสามารถบังคับคดีได้จากเงินปันผล ที่สมาชิกพึงได้รับจากสัดส่วนของทุนเรือนหุ้นที่สมาชิกมีอยู่กับสหกรณ์ และเมื่อสมาชิกสิ้นสุดสมาชิกภาพ กับสหกรณ์ เจ้าหนี้ก็ยังคงมีสิทธิบังคับคดีเอากับทุนเรือนหุ้นที่สมาชิกมีอยู่กับสหกรณ์ได้อีกด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่ 5 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

อาจจะเป็นการเรียกเจ้าหนี้หรือลูกหนี้มาคุย เพื่อตกลงแบ่งจ่ายเงินในส่วนนี้ โดยหลีกเลี่ยงการบังคับคดี โดยการอายัด หรือสหกรณ์อาจเปิดโครงการกู้ยืม โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเพื่อช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์ที่เป็นลูกหนี้ และเจ้าหนี้ หรืออาจจัดให้มีโครงการรวมหนี้จากภายนอกหรือจากสถาบันการเงินอื่น เพื่อเป็นการช่วยเหลือสมาชิก และเจ้าหนี้ให้ได้รับชำระหนี้จริง

หรืออีกทางหนึ่งอาจจะเป็นการเจรจาประนอมหนี้ เพราะเจ้าหนี้อย่อมอยากได้รับชำระหนี้ครั้งเดียวเต็มจำนวน แต่เงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับในแต่ละปีนั้น ในภาษาท้องถิ่นคือ เบี้ยหัวแตก กล่าวคือ เป็นจำนวนเงินที่ได้มาครั้งละไม่มาก หากยอมลดให้ก็จะสามารถกู้สหกรณ์เพื่อชำระหนี้ได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 6 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

เจ้าหนี้ควรมีเงินปันผลที่สมาชิกของสหกรณ์ต้องได้รับไปหักชำระหนี้อยู่แล้ว สหกรณ์จึงไม่จำเป็นต้องหาวิธีการอื่นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของเจ้าหนี้เพิ่ม

กลุ่มตัวอย่างที่ 7 ตัวแทนสำนักงานสหกรณ์จังหวัด มีความเห็นสรุปได้ว่า

สหกรณ์อาจดำเนินการช่วยเหลือสมาชิก โดยการปรับโครงสร้างหนี้และส่งเสริมอาชีพของสมาชิก เพื่อให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถนำเงินมาชำระหนี้ให้สหกรณ์ หรือเจ้าหนี้บุคคลภายนอกได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 8 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

เงินเฉลี่ยคืน คือ เงินในส่วนของดอกเบี้ยกู้ยืมของสมาชิก ซึ่งได้จ่ายให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ หรือเป็นเงินกำไรที่ได้จากการซื้อสินค้าของสมาชิกจากสหกรณ์การเกษตร ซึ่งได้จ่ายคืนบางส่วนให้แก่สมาชิกผู้กู้ยืมหรือผู้ซื้อสินค้า โดยมีวิธีการคุ้มครองดูแลเจ้าหนี้ และดูแลสมาชิกสหกรณ์ไปพร้อมกัน ซึ่งทางสหกรณ์อาจกำหนดจำนวนเงิน

เฉลี่ยคืนขั้นต่ำที่ไม่ควรอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หรืออาจจะกำหนดให้อายัดได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของจำนวนเงินเฉลี่ยคืนที่สมาชิกจะได้รับคืน

กลุ่มตัวอย่างที่ 9 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

หากเงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว เจ้าหนี้ภายนอกยังคงอายัดเงินปันผลของสมาชิกได้

ข้อคำถามที่ 4 ท่านคิดว่าผลดี ผลเสียของการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีมีอย่างไรบ้าง

ในประเด็นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็น ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดี คือ สหกรณ์ยังคงสามารถดำเนินงานภายใต้อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์ และสมาชิกสามารถได้รับเงินเฉลี่ยคืนกลับไปตามส่วนในการดำเนินธุรกิจสหกรณ์ หากสมาชิกไม่ได้ชำระดอกเบี้ยให้แก่สหกรณ์ สมาชิกดังกล่าวก็จะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดี คือ 1. สมาชิกมีอิสระในการใช้เงินที่ได้จากการเฉลี่ยคืนของสหกรณ์

2. สมาชิกสามารถนำเงินเฉลี่ยคืนที่ได้มาชำระหนี้แก่สหกรณ์ ส่งผลให้สามารถชำระหนี้ได้รวดเร็วขึ้น และมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

3. เป็นการลดภาระการจัดการ ในการดำเนินการจัดส่งเงินให้สำนักงานบังคับคดี

ผลเสีย คือ เจ้าหนี้รายอื่นจะไม่สามารถได้รับเงินจากเงินเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์จ่ายให้สมาชิก”

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดี คือ 1. สมาชิกได้รับเงินในทันทีหลังจากที่มีการประชุมใหญ่เสร็จสิ้น

2. สมาชิกสามารถวางแผนในการนำเงินเฉลี่ยคืนไปใช้เพื่อลดหนี้ หรือชำระค่าประกันชีวิต หรือลงทุนในกองทุนเพื่อลดภาษี ซึ่งได้รับประโยชน์เพิ่มเติมอีกด้วย

3. เป็นการลดภาระการจัดการในการดำเนินการจัดส่งเงินให้สำนักงานบังคับคดี

ผลเสีย คือ ทำให้เจ้าหนี้รายอื่นไม่สามารถได้รับเงินจากเงินเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์จ่ายให้แก่สมาชิก

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดี คือ เป็นแรงจูงใจในการสร้างวินัยเกี่ยวกับการชำระหนี้ให้แก่สมาชิก สร้างความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ และความมั่นคงให้แก่ระบบสหกรณ์

ผลเสีย คือ อาจทำให้สมาชิกพ้นจากภาวะการเป็นหนี้ต่อบุคคลภายนอกข้างลง มีดอกเบี้ยค้างชำระต่อบุคคลภายนอกเพิ่มมากขึ้น และอาจเป็นการสร้างวินัยทางการเงินที่ไม่ดี ขาดความรับผิดชอบต่อหนี้ที่มีต่อบุคคลภายนอกในระบบสหกรณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ 5 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดี คือ ทำให้สมาชิกมีฐานะทางการเงินดีขึ้น และเป็นการความเชื่อมั่นให้แก่สหกรณ์ ทำให้สมาชิกมีโอกาสกลับมาใช้บริการสหกรณ์เพิ่มมากขึ้น

ผลเสีย คือ เจ้าหนี้จะไม่ได้รับชำระหนี้ตามกฎหมาย ส่งผลให้เจ้าหนี้อาจมีดำเนินการในทางอื่น ๆ เช่น การอายัดเงินเดือน ซึ่งอาจทำให้สมาชิกรับภาระมากกว่าปกติ

กลุ่มตัวอย่างที่ 6 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดีที่เกิดขึ้นกับสหกรณ์ คือ สหกรณ์จะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการนำส่งเงิน และสามารถนำเงินส่วนนี้มาหักชำระหนี้สหกรณ์ได้อีกด้วย อีกทั้งยังส่งผลดีต่อสมาชิก ทำให้สมาชิกได้รับเงินส่วนนี้ไปใช้สอยในครัวเรือน ซึ่งจะให้มีชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้บ้าง

กลุ่มตัวอย่างที่ 7 ตัวแทนสำนักงานสหกรณ์จังหวัด มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดี คือ สมาชิกจะได้รับเงินปันผล และเงินเฉลี่ยคืนเต็มจำนวน ทำให้สมาชิกมีขวัญและกำลังใจในการทำธุรกรรมร่วมกับสหกรณ์

ผลเสีย คือ เจ้าหนี้ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะไม่ได้รับการชำระหนี้จากสหกรณ์ ในส่วนที่สหกรณ์ต้องนำส่งให้สำนักงานบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ดังกล่าว

กลุ่มตัวอย่างที่ 8 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดีและผลเสียของการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีจะส่งผลดีต่อสมาชิกทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ เมื่อเงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี สมาชิกก็จะได้รับเงินเฉลี่ยคืนแน่นอน ส่งผลให้สมาชิกมีความต้องการที่จะกู้ยืมเงินจากสหกรณ์เพิ่มขึ้น แต่ก็ยอมส่งผลเสียให้แก่เจ้าหนี้ที่ไม่สามารถอายัดเงินเฉลี่ยคืนได้ ซึ่งหากสมาชิกท่านใดไม่มีทรัพย์สินอื่นใดเลย เจ้าหนี้ก็จะไม่สามารถที่จะบังคับคดีกับสมาชิกท่านนั้นได้ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อเจ้าหนี้โดยตรง

กลุ่มตัวอย่างที่ 9 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

ผลดี คือ สมาชิกสหกรณ์สามารถนำเงินไปใช้จ่ายภายในครอบครัวได้ โดยไม่ต้องถูกเจ้าหนี้ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกยัดเงินส่วนที่ได้มาจากการชำระหนี้ ไปชำระหนี้เจ้าหนี้ภายนอกอีก

ผลเสีย คือ เจ้าหนี้ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะไม่สามารถนำเงินส่วนนี้ไปชำระหนี้ได้

ข้อคำถามที่ 5 หากเงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว ท่านเห็นว่าควรแก้ไขกฎหมายสหกรณ์ หรือไม่ และหากไม่สามารถแก้ไขกฎหมายสหกรณ์ได้แล้ว จะมีช่องทางแก้ไขกฎระเบียบภายในของสหกรณ์ได้บ้างหรือไม่

ในประเด็นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็น ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

เห็นควรให้ดำเนินการเพื่อเสนอให้มีการแก้กฎหมาย พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนไม่ตกอยู่ในการบังคับคดี กฎระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์ ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ขัดกับ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และกฎหมายอื่น เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฯลฯ จะกระทำมิได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ประการแรก ควรแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ให้มีการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนไม่ให้อยู่ในความรับผิดชอบใด ๆ นอกเหนือจากความรับผิดชอบของสหกรณ์ และเพื่อป้องกันการนำกฎหมายอื่นมาบังคับแก้เงินเฉลี่ยคืนในอนาคต

ประการที่สอง หากไม่สามารถแก้ไขกฎหมายของสหกรณ์ได้ ควรมีช่องทางโดยการกำหนดข้อบังคับ และระเบียบเงินกู้ให้สมาชิกทำหนังสือยินยอม โดยเมื่อมีการกู้ยืมเงินก็สามารถยินยอมให้สหกรณ์หักเงินเฉลี่ยคืนมาชำระหนี้ของตนเมื่อมีสิทธิ์ได้รับเงินเฉลี่ยคืนได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ประการแรก ควรแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 เพื่อให้มีผลคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนเช่นเดียวกับหุ้น

ประการที่สอง หากไม่สามารถแก้ไขกฎหมายสหกรณ์ได้ ควรมีช่องทางโดยการกำหนดข้อบังคับ และระเบียบเงินกู้ให้สมาชิกทำหนังสือยินยอมเมื่อสมาชิกได้มีการทำสัญญากู้ยืมกับสหกรณ์ และสหกรณ์ได้จัดสรรเงิน

เฉลี่ยคืนแก่สมาชิกผู้กู้ เพื่อให้ผู้กู้รายนั้นทำหน้าที่ยินยอมให้สหกรณ์นำมาชำระหนี้ หรือชำระค่าต่ออายุสมาคม ฌาปนกิจสงเคราะห์ต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ในส่วนขอของข้อยกเว้นแห่งการบังคับคดีนี้ ควรบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดี ควบคู่กับการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 เพื่อให้มีความสอดคล้อง และเกิดความรัดกุม

กลุ่มตัวอย่างที่ 5 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

หากเงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ย่อมไม่จำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายสหกรณ์อีกต่อไป เนื่องจากสมาชิกจะได้รับเงินเฉลี่ยคืนส่วนนี้ไปใช้ จึงไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ให้มีความซ้ำซ้อนอีก

กลุ่มตัวอย่างที่ 6 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

หากเงินเฉลี่ยคืนไม่ต้องถูกบังคับคดีแล้ว ย่อมไม่มีความจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายสหกรณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ 7 ตัวแทนสำนักงานสหกรณ์จังหวัด มีความเห็นสรุปได้ว่า

ไม่มีความจำเป็นต้องแก้ไขข้อกฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ของเจ้าหนี้และลูกหนี้ เนื่องจากเงินเฉลี่ยคืนควรเป็นเงินที่นำไปชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 8 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

เงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินที่ทางสหกรณ์จ่ายเงินให้แก่สมาชิก ซึ่งผู้เงินแล้วได้จ่ายดอกเบี้ยให้กับทางสหกรณ์ออมทรัพย์บางส่วน หรือในกรณีของสหกรณ์การเกษตรจะมีเงินเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกที่ซื้อสินค้าไปจากสหกรณ์การเกษตรบางส่วน เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับสมาชิกเปรียบเหมือนเงินรางวัลตอบแทนสำหรับสมาชิกที่ได้ผ่อนชำระหนี้ หรือชำระค่าสินค้าโดยไม่ผิดนัด

ซึ่งในเมื่อเงินเฉลี่ยคืนทั้งสองกรณีดังกล่าว เป็นเงินที่ทางสหกรณ์มีเจตนาคืนแก่สมาชิกเพื่อเป็นแรงจูงใจ เพื่อให้สมาชิกได้ใช้จ่ายตอนปิดบปีของสหกรณ์ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง และวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ อาจแก้ไขระเบียบของสหกรณ์เพื่อคุ้มครองสมาชิก โดยกำหนดอัตราเงินเฉลี่ยคืนขั้นต่ำ เช่น เงินเฉลี่ยคืนไม่เกิน 20,000 บาท ก็ไม่ให้อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หรืออาจให้บังคับคดีได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินที่สมาชิกอาจจะได้รับคืน

กลุ่มตัวอย่างที่ 9 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า หากเงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายสหกรณ์อีกต่อไป

ข้อคำถามที่ 6 ท่านคิดว่าการแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์อันเนื่องมาจากการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีจะส่งผลต่อท่านหรือไม่ อย่างไร

ในประเด็นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็น ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

กรณีที่สามารถแก้ไข พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 เพื่อให้ความคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การบังคับคดี จะส่งผลดีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ และต่อตัวสมาชิกโดยตรง อันจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการรวมตัวกันของสมาชิกสหกรณ์ เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางธุรกิจ และลดภาระของสหกรณ์ในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกให้กับสำนักงานบังคับคดี

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

มีผลดีดังนี้

1. ลดภาระในการดำเนินการในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สำนักงานบังคับคดี
2. สมาชิกจะมีกระแสเงินสดเพิ่มขึ้นในการใช้จ่าย
3. สมาชิกสามารถนำเงินเฉลี่ยคืนมาชำระหนี้คืนให้สหกรณ์ ทำให้สมาชิกสามารถชำระหนี้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และมีอิสรภาพทางการเงินมากขึ้น

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

เป็นผลดีต่อสมาชิกและสหกรณ์ เนื่องจากดังนี้

1. สมาชิกจะได้รับเงินทันทีที่สหกรณ์มีการประชุมใหญ่สามัญเสร็จสิ้นลง
2. เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย สำหรับสมาชิกที่มีการวางแผนการเงิน เช่น ที่สมาชิกที่ทำประกันชีวิตและชำระรายปี
3. สามารถนำเงินเฉลี่ยคืนมาชำระหนี้คืนให้สหกรณ์ได้ทันที และลดค่าใช้จ่ายส่วนดอกเบี้ย
4. เป็นการเพิ่มโอกาสที่จะทำให้สามารถปลดหนี้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

กลุ่มตัวอย่างที่ 4 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

หากมีการแก้ไขกฎหมายให้เงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีแล้ว ย่อมส่งผลเช่นเดียวกับที่ได้ให้ความคิดเห็นไว้ก่อนหน้านี้ คือ ย่อมเป็นผลดีเนื่องจากทำให้สมาชิกได้รับเงินเฉลี่ยคืนอันเป็นผลทำให้สามารถแบ่งเบาภาระด้านการเงินของสมาชิกได้

กลุ่มตัวอย่างที่ 5 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

การแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีจะส่งผลต่อสหกรณ์ เพราะหากสมาชิกสหกรณ์มีคุณภาพชีวิตที่ดี จะทำให้การนำส่งเงินค่างวดเพื่อชำระหนี้ ให้แก่สหกรณ์ก็จะดีตามไปด้วย ซึ่งการที่สมาชิกไม่โดนอายัดเงินดังกล่าวก็ทำให้ทางสมาชิกและสหกรณ์สามารถเติบโตกันไปด้วยกันเรื่อย ๆ

กลุ่มตัวอย่างที่ 6 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ย่อมส่งผลดีต่อสมาชิกอย่างแน่นอน

กลุ่มตัวอย่างที่ 7 ตัวแทนสำนักงานสหกรณ์จังหวัด มีความเห็นสรุปได้ว่า

สหกรณ์ไม่มีหน้าที่ในการนำส่งเฉลี่ยคืนให้แก่สำนักงานบังคับคดี และสมาชิกก็จะได้รับเฉลี่ยคืนตามสิทธิของตนเองตามที่ควรจะได้รับ และคณะกรรมการดำเนินการไม่ต้องรับความเสี่ยงในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการบังคับคดี

กลุ่มตัวอย่างที่ 8 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

การแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 อันเนื่องมาจากการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีจะส่งผลต่อการบังคับคดีโดยตรงต่อเจ้าหน้าที่ และหากลูกหนี้ซึ่งเป็นสมาชิกรายนั้นไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่จะให้บังคับคดีได้เลย เจ้าหน้าที่ก็จะไม่บังคับได้เลย อันเป็นการไม่ยุติธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่

กลุ่มตัวอย่างที่ 9 ตัวแทนของกรมบังคับคดี มีความเห็นสรุปได้ว่า

หากได้มีการแก้ไขกฎหมายสหกรณ์ไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี จะส่งผลต่อสำนักงานบังคับคดี กล่าวคือ หากมีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวแล้ว ย่อมทำให้สำนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับภาระเรื่องการอายัดเงินดังกล่าวอีกด้วย

ข้อคำถามที่ 7 ข้อเสนอแนะ

ในประเด็นดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็น ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ตัวแทนของสหกรณ์และสมาชิก มีความเห็นสรุปได้ว่า

ควรมีการดำเนินการทบทวนหรือแก้ไขเพื่อประโยชน์แก่สมาชิกสหกรณ์โดยเร็ว

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาในแต่ละประเด็น อันได้แก่ สภาพปัญหาอันเกิดจากการที่เงินเฉลี่ยคืนยังคงอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี การรักษาผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ การแก้ไขกฎหมายสหกรณ์ ตลอดจนผลกระทบจากการแก้ไขดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ และสรุปผล ประกอบกับข้อมูลที่ได้มาจากการวิจัยเชิงเอกสารเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะที่จะกล่าวไว้ในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4 บทวิเคราะห์

จากการศึกษาทั้งโดยการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์แล้วพบว่า การกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ก่อให้เกิดปัญหาในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

4.1. ปัญหาสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนเป็นของบุคคลใด

สหกรณ์เป็นสถาบันการเงินอย่างหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติของคณะกรรมการดำเนินการในแต่ละสหกรณ์ โดยสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสหกรณ์ประเภทหนึ่งที่ต่างจากสหกรณ์ประเภทอื่น กล่าวคือ สมาชิกส่งเงินค่าหุ้น เงินงวดชำระหนี้และเงินฝาก โดยหน่วยงานต้นสังกัดของสมาชิกจะเป็นผู้หักเงินส่งสหกรณ์โดยตรง ตามมาตรา 42/1 ที่กำหนดว่า เมื่อสมาชิกให้ความยินยอมเป็นหนังสือไว้กับสหกรณ์แล้วก็ให้ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานของรัฐ หรือนายจ้างในสถานประกอบการ หรือหน่วยงานอื่นที่สมาชิกปฏิบัติหน้าที่อยู่หักเงินเดือน หรือค่าจ้าง หรือเงินอื่นใด ซึ่งถึงกำหนดจ่ายแก่สมาชิคนั้นเพื่อชำระหนี้หรือภาระผูกพันอื่นที่มีต่อสหกรณ์ ให้แก่สหกรณ์ตามจำนวนที่สหกรณ์แจ้งไป และการแสดงเจตนายินยอมดังกล่าวนี้สมาชิกไม่อาจถอนได้

สมาชิกซึ่งถือหุ้นในสหกรณ์จะได้ผลตอบแทนเป็นเงินปันผลตามมาตรา 60 (1) และหากสมาชิกมีการกู้ยืมเงินและจ่ายดอกเบี้ยให้แก่สหกรณ์ในรอบปีบัญชีด้วยแล้ว สมาชิกรายนั้น ๆ จะได้รับผลตอบแทนที่เรียกว่าเงินเฉลี่ยคืนตามมาตรา 60 (2) ที่กำหนดให้จ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ระหว่างปี ดังนั้น เงินเฉลี่ยคืนจึงเป็นเงินที่ถือเป็นสิทธิของสมาชิกที่อยู่ในสหกรณ์ อย่างไรก็ตาม จากสภาพที่เงินเฉลี่ยคืนนั้นถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่อาจมีราคาและถือเอาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138¹⁰¹ เจ้าหนี้จึงมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ของตนจากเงินเฉลี่ยคืนได้โดยสิ้นเชิงตามมาตรา 214 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹⁰² อีกทั้งสิทธิที่จะได้รับเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวกฎหมายมิได้กำหนดให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามมาตรา 302 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงชอบที่จะร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีอายัดสิทธิเรียกร้องนั้นตามมาตรา 274 วรรคแรก¹⁰³

เมื่อเงินเฉลี่ยคืนเป็นทรัพย์สินของสมาชิกซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่อยู่ในสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจบังคับคดีอายัดไปยังสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้ตามมาตรา 296 (2) และมาตรา 316 ทั้งนี้ ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนนั้นจะมีข้อโต้แย้ง ข้อจำกัด เงื่อนไข หรือว่าได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนหรือไม่ก็ตาม ตามมาตรา 317

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535, มาตรา 138

¹⁰² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535, มาตรา 214

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2560, มาตรา 274

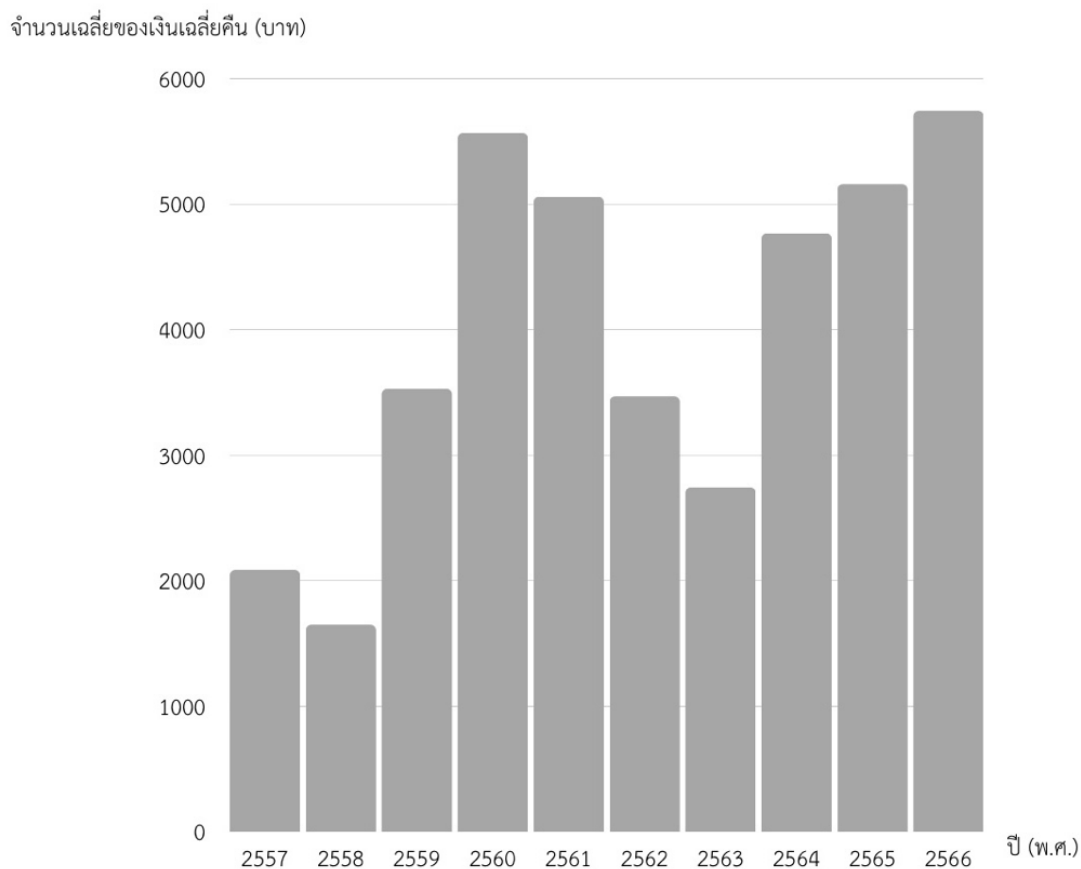
เงินเฉลี่ยคืนจึงเป็นทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาสามารถร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดเพื่อนำมาชำระหนี้ได้ และเมื่อสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้รับคำสั่งอายัดแล้วจำเป็นต้องส่งเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีภายในระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ สหกรณ์จะอ้างเหตุว่ามีไม่ใช่เป็นคำสั่งอายัดของศาลจึงไม่ส่งเงินอายัดนั้นไม่ได้เพราะคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถบังคับได้และไม่ขัดต่อกฎหมายอย่างใด¹⁰⁴ ดังนั้น เมื่อสหกรณ์ได้รับหนังสืออายัดเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกแล้ว สหกรณ์จะต้องส่งเงินอายัดดังกล่าวไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้เพราะสหกรณ์มิใช่เป็นเจ้าหน้าที่บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินเฉลี่ยคืนและสมาชิกซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาย่อมไม่มีสิทธิได้รับเงินเฉลี่ยคืนในทุก ๆ ปี ตรีบาโตที่ยังไม่มีการยกเลิกคำสั่งอายัดดังกล่าว

ดังนั้นจากข้อกฎหมายดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการที่เงินเฉลี่ยคืนนั้นยังคงอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หรือกล่าวคือ ตามกฎหมายนั้นเงินเฉลี่ยคืนสามารถถูกอายัดได้โดยคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีอันเนื่องมาจากการใช้สิทธิของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้

จากการที่เงินเฉลี่ยคืนยังคงอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีนั้น ย่อมส่งผลให้บุคคลผู้มีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืน ทั้งสมาชิกสหกรณ์หรือลูกหนี้ และเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่ได้ใช้สิทธิในการติดตามทวงคืนเงินที่ลูกหนี้ได้กู้ยืมไป เช่นนี้ จึงก่อให้เกิดปัญหาที่ว่ากรณีที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนจะก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไร ตลอดจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสหกรณ์ซึ่งเป็นผู้นำส่งเงินเฉลี่ยคืนหรือไม่ อย่างไร หรือกล่าวคือเกิดประเด็นที่ว่าบุคคลใดบ้างควรมีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืน

โดยจากปัญหาที่บุคคลใดบ้างที่ควรมีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืน พบว่าในทางปฏิบัติหรือโดยข้อเท็จจริงนั้น เงินเฉลี่ยคืนได้มีคำสั่งอายัดจากพนักงานบังคับคดีเรื่อยมา โดยยกตัวอย่างจากข้อมูลจำนวนเฉลี่ยของเงินเฉลี่ยคืนที่ถูกอายัดในแต่ละปี จากสหกรณ์ออมทรัพย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด ตั้งแต่ปี 2557 – 2566 ดังที่แสดงข้อมูลไว้

¹⁰⁴ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3516/2555

ภาพที่ 4.1 จำนวนเฉลี่ยของเงินเฉลี่ยคืนที่ถูกอายัดในแต่ละปี

เมื่อพิจารณาตามข้อกฎหมายประกอบข้อเท็จจริงดังกล่าว ถือได้ว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานั้นมีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืน หรือกล่าวคือ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดเงินเฉลี่ยคืน เพื่อนำมาชำระหนี้ได้ ซึ่งย่อมส่งผลให้สมาชิกสหกรณ์หรือลูกหนี้ไม่มีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืน หรือไม่ได้เงินเฉลี่ยคืนอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม หากกล่าวถึงนิยามความหมายของเงินเฉลี่ยคืน ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า เงินเฉลี่ยคืน หมายถึง เงินที่สมาชิกได้รับจากสหกรณ์เฉพาะผู้ที่กู้เงินจากสหกรณ์เท่านั้น โดยสหกรณ์จะเฉลี่ยคืนให้จากยอดรวมของดอกเบี้ยที่ชำระให้แก่สหกรณ์ในแต่ละปี ซึ่งสมาชิกจะได้รับเงินเฉลี่ยคืนมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนดอกเบี้ยที่สมาชิกได้จ่ายให้แก่สหกรณ์นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม ในปีเดียวกัน คู่ณด้วยอัตราเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์กำหนดไว้แต่ละปี

จากความหมายของเงินเฉลี่ยคืนจึงถือได้ว่า เงินเฉลี่ยคืนไม่ถือเป็นเงินได้ของสมาชิกที่เกิดจากการลงทุน เช่น การซื้อหุ้น ที่สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนเป็นเงินปันผล ซึ่งถือเป็นรายได้จากการลงทุน และเงินเฉลี่ยคืนนั้นก็

ไม่ถือเป็นรายได้จากการกักเงินเช่นกัน แต่เป็นเงินที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิกตามส่วนแห่งการใช้บริการเงินกู้กับสหกรณ์ สมาชิกได้รับเงินเฉลี่ยคืนจากสหกรณ์ เปรียบเสมือนส่วนลดของดอกเบี้ยที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิก

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงที่มาของเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวแล้ว สมาชิกจึงควรมีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนในแต่ละปี เช่นนี้ จึงไม่ควรกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีอีกต่อ

4.2 ปัญหาสิทธิในการนำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อสหกรณ์

เงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินที่สหกรณ์จ่ายคืนแก่สมาชิกที่กู้เงินจากสหกรณ์ในรอบปีบัญชีโดยคิดจากดอกเบี้ยที่สะสมทุกสัญญาเงินกู้รวมกันแล้วคูณด้วยอัตราเฉลี่ยคืนตามมติที่ประชุมใหญ่กำหนด เงินเฉลี่ยคืนจึงเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีโดยการอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวไปยังสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้ ทั้งนี้ เพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา สหกรณ์จึงจะปฏิเสธไม่ส่งเงินเฉลี่ยคืนตามคำสั่งอายัดไม่ได้ มิฉะนั้นแล้ว สหกรณ์อาจถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งบังคับสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกผู้รับคำสั่งอายัดให้ปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดี หากศาลได้สวนแล้วมีคำสั่งให้สหกรณ์ชำระหนี้ตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่ง สหกรณ์ยังคงเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลเช่นว่านี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจร้องขอให้ศาลบังคับคดีแก่สหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเสมือนเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้¹⁰⁵

ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า เงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินที่สหกรณ์จ่ายคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี บัญชีตามมาตรา 60 (2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ดังนั้น เงินเฉลี่ยคืนจึงเป็นทรัพย์สินของสมาชิคนับตั้งแต่วันเข้าเป็นสมาชิกเพียงแต่มีเงื่อนไขว่า จะต้องมิมติที่ประชุมใหญ่สมาชิกเสียก่อนจึงจะจ่ายเงินดังกล่าวคืนให้แก่สมาชิกได้ และเมื่อเงินเฉลี่ยคืนเป็นทรัพย์สินของสมาชิกแล้ว สมาชิกอาจตกลงยินยอมให้สหกรณ์นำเงินเฉลี่ยคืนที่ตนเองจะได้รับในแต่ละปีไปหักกับจำนวนหนี้ที่สมาชิกมีอยู่กับสหกรณ์ก็สามารถทำได้ เพราะเป็นข้อตกลงที่เป็นอิสระในทางแพ่ง ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา ถึงแม้จะไม่มีการบัญญัติไว้ดังเช่นกรณีสหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ที่สมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้ตามมาตรา 42 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ก็ตาม แต่การทำข้อตกลงดังกล่าวนี้จะต้องกระทำเสียก่อนสหกรณ์ได้รับคำสั่งอายัดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีเพราะหากเป็นการตกลงภายหลังได้รับคำสั่งอายัดแล้วย่อมไม่มีผลผูกพันเจ้าพนักงานบังคับคดี¹⁰⁶ และสหกรณ์ยังต้องส่งเงินเฉลี่ยคืนตามคำสั่งอายัดไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีภายในเวลาที่กำหนดด้วย โดยสหกรณ์ไม่อาจยกข้อตกลงยินยอมให้นำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบ

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2560, มาตรา 321

¹⁰⁶ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 57/2564

ลบนีซึ่งกระทำภายหลังได้รับคำสั่งอายัด มิฉะนั้นแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับ สหกรณ์ชำระหนี้เป็นจำนวนเงินตามคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดี เสมือนสหกรณ์เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 321 ได้

จึงจะเห็นได้ว่า เมื่อสมาชิกสหกรณ์ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ภายนอกแล้ว ทรัพย์สินทุกชนิดของสมาชิกย่อมถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้บังคับคดีได้ รวมทั้งสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนซึ่งสมาชิกมีสิทธิได้รับจากสหกรณ์ด้วย และเมื่อสหกรณ์ได้รับคำสั่งอายัดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว สหกรณ์ย่อมมีหน้าที่ต้องส่งเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยคณะกรรมการจะต้องดำเนินการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวให้กับสำนักงานบังคับคดีเต็มจำนวน หากสหกรณ์ไม่ดำเนินการหรือฝ่าฝืนคำสั่งอายัดอาจถูกบังคับคดีเสียเองเสมือนเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 312 วรรคสองได้ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการอาจต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว หรือกล่าวคือสหกรณ์อาจต้องรับผิดชอบชำระหนี้แทนสมาชิกได้

หากแต่เมื่อศึกษาเพิ่มเติมถึงการใช้สิทธินำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อสหกรณ์ พบว่า สหกรณ์นั้น ไม่ได้มีสิทธิในการนำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อสหกรณ์เหนือกว่าเจ้าหนี้อื่นแต่อย่างใดเลย ส่งผลให้เกิดปัญหาที่ว่าเจ้าหนี้อื่น ๆ หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้หรือบังคับชำระหนี้จากเงินเฉลี่ยคืน เช่นนี้ก่อให้เกิดการตั้งคำถามที่ว่าสหกรณ์นั้นจำต้องแบกรับภาระ ตลอดจนความรับผิดชอบต่าง ๆ ในเงินเฉลี่ยคืน หากแต่สหกรณ์ไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้หรือหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้จากเงินเฉลี่ยคืนได้เลย ทำให้สหกรณ์จำต้องส่งเงินเฉลี่ยคืนทั้งหมดตามคำสั่งอายัด ไม่เช่นนั้นอาจถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีกับสหกรณ์เสมือนเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา หากแต่สหกรณ์กลับไม่ได้ประโยชน์ หรือกล่าวคือ ไม่ได้มีบุริมสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า เมื่อสมาชิกไม่สามารถนำเงินเฉลี่ยคืนที่ได้มาชำระหนี้สหกรณ์เพื่อให้หมดหนี้เร็วขึ้น ทำให้ไม่อาจส่งผลให้สมาชิกมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ อันเป็นผลมาจากการที่เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ซึ่งส่งผลให้สหกรณ์ต้องปฏิบัติตามคำสั่งอายัดนั้น เป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบ ภาระงาน ตลอดจนภาระการจัดการของสหกรณ์ให้มากยิ่งขึ้นในการที่จะต้องดำเนินการจัดส่งเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าว ซึ่งอาจจะมีปริมาณเกินกว่าศักยภาพของสหกรณ์ได้

ดังนั้น การกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ที่มีผลให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถอายัดเงินเฉลี่ยคืนได้ จึงย่อมส่งผลเสียแก่สหกรณ์ เช่นนี้ จึงไม่ควรกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีอีกต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่

ของศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ ที่ว่า สหกรณ์ควรมีบทบาทในการทำธุรกิจเพื่อสังคมโดยดูแลสวัสดิการแก่สมาชิกสหกรณ์¹⁰⁷

4.3 ปัญหาสิทธิของเจ้าหน้าที่ภายนอกในการอายัดเงินเฉลี่ยคืน

เมื่อสมาชิกสหกรณ์เป็นหนี้บุคคลภายนอกด้วย เช่น หนี้เช่าซื้อ หนี้บัตรเครดิต หนี้เงินกู้ หรือหนี้อื่น ๆ ก็ตาม หากสมาชิกผิดนัดชำระหนี้และถูกเจ้าหนี้ฟ้องคดีต่อศาลบังคับให้ชำระหนี้และศาลมีคำพิพากษาให้ชำระหนี้แล้ว สมาชิกดังกล่าวย่อมตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในการนี้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิร้องขอให้บังคับคดีเอาทรัพย์สินทุกชนิดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อชำระหนี้ได้ และด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้นี้ เจ้าหนี้อ่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 ทั้งเจ้าหนี้อ่อมมีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย ตามมาตรา 214 เมื่อเงินเฉลี่ยคืนเป็นทรัพย์สินของสมาชิกซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ภายนอกแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดเพื่อนำมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ซึ่งสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการร้องขอให้อายัดเงินเฉลี่ยคืนนั้น เริ่มจากการที่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือเป็นบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ชำระหนี้(ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ชำระหนี้ตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ได้รับชำระหนี้(เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ชอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน อายัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่ง¹⁰⁸ ดังนี้ เมื่อสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้และมีใช้ทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของการบังคับคดีแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัด¹⁰⁹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 มาตรา 316 และมาตรา 317 ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

อย่างไรก็ตาม กรณีสมาชิกมีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษหลายรายและถูกเจ้าหนี้รายใดรายหนึ่งร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกไว้ก่อนแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายอื่น ๆ นั้นไม่อาจร้องขอให้อายัดได้อีกเพราะเป็นการอายัดซ้ำ แต่เจ้าหนี้รายอื่น ๆ นั้น มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอเฉลี่ยทรัพย์จากจำนวนเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกที่ถูกอายัดได้¹¹⁰

และเมื่อสมาชิกสหกรณ์ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ภายนอกไม่ว่าจะมีเจ้าหนี้เพียงรายเดียวหรือหลายรายก็ตาม เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายใดรายหนึ่งย่อมมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการ

¹⁰⁷ ศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ, บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่, *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 10(2) (2560), น. 143-183.

¹⁰⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2560, มาตรา 274

¹⁰⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2560, มาตรา 302

¹¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2560, มาตรา 326

อายุัดสิทธิเรียกร้องในเงินค่าหุ้น เงินปันผล และเงินเฉลี่ยคืนที่มีอยู่กับสหกรณ์ได้ และมีเพียงเงินค่าหุ้นเท่านั้นที่สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ซึ่งสมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้เพราะสหกรณ์เป็นเจ้าของหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินค่าหุ้นของสมาชิก ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 วรรคสอง¹¹¹ แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้สหกรณ์เป็นเจ้าของหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินปันผล และเงินเฉลี่ยคืนด้วย ดังนั้น สหกรณ์จึงไม่อาจยึดหน่วงเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนเพื่อไม่ส่งให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามคำสั่งอายุัดได้ มิฉะนั้นแล้วสหกรณ์จะต้องรับผิดชอบชำระหนี้แทนสมาชิกเสียเอง

ดังนั้น จากสิทธิของเจ้าหนี้ภายนอกดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น แม้ว่าเจ้าหนี้ภายนอกอาจมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดเงินเฉลี่ย แต่เมื่อพิจารณาถึงที่มาของเงินเฉลี่ยคืนซึ่งไม่ใช่รายได้จากการกู้ยืมเงินได้อย่างใด หากแต่เป็นเงินที่สหกรณ์ได้คืนให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนแห่งการชำระดอกเบี้ยเงินกู้กับสหกรณ์ โดยเปรียบเทียบส่วนลดของดอกเบี้ยที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิกที่ทำธุรกิจหรือทำการกู้ยืมเงินจากสหกรณ์และชำระหนี้อย่างครบถ้วนตามนัดซึ่งส่งผลให้สหกรณ์มีผลกำไร สหกรณ์จึงต้องจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 60 เช่นนี้ จึงมีข้ออันควรพิจารณาต่อไปว่าเงินเฉลี่ยคืนนั้นถือเป็นสิทธิเฉพาะตัวของลูกหนี้หรือสมาชิกสหกรณ์ซึ่งได้ชำระหนี้ให้แก่สหกรณ์หรือไม่ และหากเจ้าหนี้ภายนอกนั้นมีสิทธิมีเงินในเฉลี่ยคืนจะส่งผลดีหรือส่งผลเสียทั้งในทางตรงและทางอ้อม หรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์ต่อไป

โดยการที่สมาชิกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ภายนอกจนกระทั่งมีการบังคับคดีโดยการอายุัดสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืน อันเนื่องมาจากการที่เงินเฉลี่ยคืนนั้นอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ย่อมมีผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสมาชิกและสหกรณ์เป็นอย่างยิ่ง

โดยส่งผลเสียทางตรงต่อสมาชิกคือเมื่อถูกบังคับคดี สมาชิกย่อมไม่อาจได้รับเงินเฉลี่ยคืนในทุก ๆ ปี ซึ่งจากการศึกษาวิจัยนั้น เมื่อพิจารณาถึงกรณีที่เงินเฉลี่ยคืนมิใช่เงินรายได้ของสมาชิกอย่างเช่นเงินประเภทอื่น ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หากแต่เงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิกตามส่วนแห่งการใช้บริการเงินกู้กับสหกรณ์ ถือเป็นเงินที่สหกรณ์จ่ายคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนจำนวนรวมแห่งดอกเบี้ยเงินกู้ เนื่องจากสมาชิกนั้นได้ชำระหนี้ให้แก่สหกรณ์ในระหว่างปี ซึ่งหากสมาชิกผิดนัดการส่งเงินงวดชำระหนี้ไม่ว่าต้นเงิน หรือดอกเบี้ยในปีใด ย่อมตัดมิให้สมาชิกได้รับเงินเฉลี่ยคืนสำหรับปีนั้น อีกทั้งสหกรณ์นั้นต้องมีผลการดำเนินงานสิ้นปี และมีผลกำไรสุทธิ จึงจะสามารถจ่ายเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกได้ ดังนั้น เงินเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์จ่ายคืนจึงให้เป็นไปตามหลักการสหกรณ์ ที่สมาชิกได้มีส่วนในการใช้บริการเงินกู้กับสหกรณ์โดยการกู้ยืมเงินและจ่ายดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนต้นทุนของเงินกู้ที่สมาชิกกู้ยืมเงิน ซึ่งสมาชิกได้ชำระหนี้อย่างครบถ้วนและไม่เคยมีการผิดนัดชำระมาตลอดทั้งปี เงินเฉลี่ยคืนจึงเปรียบเสมือนเป็นสวัสดิการ และเป็นการช่วยลดภาระรายจ่ายด้านดอกเบี้ยให้กับสมาชิก และเป็นกำลังใจให้กับสมาชิกที่มีความอดทน มีวินัย และภักดีในการทำธุรกิจและใช้บริการกับสหกรณ์ ถือเป็นกรมีส่วนร่วมในการทำธุรกิจโดยสมาชิกซึ่งเป็นหลักการสำคัญของสหกรณ์ ที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกในฐานะเจ้าของ

¹¹¹ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 42

และผู้ให้บริการด้วย หลักการข้อนี้นุ่งสร้างพฤติกรรมให้เห็นคุณค่าของความร่วมมือเป็นสำคัญมากกว่าเงินกำไรที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจ จึงถือได้ว่าเงินเฉลี่ยนั้น เป็นสิ่งจูงใจหนึ่งที่ทำให้สมาชิกมีวินัยในการชำระหนี้ให้แก่สหกรณ์ เพื่อให้มีสิทธิ์ในการได้รับเงินเฉลี่ยคืนจากสหกรณ์เมื่อสิ้นสุดปีบัญชี

ดังนั้น หากเงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบของการบังคับคดีอยู่ ย่อมจะส่งผลต่อแรงจูงใจ และอาจทำลายวินัยการชำระหนี้ต่อสหกรณ์ของสมาชิก อีกทั้งสมาชิกบางส่วนนั้นได้ตัดสินใจกู้ยืมจากสหกรณ์ออมทรัพย์ ที่แม้บางครั้งดอกเบี้ยอาจจะสูงกว่าสถาบันการเงินอื่น ย่อมอาจเป็นไปได้เพราะต้องการได้รับเงินเฉลี่ยคืนในตอนสิ้นปี หากแต่ในท้ายที่สุดแล้วกลับโดนบังคับคดีนำเงินเฉลี่ยคืนไปชำระหนี้อื่น สมาชิกย่อมไม่ยอมผ่อนชำระหนี้ต่อ ส่งผลให้สมาชิกเป็นลูกหนี้ประเภทหนี้เสียได้ ซึ่งย่อมเป็นผลเสียทางอ้อมที่ส่งต่อมายังสหกรณ์และกระบวนการสหกรณ์ เงินเฉลี่ยคืนจึงควรเป็นสิทธิ์เฉพาะตัวของสมาชิก ที่จะนำเงินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ตามความจำเป็น รวมถึงการชำระหนี้รายใดก็ได้ จึงควรมีการกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนนั้นอยู่นอกเหนือความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีต่อไป

ส่วนการแก้ไขระเบียบของสหกรณ์ อันเป็นการแก้ไขระเบียบของสหกรณ์เพื่อคุ้มครองสมาชิก โดยกำหนดอัตราเงินเฉลี่ยคืนขั้นต่ำ เช่น เงินเฉลี่ยคืนไม่เกิน 20,000 บาท ย่อมไม่ควรอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หรืออาจให้บังคับคดีได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินเฉลี่ยคืนที่สมาชิกอาจได้รับ เนื่องจากการแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ที่เป็นการแก้ไขเพื่อไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีทั้งหมด ส่งผลต่อการบังคับคดีโดยตรงของเจ้าหนี้ ซึ่งหากลูกหนี้ที่เป็นสมาชิคนั้นไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่จะบังคับคดีได้ เจ้าหนี้อ่อมไม่มีทรัพย์สินใดที่จะสามารถนำมาบังคับชำระหนี้ได้เลย อันเป็นการไม่ยุติธรรมสำหรับเจ้าหนี้ หากแต่เพื่อคุ้มครองสิทธิของสมาชิก และลดผลกระทบที่เกิดแก่สหกรณ์ในภาวะการนำส่งเงินเฉลี่ยคืน อาจใช้วิธีการตกลงเป็นหนังสือยินยอมแก่สมาชิก ขอหักเงินจำนวนหนึ่ง หรือมีการกำหนดอัตราให้ชัดเจน เช่น กำหนดให้หักเงินเฉลี่ยคืนเพื่อชำระหนี้ได้ไม่เกินร้อยละ 50 หรือต้องไม่มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน ดังที่ได้กล่าวไว้

การกำหนดจำนวนเงิน 20,000 บาทนั้น ย่อมเป็นไปได้โดยสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302 ประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2560 ที่ระบุให้ลูกหนี้เงินเดือนไม่เกิน 20,000 บาท จะบังคับคดีอายัดเงินเดือนหาได้ไม่ หากแต่เมื่อพิจารณาถึงจำนวนเงินเฉลี่ยคืน โดยยกตัวอย่างรายการแสดงจำนวนเงินเฉลี่ยคืนสูงสุดที่ถูกอายัดของสหกรณ์ออมทรัพย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด ตั้งแต่ปี 2557 – 2566 ดังที่แสดงข้อมูลไว้ในตาราง

ปี	จำนวนเงินเฉลี่ยคืนสูงสุดที่ถูกอายัด
2557	4,123.00
2558	3,837.00
2559	7,753.00
2560	11,644.00
2561	12,115.11
2562	12,431.77
2563	9,722.36
2564	11,722.47
2565	16,466.37
2566	18,641.34
เฉลี่ย	10,845.64 บาท

ตารางที่ 4.1 จำนวนเงินเฉลี่ยคืนจำนวนมากที่สุดที่ถูกอายัด

จากข้อมูลในตารางที่ 4.1 พบว่าเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวมีจำนวนเงินไม่เกิน 20,000 บาท เช่นนี้ การระบุให้หักเงินเฉลี่ยคืนในกำหนดไม่เกิน 20,000 บาท ย่อมเป็นผลให้เงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวไม่ได้ถูกนำไปชำระให้แก่เจ้าหนี้ภายนอกแต่อย่างใด อีกทั้งหากกำหนดให้เจ้าหนี้ได้รับเงินเฉลี่ยคืนในอัตราเพียงร้อยละ 50 ย่อมถือได้ว่าเป็นจำนวนเงินที่ไม่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลารอบปีบัญชีที่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน หรือกล่าวคือจำนวนเงินเฉลี่ยคืนที่เจ้าหนี้ได้รับในระยะเวลา 1 ปีนั้น อาจไม่คุ้มค่ากับการเรียกร้องสิทธิเพื่อบังคับคดี ประกอบกับหากคำนึงถึงข้อยุ่งยากของสหกรณ์ที่ยังคงมีภาระในการนำส่งเงินดังกล่าว

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การที่เงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีนั้น ย่อมส่งผลเสียต่อสมาชิกหรือลูกหนี้ เนื่องจากอาจไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาใช้อำนาจร้องขอให้มีการบังคับคดี โดยการอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิก อีกทั้งยังส่งผลเสียต่อสหกรณ์ที่จำต้องรับภาระในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามคำสั่ง อย่างไรก็ตาม สหกรณ์นั้นถือเป็นสถาบันการเงินรูปแบบหนึ่งซึ่งมีบริการให้กู้ยืมเงิน เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงที่ว่าลูกหนี้หรือสมาชิกสหกรณ์ได้รับเงินเฉลี่ยคืน ย่อมหมายความว่าสมาชิกดังกล่าวมีวินัยในการชำระหนี้ หรือไม่เคยผิดนัดชำระหนี้แก่สหกรณ์ จึงได้รับเงินเฉลี่ยคืนเป็นการตอบ

แทน หากแต่เพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับคดีหรือการอายัดเงินเฉลี่ยคืน จึงอาจใช้แนวทางอื่นนอกเหนือจากการแก้ไขกฎหมาย เช่น การประนอมหนี้ โดยหากลูกหนี้หรือสมาชิกได้ถูกอายัดเงินเฉลี่ยคืน สหกรณ์อาจเสนอแนะให้มีการเจรจาระหว่างเจ้าหนี้ภายนอกและลูกหนี้ ซึ่งอาจดำเนินการในลักษณะของการปล่อยวงเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์นำเงินดังกล่าวชำระแก่เจ้าหนี้ภายนอก อันส่งผลให้เจ้าหนี้ภายนอกได้รับการชำระหนี้และลดภาระของสหกรณ์ในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืน ตลอดจนเมื่อพิจารณาถึงการอนุมัติสินเชื่อหรือการปล่อยวงเงินให้กู้ยืมแล้ว สมาชิกสหกรณ์ที่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนย่อมถือว่ามิวินัยในการชำระหนี้ การปล่อยวงเงินให้กู้จึงยอมเป็นไปได้โดยง่าย

แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงยอมเป็นผลดี คือ เจ้าหนี้ภายนอกได้รับการชำระ สหกรณ์ปลอดจากภาระในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืน และลูกหนี้ยังคงได้รับเงินเฉลี่ยคืน หากแต่ยังคงติดขัดในด้านข้อเท็จจริงที่ว่า ลูกหนี้ นั้นอาจมีหนี้สินล้นพ้นตัวจนสหกรณ์ไม่สามารถพิจารณาอนุมัติวงเงินกู้ได้ หรือในกรณีที่ไม่สามารถประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ภายนอกได้สำเร็จ ส่งผลให้จำเป็นต้องมีการอายัดเงินเฉลี่ยคืนตามข้อกำหนดเดิม เป็นต้น

ดังนั้น การที่เงินเฉลี่ยคืนยังคงอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ย่อมส่งผลเสียต่อสมาชิกหรือลูกหนี้ ตลอดจนสหกรณ์ ส่วนข้อกังวลที่ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเสียผลประโยชน์หรือถูกระทบสิทธิเกินควร หากกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี อันส่งผลให้เจ้าหนี้ภายนอกไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่อาจบังคับคดีได้ หากแต่ตามข้อกำหนดนั้นเจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิในเงินปันผล และเงินค่าหุ้น

อีกทั้งการกำหนดแนวทางในกรณีอื่นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้ เช่น เงินเฉลี่ยคืนไม่เกิน 20,000 บาท ย่อมไม่ควรอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หรืออาจให้บังคับคดีได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินเฉลี่ยคืนที่สมาชิกอาจได้รับ กลับพบว่าการกำหนดดังกล่าว ย่อมมีผลให้เจ้าหนี้ไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนหรือได้รับเงินเฉลี่ยคืนในจำนวนที่น้อย และอาจไม่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับข้อยุ่งยากในการดำเนินการเพื่อบังคับคดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดี ของ ชีรศักดิ์ ลีละพัฒนา ที่ว่ากระบวนการบังคับคดีในการอายัดทรัพย์สินนั้นมีอุปสรรคที่ทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ในแต่ละครั้งน้อยและล่าช้า จนส่งผลให้ต้องมีการถอนการอายัดต่อไป¹¹²

¹¹² ชีรศักดิ์ ลีละพัฒนา, ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแห่ง, งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 9 มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2560), น.1248.

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนยังคงอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีย่อมส่งผลให้ลูกหนี้หรือสมาชิกอาจไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน เนื่องจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยการอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ อีกทั้งสหกรณ์จำต้องรับหน้าที่ในการจัดส่งเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามคำสั่งอายัด ดังนั้น การกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีจึงส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่เงินเฉลี่ยคืนยังคงอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี จึงเป็นที่สมควรในการปรับแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเงินเฉลี่ยคืน อย่างไรก็ตาม การกำหนดแก้ไขในส่วนของการบังคับคดีเอากับเงินเฉลี่ยคืนนั้น อาจส่งผลให้เจ้าหนี้ภายนอก อย่างเจ้าหนี้รายอื่น ๆ ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเสียผลประโยชน์ได้ การแก้ไขกฎหมาย ตลอดจนมาตรการเกี่ยวกับเงินเฉลี่ยคืน จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสหกรณ์ สหกรณ์ และเจ้าหนี้ภายนอก

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 อันเป็นไปเพื่อให้ความคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การบังคับคดีทั้งหมด จึงย่อมส่งผลดีต่อสหกรณ์ จากการศึกษาที่สหกรณ์ไม่จำเป็นต้องมีภาระในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนอีกต่อไปรวมถึงการที่สหกรณ์ยังสามารถแบ่งเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกมาหักกลบลบหนี้ได้อีกด้วย อันทำให้สหกรณ์ได้รับชำระหนี้เพิ่มมากยิ่งขึ้น อีกทั้งส่งผลดีต่อสมาชิก คือส่งผลให้สมาชิกได้รับเงินเฉลี่ยคืน ทำให้สมาชิกมีแรงจูงใจในการชำระหนี้แก่สหกรณ์อย่างมีวินัย เนื่องจากสมาชิกที่ชำระหนี้อย่างครบถ้วนและไม่เคยมีการผิดนัดชำระมาตลอดทั้งปีจะได้รับเงินเฉลี่ยคืนที่เปรียบเสมือนเป็นสวัสดิการในการช่วยลดภาระรายจ่ายด้านดอกเบี้ยและยังสามารถนำเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวไปใช้สอยได้ ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นในกรณีที่สมาชิกต้องการจะเข้าทำกิจกรรมร่วมกับสหกรณ์อย่างการกู้ยืมตามมา

แม้ว่าในกรณีที่สมาชิกไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่จะบังคับคดีอีกได้ ย่อมส่งผลเสียแก่เจ้าหนี้รายอื่น หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่สามารถบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ได้ อย่างไรก็ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายก็ได้เปิดช่องให้เจ้าหนี้ยังคงสามารถบังคับชำระเอากับทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ เช่น เงินค่าหุ้น เงินปันผล ฯลฯ ของสมาชิกได้ เช่นนี้จึงมีข้อพิจารณาเดียวในเรื่องที่เจ้าหนี้ภายนอกจะเสียสิทธิหรือผลประโยชน์จากการแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 อันเป็นการกระทบสิทธิมากเกินไปหรือไม่

อย่างไรก็ตาม อาจแก้ไขปัญหานี้ได้โดยแนวทางอื่นนอกเหนือจากการใช้มาตรการทางกฎหมาย อย่างเช่น การประนอมหนี้ หากแต่เมื่อการประนอมหนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ ย่อมส่งผลให้เงินเฉลี่ยคืนยังคงถูกอายัดตามผลของกฎหมาย อันส่งผลเสียต่อลูกหนี้ และสหกรณ์เช่นเดิม

ประกอบกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 วรรคสอง ที่ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยถึงการห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องในเงินค่าหุ้นของสมาชิกในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นยังไม่สิ้นสุดลง เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อกระทำการดำเนินการของสหกรณ์¹¹³ เมื่อพิจารณาถึงการใช้สิทธิเรียกร้องของเจ้าหน้าที่ภายนอกในเงินเฉลี่ยคืนที่กระทบกับการดำเนินการของสหกรณ์ทั้งในทางตรงและทางอ้อมดังเช่นกัน

เช่นนี้ แนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา จึงควรกำหนดให้เฉลี่ยคืนไม่ให้เกิดอยู่ภายใต้การบังคับคดีทั้งหมด โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ตลอดจนกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎกระทรวง หรือระเบียบของสหกรณ์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดมาตรการทางกฎหมายไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีอีกต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. การแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 โดยกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเช่นเดียวกับเงินค่าหุ้น โดยมีเนื้อความดังนี้

ร่าง พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่..) พ.ศ.

“มาตรา 42 ในการชำระค่าหุ้น สมาชิกจะนำค่าหุ้นหักกลบลบหนี้กับสหกรณ์ไม่ได้และสมาชิกมีความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ

ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุดลง ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดค่าหุ้นของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ที่สมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้ และให้สหกรณ์มีฐานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินค่าหุ้นนั้น

ในระหว่างสมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุด ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อเสร็จสิ้นการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้สหกรณ์จ่ายเงินเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกตามมาตรา 60 (2) และมาตรา 86”

การแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 นี้ จะมีผลทำให้เจ้าหน้าที่ของสมาชิกไม่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกได้ อันย่อมส่งผลให้ถือได้ว่าเงินเฉลี่ยคืนนั้นเป็นเงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น นอกเหนือจากตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 302 ซึ่งส่งผลให้เงินเฉลี่ยคืนถือเป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีอีกต่อไปเช่นเดียวกับเงินค่าหุ้น

¹¹³ โปรดศึกษาเพิ่มเติมคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7448/2550

2. แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบของสหกรณ์ ตลอดจนข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืน โดยแก้ไขให้สหกรณ์นำส่งเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกเท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องนำส่งเงินเฉลี่ยคืนให้แก่เจ้าหน้าที่รายอื่นอีกต่อไป

เมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 ซึ่งมีผลทำให้เงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีตามข้อเสนอแนะข้างต้นแล้ว ย่อมส่งผลให้สหกรณ์จำต้องนำเงินเฉลี่ยคืนส่งให้แก่สมาชิก จึงย่อมต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบของสหกรณ์ในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนให้สอดคล้องกันตามมา อีกทั้งสิ่งที่ได้กล่าวไว้ถึงสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนที่ว่าสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนนี้ควรเป็นสิทธิเฉพาะตัวของสมาชิก จึงควรมีการกำหนดห้ามไว้ในระเบียบของสหกรณ์ ตลอดจนข้อบังคับต่าง ๆ มิให้มีการนำส่งเงินเฉลี่ยคืนให้แก่บุคคลอื่นนอกเหนือจากสมาชิก เพื่อให้สมาชิกได้รับเงินเฉลี่ยคืน

5.2.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่า ควรทำการศึกษาวิจัยในขอบเขตที่กว้างขึ้น เนื่องจาก การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษากรณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลาเท่านั้น หากแต่การแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 ตามที่ได้เสนอแนะไปในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสหกรณ์ออมทรัพย์และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั่วทั้งประเทศไทย จึงควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นที่หากมีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 โดยกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีเช่นเดียวกับเงินค่าหุ้นแล้ว จะส่งผลกระทบอย่างไร ซึ่งควรศึกษาวิจัยถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั่วทั้งประเทศหรือมีขอบเขตการศึกษาผลกระทบในประเทศไทยต่อไป อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่การเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

- ปรีชา สุวรรณทัต และทรงพล พนาวงศ์. (2555) คำอธิบาย พระราชบัญญัติสหกรณ์ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 : กฎหมายสหกรณ์ กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักส์.
- พิชัย นิลทองคำ. (2551). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญาพระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. กรุงเทพฯ : อทตยา มิเลินเนียม.
- มยุรี พันแสงดาว. (2544). *กฎหมายธุรกิจโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรรณชัย บุญบำรุง และคณะ. (2519). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- เวทย์ พัฒนชัยวงศ์คุณ. (2554). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง*. นครราชสีมา : มิตรภาพการพิมพ์1995.
- ศันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์. (2563). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้)*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- เอื้อน ขุนแก้ว. (2553). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดี ตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินติ้ง.
- เอื้อน ขุนแก้ว. (2560). *การบังคับคดีแพ่ง*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บริษัท กรุงสยามพับลิชชิ่ง จำกัด.

บทความวารสาร

- กัลยาณี ธีระวงศ์ภิญโญ. (2563). ปัญหาการคุ้มครองลูกหนี้ตามพระราชบัญญัติทวงถามหนี้ พ.ศ. 2558. *มนุษยสังคมสาร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, ปีที่ 18 (3) 88-89.
- ฐปนวิษฐ์ สระสม และอดุลย์ ทานาราช. (2560). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเงินฝากของสหกรณ์เครดิตยูเนียน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, ปีที่ 6(2), 725-734.
- ดวงพร หัซซะวณิช และปัญญา ชลาภิรมย์. (2554). โครงสร้างขบวนการสหกรณ์ไทย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, ปีที่ 31(2), 102.
- นุรัตน์ ปวนคำมา, ฤทธิภัฏ กัลยาณภัทรศิษฏ์ และรุ่ง ศรีสมวงษ์. (2560). มาตรการทาง กฎหมายในการคุ้มครองเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์การเงินในประเทศไทย. *MFU Connexio: Journal of Humanities and Social Sciences*, ปีที่ 6 (2), 322.

ศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ. (2560). บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, ปีที่ 10 (2), 143-183.

สุรัชย์ อุหารวงศ์. (2562). ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กับกลุ่มเครดิตยูเนียนที่ไม่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*, ปีที่ 3 (1), 71-91.

วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

กฤษณ์ฤทธิ์ หาญจริง. (2550). แนวทางพัฒนาการบังคับคดีที่ถูกต้องตามกฎหมายและปฏิบัติได้โดยการไกล่เกลี่ย. (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

ภูมิ จันทชุม. (2558). ปัญหาการพัฒนาสหกรณ์ในระบบกฎหมายไทย. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัลย์พรรณ อินทรวิมล. (2550). การบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของสามีและหรือภริยาตามบรรพ 5. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อาคม โง้นแดง. (2553). ปัญหาการยึดอายัดทรัพย์สินในทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอก. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รายงานวิจัย

ปรนาคินทร์ กตัญญูตานนท์, พีระพัฒน์ เจริญประยูร, รินทร์ธิดา เจริญธิดกุล, ธีวรา สุมาวงศ์ และ ศศิวิมล ถาวรพงศ์สถิต. (2560). *การศึกษาหลักเกณฑ์สากลและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสหกรณ์เพื่อการพัฒนากฎหมายสหกรณ์ของไทย* (รายงานการวิจัย). (กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง).

เอกสารประชุมวิชาการ

ธีรศักดิ์ ลีละพัฒนา. (2560). ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่ง. *งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9* (หน้า 1248). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ข้อมูลจากเว็บไซต์

กรมส่งเสริมสหกรณ์, กรมส่งเสริมสหกรณ์ที่ กษ 1115/9080 เรื่อง แนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553. http://e-service.cpd.go.th/elib/list_t.asp?tld=23

กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. (2567). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 347/2503.

<https://deka.in.th/view-82465.html>

กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. (2567). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 348/2532.

<https://deka.in.th/view-59074.html>

ระบบบริหารจัดการและแอปพลิเคชันสหกรณ์. (2567). ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาสหกรณ์ไทย.

<https://www.coop.in.th/article.php?aid=5600>

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2567). รายงานจำนวนสหกรณ์รายเดือน.

https://drive.google.com/file/d/1isZ4xSBRON8zopsyd73pRJyaxHD2O_Q/view

สหกรณ์ออมทรัพย์กรมป่าไม้ จำกัด. (2566) เงินปันผล - เงินเฉลี่ยคืน คืออะไร ? คำนวณอย่างไร?.

<https://www.025798899.com/news/2412>

สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด. (2567) ระเบียบสหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ จำกัด ว่าด้วย การรับเงินฝากจากสมาชิก พ.ศ.2554.

[https://psucoop.psu.ac.th/home/files/com_news_rules/2017-](https://psucoop.psu.ac.th/home/files/com_news_rules/2017-02_8785bd85317a81f.pdf)

[02_8785bd85317a81f.pdf](https://psucoop.psu.ac.th/home/files/com_news_rules/2017-02_8785bd85317a81f.pdf)

สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด. (2566). ข้อบังคับสหกรณ์ออมทรัพย์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด พ.ศ.2562.

[https://psucoop.psu.ac.th/home/files/com_news_rules/2019-](https://psucoop.psu.ac.th/home/files/com_news_rules/2019-09_d94df1aca2b2276.pdf)

[09_d94df1aca2b2276.pdf](https://psucoop.psu.ac.th/home/files/com_news_rules/2019-09_d94df1aca2b2276.pdf)

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว. (2566). สหกรณ์ออมทรัพย์.

<https://web.cpd.go.th/sakaeo/index.php/abot1/2017-06-16-03-41-01/2017-06-16-03-44-35>

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2563). ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับเงินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ที่ ศย 024/ว121 ป ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2563.

<https://lad.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/9006/iid/195132>

สุภัทร คำมุงคุณ. (2566) บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับการส่งเสริม

สนับสนุนสหกรณ์. <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2563-jun4>

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2478

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2542

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2560

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2548

พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 40) พ.ศ. 2514

พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นางสาวกรวิภา ชนะสิทธิ์
 รหัสประจำตัวนักศึกษา 6511321001
 วุฒิการศึกษา นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ทุนการศึกษา

ได้รับทุนการศึกษา จากชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด จำนวน 50,000 บาท

ตำแหน่ง และสถานที่ทำงาน

พ.ศ. 2567 – ปัจจุบัน รักษาการผู้จัดการฝ่ายกฎหมายและเร่งรัดหนี้
 สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด
 พ.ศ. 2563 – 2567 เจ้าหน้าที่สินเชื่อและนิติกร สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด
 พ.ศ. 2561 – 2563 เจ้าหน้าที่สินเชื่อ สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำกัด
 พ.ศ. 2559 – 2561 เจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ สหกรณ์เครดิตยูเนียนหาดใหญ่